

COMMENTATIONVM

MEDICARVM

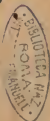
IOANNIS BAPTISTAE

DONATII

Liber IV. De ludiclijs.

Quæ in Galeni voluminibus planè
desiderari videntur.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M D LXXX.

Apud Octavianum Guidobonum.

COMMITTEE

[illegible]

STATE OF TEXAS

THE A. Z. G.

Liberty, N. D. 1891.

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325

Schizothorax nivalis M. V. S.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Melospiza cinerea

SERENISSIMO
EMANVELI PHILIBERTO
ALLOBROGVM DVCI
ET SVBALPINORVM
PRINCIPI,

Militum S. Mauritij & Lazzari
Magistro.

Ioan. Bapt. Donatij Prefatio.

AE. Diuinum aliquid habuisse in animo cenſeo Pindarum, qui bonos, ſapientesſque homines ex Deo eſſe ſcriptum reliquerit; etenim cum multa in vita prudentes quoque viros ſæpe fallant; quòd hæc breui, paruoque negotio mutantur, neque recte, atque ordine cuncta geri videantur: merito aliquid diuinitus ad eos deferri cenſendum eſt, qui vulgò boni, ſapientesſque habentur; neque enim vulgus (cuius ſummam cenſenſionem nemo ſanus vnquàm contempſit) eos ſapientes bonosſque arbitratur, qui fortuna du-riori conſiſtantur, ſed qui mente, & conſilio præditi ſecunda aura prouecti ad maximos aliquando elati ſunt honores;

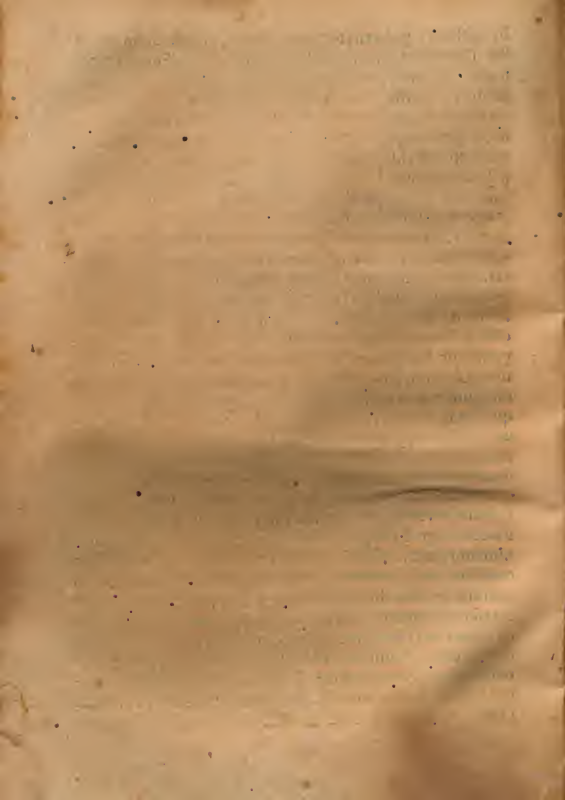
ut enim odiosi, & molesti minime sint, quibus illa perpetuum bellum indixit, neminem certe sapientem existimabit vnquam imperitorum vulgus, qui in vita eadem usus sit aduersa. Audiui sane sepe quosdam maledictis nonnullorum gloriolam ridiculè nimis violare, qui bonam rectamq; Reip. gerendæ rationē aliquando reliquerunt cupiditate rapiēdi volucrem fortunam, quod nulla nec ratione nec exemplo factum clamitant. Hi si scirent plura nobis agenda esse interdum, non quia velimus, sed quia res ipsa, cogere videatur, rationem tantopere in ijs non postulerent, quæ obscuras habent causas, & nobis planè ignotas. non ratio semper, sed rerum euentus gestarum sapius spectatur: apud magnam partem hominum fortunæ munera amplissima habentur; nec homines tantum rebus prosperè gestis lætantur, sed dijs quoque immortalibus supplicationes habentur. Datur profectò fato quodam, vel potius Dei Opt. Maxi. beneficio magnis ingenijs & magna quæque aggredientibus optima fortuna. Herculem prætereo, quem vel cum Dijs quoque bellum gessisse poetæ tradiderunt. Alexandro magno iter in mari Pamphiliæ diuinitus patefactum est. Annibal iuuenis diuina specie ab Ioue dux in Italia missus est. Scipio Africanus cuncta mente monita diuinitus agebat. Iulium verò Cæsarem ipsa somnia ad spem amplissimam concitauerunt. Augusti temporibus difficile est commemorare, quot, quantaque euenerint, quibus imperium & felicitas & præsentiri & prædici facile poterat. Cæteri, qui a Deo non sunt, meritò perpetua conterantur obliuione. Quòd si quis est, qui censeat homines historia erudiri, & eam vitæ nostræ rationem, & normam certissimam adhibere posse, ad quam actiones omnes perpetuò dirigendæ ac formandæ sint, ille negligenter, ne dicam impudenter labitur; etenim si causæ, ad quas respicere, animumq; semper referre debet is, qui in legendis historijs omne suum studium

dium posuerit, nunquam non immutantur, iniquum est postulare, ut rationem inueniamus, cur aliquid factum sit, aut omissum, cum causas, cur id acciderit inspicere, ac dare planè nequeamus; fortuitæ enim sunt, & minime necessariæ. Deinde quid est, quod optimarum artium studijs eruditi ita depressi sæpe iaceant, ut posthac exurgere se posse desperent? Senes quoque eos fortunis omnibus exturbatos sæpenumero videmus, quos plurimarum ac maximarum rerum usus satis omnino erudire potuit. Quid? quæ inepta, absurda, à ratione auersa consilia esse sentimus, ea non ne repente diuinitus in prudentiam, sapientiam, laudemque conuersa sæpe videmus? Contempto Q. Fabij Max. Senis Optimi ac sapientissimi consilio Senatus Romanus Scipioni Cons. adolescenti obscuram fortunæ spem tantummodo ostentanti nulla certa ratione omnino permisisse videtur, ut in Africam trajiceret. Apud Pop. Rom. cum imperium eidem illi Scipioni in Hispania esse iussit, plus omnino fauor, quam ratio ipsa valuit; vtrunque tamen Deus factum comprobauit. Præclare igitur illud usurpatum est à fortissimo Imperatore, à Dijs modò consilium hominibus, modò fortunam non dari. Felix, qui illius fluctibus minime obrutus ueluti Gyges, ut arbitror, apud Platonem in terræ, hoc est fortunæ hiatum incolumis aliquando descendit, id est in cogitationem miseriarum, ærumnarum, turpitudinumque nostrarum omnium totum interdum se auertit. In ea cum multa, quæ nos rationis perturbatione incitati ac fortunæ tempestatibus penè absorpti, sentire uix possumus, admiratur; tum verò æneum equum agnoscit inanem; quid enim habet homo (animo semper excepto) quod suum sit præter litteras, quæ sonos tantum efficiunt, cum leguntur? Bruti, Camilli, Torquati, Marcelli, Neronæ, Varronæ, Cato- nés, Ciceronés, nihil sanè nobis uidentur, nisi litterulæ languentes, fractæ, ac mutæ, quæ lingua impulsæ quasi æneos

æneos equos inanes, sonos nobis fundunt, referuntque multiplices, ac uarios. Beatissimus verò est, qui cognitis aptisque foribus annulum aureum nactus fortunæ iniurijs subinde se subducere potest. annulus ille via est ac ratio nos subtrahendi inconstantia ac temeritati fortunæ, cuius fulminum ictibus quotidie deflagramus, Dei donum atque munus, quod in vita honestissimè & laudatissimè acta semper inuenitur; & non intermittit quotidie fortunatis, ac nobilibus asferre; & eodem ueluti dote quadam illi ipsi conciliati, commendatique omnibus esse uidentur. Bene tibi est, cuius de summa, immortalique gloria, tantum abest, ut insana quicquam fortuna diminuerit, ut nouo & incredibili quodam, at minime alieno, & certè debito ornatu ægregias uirtutes tuas Deus ornarit & amplificarit; multum enim longeque uirtute præstantibus dextram tendit, ornamenta congerit, ac secretis tandem malis omnibus facit beatos. In humanarum verò rerum conuersionibus ac perturbationibus, nunquam non summorum virorum uirtutes enitent admirabiles. tua quidem in bello superioribus temporibus eminebat cum scientia, tum verò difficultium omnium rerum voluntaria perperessio cum felicitate. Testes sunt Morini, & Gallia, in illis expugnasti summa ui urbes munitissimas, resistentes in fugam hostes coniecisti, magnum comprehendisti numerum summorum ducum, ac præfectorum. illa sane exterrita tuos conatus ab se uix potuisset auertere, nisi militum fortissimorum impetum sustinuisset, & suppressisset Deus Opt. Max. credo, ne fortuna uictoria tam insolenter gloriaretur. non armis ille suorum misertus, sed sapientia te contendere uoluit. ergo quæ fortuna furens tuis ademit, tute pulcherrime obtinuisti; affinitate cum summo Gallorum Rege te ipsum deuinxisti; pace Reip. Christianæ per te confirmata omnium iudicio laudè, laborum fructum quàm uberrimum tulisti. Nunc cum Allobroges, & Insubria te so-

lo custode, gubernatoreque utatur, Academiam Augustæ Taurinorum incredibili tua cum laude & summo totius Italiæ comodo exornas amplissimam, plurimis & grauiss. artibus apprimè instructam. Popularis es, quippe qui ea, quæ multitudini grata & iucunda esse uides, nullo admonente per te optimè facias à grauitate minime desciscis, quòd in superbis edomandis ac comprimendis male sanis tristior omnino ac seuerior uideare. ab iniurijs fortunæ tutum te præstas; quod quò difficilius & laboriosius est, eò maior debetur tibi laus, hisce præsertim temporibus, quibus in tuto Dei immortalis, benignitate pulchrè te collocas; in qua re tua perpetua sanè adhuc excelluit industria ac felicitas. ò fortunati, qui te rectore non modò saltibus, agrisque, quos natura eis ultrò largita est optimos, diligentia, atque artificio cultis potiuntur; uerum etiam pace, concordia, ocio & tranquillitate, quæ abs te habent, eorum bonitate pœnè condita, placatè moderatèque fruuntur ad tui imitationem totum effectum filium relinquis, clauum summarum omnium rerum tenentem. Nemini ergo mirū uideri debet, quid sit, quòd nos terræ filij, & in infimum locū deturbati, uos uerè beatos, & gloriosos meritò suspiciamus, admiremur, feramus in cœlum laudibus, quibus possumus; & incendamur quotidie magis, ac magis cupiditate incredibili nostrum in uos studium aliquo officio declarandi. quòd uerò, tametsi scio multos te habere summæ tuæ laudis fautores & amplificatores egregios, qui aureos equos, tuæ famæ & factis monimenta præclarissima, quotidie tibi meritò perficiunt, ac condunt; hoc tamen æneum uel potius ferreum munus, (in quo absoluendo diu, multumque à me elaboratum est) fidei tibi commendo, atque trado, quippe qui minime uerear, ne tu, qui ex Deo es, hoc officij genus aspernere, ac respuas, qui miseros, ac tenuiores complecti semper, & augere; obseruantix uerò, studij, uoluntatis monumenta, neque contemnere, neque negligere unquam soleas. D. Lucæ 11. Non. Decem. M D L X X I X.

LIBRVM hunc quartum de Iudicijs, in Galeni voluminibus adhuc desiderari, probare tibi non debeo, humanissime Lector, qui hoc optime per te scias. Etenim cum in illis, quos habemus, ita rem ipsam Galenus persecutus sit, ut rudiores nihil omnino amplius desiderari posse arbitrentur, medica verò sciētia instructi habeant etiam quod vehementer requirant, quod tamen quale illud sit, planè explicare non possunt; ea re factum est, ut illi ad ignaros erudiendos magnopere apti non fuerint, in animis verò peritorum tantum informatam quandam illius rei, qua de agunt, imaginem, ac cogitationem reliquerint. Quapropter pauci admodum reperti sunt, qui librorum illorum lectione instructi, ac eruditi, de morborum euentibus antehac ex arte certam coniecturam facere ausi sint. Nimirum deerat, quod exquisita quadam ratione id, quod proposuerat, erudire atque docere posset. Quare fundamenta quidem præclare iacta apparent, operis verò perfectio atq; absolutio desideratur. Quod ex ipsa re intelligi nullo negotio potest; Etenim cum in primo de iudicijs libro, quæ & quot morborum essent tempora ostendisset, de signis, quæ iudicia afferunt, & de concoctionis notis longum sanè sermonem instituit; quippe quæ morborum tempora maxime valeant distinguere. In secundo quo pacto primo quoque tempore morbi naturam cognoscere possimus, singula febrium genera percurrendo luculenter docuit. Egit autem potissimum de febribus; quoniam ille cum vulgò homines corripere, tum vero acutis morbis haud raro superuenire soleant. Reliqua (Pleuritidem excipio, quæ de in priori) præterijt vel quòd, cum de illis luculenter dixisset, de cæteris
 b satis

satis dictum putarit, uel quòdin quarto volumine ea subtilius persequi in animo haberet. In tertio, quæ bona, quæ mala, quæ perfecta, quæ imperfecta, quæ salutaria, quæ pestifera iudicia sint, docuit; quæ ratione continuæ febres, quotidiana, tertiana, quartana iudicia afferant, demonstrat. Phrenesis, Lethargus, Iocinoris, Lienisq; inflàmatio, quem præcipuè exitum habere soleant ostendit. Qui ex iudicijs euadunt, cuncta pertransire tempora, qui verò extinguuntur ad morbi imminutionis tempus nunquam peruenire tradit. Item morbos acutos humorum emissionibus potissimum, longos verò abscessibus finire præcipit. Signa rigoris, sudoris, vomitus, sordium ventris, profluuij sanguinis, menstruorum, ac denique abscessuum diligentissimè persecutus est. Quis est, qui non planè videat hoc loco Hippocratis historias veluti testimonia & grauiores quasdam huiusce totius doctrinæ confirmationes maxime desiderari? Namq; ut in singularibus, quæ sub sensum cadunt, nosmetipsos exerceamus, maximè auctor Galenus est; ut, quæ ante generaliter didicerimus, optimè dignoscamus; neq; enim uniuersales uia ac rationes ad certam definitam, re-ctamq; alicuius rei cognitionem satis esse possunt: Generalis enim methodus sine ulla in singularibus exercitatione optimum artificè reddere nullo modo potest; quæ res omnibus in rebus tibi clarius elucescet; eaq; tantam habet quibusdam in rebus uim, ut uniuersalem methodum discere uel unius anni spatium nemo non possit; at nisi in ea diutius, sed quid diutius? nisi toto hoc uitæ spacio se diligentius exercuerit, in artis usu mirificè offendat, necesse est. Testes sunt Dialectici, Rethores, Musici; Demonstratum uerò est cùm in alijs uoluminibus, tum uero in methodo medendi duplicem esse eorum, quæ quærantur, inueniendi uiam: Altera ratione ad notitiam peruenit tum generalis, tum uerò communis cu-

iuf-

iuslibet singularis speciei; Altera autem à singularibus ad commune, uniuersaleq; progreditur. Atq; ex his uniuersale conflatum est. Artificis uerò munus atq; opus omne in singularibus exercetur; quæ ut ex arte tractentur, exercitatio necessaria est ei, qui prius uniuersale inuenerit. Præterea & ad prædictorum uniuersalem doctrinam singularia uilia sunt; sunt quoq; & ad discipulorum captum ueluti exempla quadam. Quapropter ipse quoq; Galenus in cunctis ferè, quæ edidit uoluminibus, non uniuersalia modò, uerùm etiam singularia persecutus est ex libris Hippocratis; præcipuè uerò Epidemiorum historias diligenter perpendit; in quibus cuncta exposuit, quæ ab initio ad finem usq; ægris superuenere. in libris quoque de difficultate spirandi omnes percurrit, qui in Epidemijs durius spiritum ducebant: In libris de diebus, quæ iudicia exercent, quicumque iudicia subierunt. Itemque in ceteris eadem ratione. Sed quid? Galenus ipse cum non satis luculenter cuncta, quæ ad iudicia spectare viderentur, tradidisse perspiceret, in eo, quod tertium subsequi debebat, volumine, non ne rem omnem ita se absoluturum pollicitus fuerat, ut quod ceteris deesset, supplere uelle videretur, quibus nos aptiora minime appeteremus? Doctis enim ea satis esse putabat: ignaros uerò multa quoque expectare & exoptare posse fatetur: quæ tametsi in unius Anaxionis historia in primo libro de iudicijs se cumulatisimè præstitisse non ignorarit: attamen post illa quartum illud uolumen ex se promere pollicitus est. At quid in hac re diligentius demonstranda amplius laboramus? an hoc inauditum, aut cuiquam nouum esse potest, qui libros Galeni unquam perlegerit? Quid plura? non ne hoc idem ab ipsomet Hippocrate diligentissime obseruatum est? Nam cum uir ille doctrinam omnem, quæ futura prænunciat, libro prognosticorum egregiè complexus esset,

quoniam generalia precepta dare non satis esse perspiciebat, ad ea docenda ac precipienda, quæ in operibus ac exercitatione quadam continerentur, animū adiunxit. Quare agrotos in Epidemijs notatos nobis conscribere aggressus est, qui veluti exempla essent eorum, quæ alibi quidem generaliter, sed tamen luculente ab eo tradita ac precepta fuerant. Id postremò, ut planè credam, faciunt ipsius Galeni commentarij in libros Hippo. de morbis vulgaribus, in quibus cum ad agrorum historias ventum est, eius narrationes (quòd ad iudicia et materiae maturationem pertinet) semper mihi visæ sunt (ne mentiar) paullo exiliores; nimium enim facietatem longæ orationis effugisse uideatur, necesse est, nisi eum ita excusemus, ut iudiciorum notas omnes in quarto illo libro studiosius memorasse dicamus. Quod si quis est, qui hac de re amplius dubitet, is sciat Galenum testificari in libris de iudicijs scriptum reliquisse vires iudiciorum diligenter perpendendas esse, easq; inter se studiosius conferendas; sunt enim quadam iudicia, quæ etsi praua sint, magis tamen & minus suscipiunt, quorum vires vocabulis distinguere ac notare necesse est. Neque verò tantummodo signorum vires, quæ inter se similia sunt ut bona cum bonis, aut mala cum malis nos conferre debere tradidit, verum etiam bonorum cum malis collationem faciendam esse testatur. Hoc loco quero, num in hisce tribus uoluminibus, quæ habemus, hæc scripta sint? præterea alibi tradit symptomatum magnitudinem, quæ ex eorum potestate sumitur, exactius dignoscendam esse: at verò qua ratione hæc ab illa, quæ cogitatione percipitur, distinguenda sit, in libris de iudicijs persecutum esse memoria mandauit. Diuinus videlicet vir, cum in primis casus humanos extimesceret, metueretque, ne iniuria temporum eius scripta aut corrumperentur, aut amitterentur, ne, cum hæc in suis

voluminibus desiderarentur, aliquis illa imprudenter se prateriſſe ſuſpicaretur, hæc alijs in libris teſtata relinquere voluit. In alio verò libro de ſingulorum, quæ in Prorrethicorum particulis ſcribuntur, Symptomatum vi ac poteſtate paucis quidem docuiſſe commemorat, in illorum prima ac ſecunda narratione, longiori autem oratione in prognosticorum commentarijs, uberius quoque, ac fuſius in libris de iudicijs, & Symptomatum cauſis ſe perſecutum eſſe teſtatur. Quo in loco hæc in libris de iudicijs uberius præcipit Galenus? Iam verò in commentarijs de morbis popularibus ſcriptum reliquit, cuncta quæ de iudicijs & de diebus, qui iudicia afferre ſolent, ab Hippocrate literis conſignata ſunt, accuratè ac diligenter in duobus illis voluminibus à ſe collecta fuiſſe. At quo in loco hæc ab eo citata ſint, maxime quarimus. ſigna, quæ iudicia antecedunt, & ex quibus illa cognoſcimus, ſimilia, aut diſſimilia eſſe quo in loco tradidit? Quo denique in libro ab eo dictum eſt fieri poſſe, ut in aliqua ſede affecta concoctio abſoluatur, morbo toto haud quaquam ad maturitatem perducto? nullo proſectò. Non omittam & illud, quo in libro Galenus tradiderit praua ſigna, & minimè pernicioſa, ſi abſque ſignis maturationis deſierint, ac redeant, continuo hominem non tollunt. Quæ verò pernicioſa ſunt, ſi redibunt, agrotum perimere nullo negotio poſſunt. Poſtremò num meminit de urinis fermentatis? Quis eſt igitur, qui non fateatur multa in libris hiſce, qui ad manus noſtras peruenerunt, de iudicijs deeſſe? Cætera omittam, quoniam in ipſius rei tractatione, facile unusquiſq; intelligit, quot, quantaque ab eruditis in hiſce libris deſiderari poſſint. Interea haud ignoro nunquam IV. illud volumen conſcripſiſſe Galenum; memini eum in priorum librorum enumeratione tres tantummodo à ſe de Crifibus editos teſtatum reliquiſſe;

at id

at id tamen in animo aliquando habuisse contendo . Principiò
quòd ita concluderit tertium illum librum, ut & secundum de fa-
cultatibus naturalibus, in cuius item extremo pollicetur, id quod
restabat in tertium coniecturum. Deinde quòd multa alia quoque
desiderentur in Galeni voluminibus, quæ deinceps ab ipso literis
consignata minime fuerunt . in libro enim V. de curandi ratione
plane desideratur , quonam pacto Aneurismata curari conue-
nirent . tota de luxatione tractatio, & de vulneribus ventriculi.
in VI omnino deest. in X. de pestiferis febribus se diligentius
perquisiturum profiteretur, quod minime perfecit. in extremo XIII.
non ne & de Varicibus & de ijs omnibus, quæ ad Chirurgiam
maxime pertinent, se postremo loco acturum promisit ? Quæ ta-
men non præstitit, credo, quòd à nullo sit admonitus . id certe no-
tamus in libris de san. tuenda; cum enim eos amicis legendos tra-
didisset, ab illis admonitus in extremo addidit ex malorum succo
medicamentum; quod paullò ante in IV. scilicet volumine se de-
scripturum professus, pollicitus quæ fuerat. Postremò quod id res
ipsa (ut comprobauimus) luculentè demonstrat . Neque verò
prisca illi medici eruditissimi viri, si quid in antiquorum scriptis
præterea desiderabatur, continuò ea reiicienda aspernanda, repu-
diandaq; putarunt; quòd homines ex Aristotelica illa disciplina
omnes in medium aliquid afferre maxime vellent, tametsi illi mi-
nime id, quod volebant, assequuti viderentur; omnibus enim con-
gestis inter se quæ collatis veritatem, quæ hisce in rebus maxime
delitescere solet, emergere sentiebant. At nos homunculi, delicatu-
li, in scribendo quæ minime exercitati, si quid diminutum in proba-
tissimorum auctorum scriptis reperimus, ea non veluti unius pec-
cati volumina damnamus, sed veluti multorum malefactorum iu-
dicijs conuicta continuò explodimus . Huius libelli desiderio
multos

multos ad aliam florentem magis scientiam confugisse animadu-
uertimus, Astronomiam scilicet, cuius auxilio nixi, quæ prænun-
tiant, prorsus persuadendum est futura; prædictionis enim illius
rationē nunquam non exploratam esse arbitrantur. Quod tametsi
uerum esset, & à Galeno in libris, de diebus, quæ iudicia exercent
traditum; non est, tamen, cur ab arte nostra continuò deficere de-
beamus; nam, etiam si Galenus illud non ignorauerit, non illico
futurorum prædicandi ratio, & uia aliunde petenda nobis est;
etenim imperfectam esse hanc scientiam fatendum esset, quæ om-
nino absoluta est, quæ suis principijs nixa alieni indiga ad fu-
tutorum prædictionem peruenire minime posset. Tunc autem
alicuius adiumento indigere dicimus unamquamque scientiam,
cū altera alteræ subiecta est; at Astrologia nullo modo cum re
medica coniuncta est. Cohærere uerò, ac maxime consentire debe-
re artis uniuscuiusque theoremata, nemo est qui nesciat. Neque
uerò ulla huic arti instrumenta parat aut materiam politio-
rem, perfectiorem quæ profert; solent autem artes, quarum opus in fa-
ciendo est, quæque altera alteram continet, alterutrum præstare;
rarò enim euenit, ut altera alterius ope non planè indigeat. Phi-
sici principia probat Metaphisicus. nihil tale Astrologia. Ve-
runtamen Galenus scriptum reliquit Astronomiæ præceptis non
obscurè pronuntiari posse de agrorum euentis. Quid tum? Ga-
lenus dum se iactat Astronomum esse, dum uarijs instructum
scientijs se uenditare studet, famam illius scientiæ, quantum po-
test, eleuat. Qua in re ab hac nostra scientia minime nos studet ab-
strahere, sed omnes in hac eadem doctrina sitas, & locatas spes
nostras nos habere uult, hanc spectemus, nullam præterea. Ete-
nim hæc scientia hæret Philosophiæ, à qua sua ducit principia;
ubi enim desinit Philosophus, inde exordia sua sumere medicum

nouimus. Turpe uerò, atque adeò nefarium esset tanta scientiæ
iactis fundamentis, dum futurorum signa inuestigamus, naturam
minus habere uirium, quàm ut signa, quibus futura prænoscimus,
efferre possit, arbitrari. Ego uerò ex Galeni, & Hippocratis
primum uoluminibus, deinde ex cæteris rei medicæ scriptoribus
ea, quæ ad hunc librum restituendum opis aliquid afferre posse ui-
debantur, studiose ac diligenter collegi & notauì, & ut doctorum
uirorum iudicio liber hic dignus esset, qui in manus hominum per-
ueniret, uehementer laboraui: Quid præstiterim, per uos facile
cognoscetis. Quòd si forte à nonnullis minus probabitur, mea me
facti conscientia consolabor. qui primus in re maximi (ni fallor)
momenti non modò meam sententiam simpliciter uobis aperue-
rim, sed etiam, quæ desiderari uidebantur posse, sedulò in me-
dium attulerim.

IOANNIS BAPTISTAE DONATII DE IUDICIIS

LIBER QVARTVS,

*Qui in Galeni voluminibus adhuc desiderari videtur,
in quatuor partes dispositus.*

V'M liberales artes, optimaque studia, quæ ad
vsum vitæ maxime necessaria semper habita sunt,
misere multa iampridem affligerint, tum in primis
optimorum librorum auctorumque, qui præclarissi-
masque disciplinas alio studio, alio studio, orna-
tusque certatim excoluere, iactura propè fundi-
tus perdidit. In philosophia, quæ una ceteras alias amplexu suo do-
ctrinas continet, cuique ingeniosissimi quique nunquam non dediti
fuerunt, quàm multa desiderantur? In Mathematicis, in quibus di-
ligentissimè elaborasse scimus omnes, qui philosophi haberi volue-
runt, difficile est enumerare, quot à studiosis exoptentur. Quid de
Musicis, Grâmaticis & rerum gestarum monumentis quæ studiosius
conseruari ac custodiri à nobis solent, dicemus? Quorum volumina
propè infinita temporum iniquitate, & iniuria misere adempta nobis
sunt? Ceteras disciplinas omitto; ad hanc nostram professionem ani-
mum meum conuerto, in qua quamplurima doctissimorum virorum
monimenta funditus perierunt, quos nihil omnino, quod ad vsum ho-
minum pertineret, prætermisisse verisimile est, quod vel scientiæ per-
uestigatione, aut vltus ratione à singularibus ingenijs euidenter com-
prehendi, & literis consignari posset. Hic ego non Themisonis, non
Thesalæ, non Erasistrati, non Asclepiadis scripta desiderarim, quæ quæ
minime contemnenda, sed Herophili, Dioclis, Philotimi, Mnesitheï,
aliorumque multorum percipio, qui longissimè ab aliorum decretis

disiuncti, cum Hippocratis verò, hoc est veritatis placitis coniuncti
artem ipsam mirum immodum collocupletarunt. Verumtamen his
quoque æquo animo fortasse nobis carendum esset, si vnus Galeni
volumina, quæ plurima eloquentissimè, & ornatissimè scripsisse noui-
mus, integra ad manus nostras peruenissent: Sed præterquam quod
multæ sædæque quemadmodum in ceterorum auctorum libris in illis
maculæ irrepsérunt, tum verò non nulla etiã miserè ammissa vide-
mus, quæ incredibile est, quam magna studijs nostris adiumenta attu-
lissent. Quamobrem cum multorum iactura librorum summa frau-
dentur vtilitate studiosi, tum verò interitũ quarti libri de iudicijs mi-
rificum profectò damnum contraximus; nam, cum tota de iudicijs
tractatio perneccessaria sit, tum verò eiusmodi est, ut ea nobis ad ma-
ximos honores pulcherrimos aditus patefaciat: etenim ut plurimum
sit, eos, quorum salus propè desperata est, saluos posse facere, multò
profectò præclarior, atque honorificentius nullum malum ad salutem
conuerti, nihil in morbis aduersis vnquam accidere medico non præ-
sentiente ac prædicente. Galeno quid spei, quid metus subesset, in
omni morborum genere semper prædicendo magnas tum fortunarũ,
tum dignitatis accessiones factas esse legimus: qua verò id ratione
præstaret monumentis consignauit litterarum. Verum pernicioso
bonis litteris fato nescio quo factum est, vt ea manca atque imper-
fecta ad nos peruenerint. Quare nihil mirum si ex illis haud magnũ
fructum consequi potuerimus; fastigium enim inchoato operi deest.
Testes sunt superioris ætatis medici, qui ita in re medica versati sunt,
vt nullam prorsus huiusce doctrinæ partem vnquam attigisse videã-
tur. Sed quid ego veteres commemoro? quibus omnino danda ve-
nia est; iam tum enim & Arabum erroribus, & temporum iniuria
deceptis effugere ac vitare offensionem minime licebat. Quotus
quisque nunc medicorum inuenitur, qui futura in morbis prænun-
ciet, ut ars, id est ratio ipsa medica postulet? Cum igitur quanto de-
trimento ac damno rei medicæ fuerit huiusce libelli calamitas, per-
spicerem, cum existimationis etiã iactura aliqua tentauì, & quid
hoc potissimum in genere possem consequi, & quamuis res ipsa quã-
tum ingenij, & industriæ, quantum eruditionis, ac facultatis postuler,
intelligo, tamen quoniam egregium aliquod ac eximium me nego-
cium suscepisse confido, si non beneficæ voluntatis, at magni certè ani-
mi præmium bonis viris approbantibus me laturum esse sperabo.
Quod si qui forte in vnus Anaxionis historia omnia singularia com-
plecti, & in vna sententiã Hippocratis ceteras contineri atque in esse
con-

contendant, quòd qui vtramuis rectè norit ambas nouerit, in eoque obstinatè persistent tametsi morem, consuetudinemque Galeni illi planè mihi ignorare videantur, qui non præse, angustèque ut Aristoteles (ad cuius exemplum ac regulam nos reuocare, atque hæc dirigere velle uidentur) sed vberius ac fusius de una quaque re pertractare consueuerit, nimis pugnax contra eorù sententiam esse nolo: eosque oro, ut has nostras vigilias vel potius vindemiolas si non cõprobare, at saltem minime vituperare in animum sibi inducant, atq; me si non doctum, at saltem laboriosum existiment, qui hanc curam susceperim, mihiq; hanc operam sumpserim, ut liber hic quartus de iudicijs Galeni si non protinus restituatur, at hoc saltem perfectũ sit, ut hæc, quæ ex Galeni voluminibus meo summo labore ac vigilantia collegi, atque hoc pacto in hoc libello quasi illigauì, inclusi, conieci, non librum quartum de iudicijs magni illius Galeni (id enim, ut arbitror, fortasse plerosque offendit) verùm de signorum viribus, quibus medici in ægrorum curationibus certa quadam via ac ratione futura prædicunt, commentariolum vel per me pariant, atque gignent. Quapropter si hæc inscriptio ab omni eos molestia vindicabit, ea tantum abest, ut existimationem (si quæ à me hac in re parta est) aliqua ex parte violatam esse existimem, ut potius ad illam hoc facto maiorem quandam factam esse accessionem censeam. Non enim lectores quid inter initia pollicear sequuti videbuntur, sed rem ipsam eos quæsiisse vtilitatemq; libelli maxime spectasse apparebit, quam nunquam non attendere debent, in quaque dum hæc litteris consignabam, animum meum nunquam non fixum, ac locatum fuisse res ipsa (ut spero) apertius demonstrabit.

Principio Physicum esse oportet, qui ad huiusce libelli lectionem se conuertet, hocque pro certo sibi illum persuadere necesse est, naturam omnino sufficere, & summa quadam prouidentia corporibus nostris prospicere, item proprijs etiam motionibus ordinatis, si quid aliud ipsam vti. Vulgò enim apud Philosophos illud notissimum est, naturam cuncta agere impulsu Dei optimi maximi intelligentiarumque, quæ omnia ordinatim, consultoque regunt, gubernant, moderantur, tuentur. Horum quædam ex libris de particularum corporis humani vsu intelligi nullo negotio possunt: diuinitus enim ibi ostensum est summum naturæ in animali fingendo artificium: Quædam uerò in animantium conceptibus, incrementis, absolutionibus, & partu contemplari licet: namque vniuscuiusque animantis conceptionis & generationis suæ tempus definitum accuratè seruatur, natu-

ra scilicet motus definitos semper ciente: nec nō & post partum vnū, quodque animal crescit, uiget & decrescit finitis quibusdam temporibus . . . Iam verò qui libros perlegerit de facultatibus naturalibus ; Itemque alios, qui sigillatim de singulis naturæ functionibus perscripsi sunt, dilucidè perspiciet, quantum prouidentia simul ac ordinis naturæ motus præditi sunt . Quod si hæc crediderit, miretur artificium pariter, & ordinem naturæ, recordatus iterum quantum ipsa superetur prouidentia & ordine à coelestibus, nullo ferè ordine hæc inferiora moueri putabit; atque pulchrum omne (si quod modò in hoc mundo inferiori eluce scit) atque omnis ordo, atque omne artificium ex superioribus naturis emanare intelliget, inordinatum atque erraticum ex materiæ ratione, quæ hic est, ortum ducere percipiet . Deinde cum innumeri egrotis casus protinus superueniant, qui tametsi aliquid continuo mali præmolestrent, illis tamen nos naturam: se ipsam quoad eius fieri potest tueri, incolumemque seruare præcimus: etenim ut mundum ipsum aliquando contremiscere, interdum imbris turbinibusque pæne opprimi, sæpe incendi, exurique notamus, quæ quamuis mala sint, tantum tamen abest, ut quicquam de eius incolumitate detrahant, ut etiam eadem conuenientia, conseruationisque eius causa commodè euenire summi quique Philosophi censuerint . Sic tamen si quàm plurima hunc paruum mundum sumptuosa circumuallèt, nihil tamen in eodem accidere arbitrandum, quod non hunc, quoad eius fieri possit, conseruet, custodiat, incolumenque tueatur . Natura enim perpetuò, quod è re nostra est, eligit, sui que semper conseruatrix rectè dicitur: exijs enim, quæ in vna, quaque re fieri possunt, id semper eligit, quod melius & præstantius est . Postremò eundem optime exercitatum esse in materiæ concoctione & cruditate perspicenda ac dignoscenda cõuenit, sine qua autè vix, aut ne vix quidem hæc percipere quisquam poterit: omnis enim hæc tractatio ex illa aut pendere aut certe adiumento illius ad sui ipsius confirmationem indigere uidetur . Cuncta quidem cerè animalia, quòd sentiant & moueantur, & ab anima & à natura regi, gubernari que manifestum est . Natura gignit, auget, nutrit, concoquit, id uerò mouere est, ea enim corpora, quæ nunquam non eodè in statu posita ac defixa sunt, protinus quiescere, eadem labefactata turbataque cum videmus, pristinam conditionem minime retinere, & dimota esse continuo dicimus . Cum autem in corporibus nostris qualitatum commutatio accidit, illa secundum qualitatem moueri dicimus, motusque ille alteratio vocatur . Virtus verò ea, quæ hoc

præstat,

alterare & mouere planè videtur, quo tempore munere aliquo fungitur, & opus manifestò tractat natura. Opus id appello, quod actio ipsa conficit, actio verò quod est in agitato, & actiuus motus, à nostris appellatur: causam, quæ antecedit, & opus nauat, facultatem, naturam & vires denique vocamus, quas non nisi ex alterius comparatione intelligere solemus. Naturam sanè primum suis naturalibus virtutibus caliditate scilicet, frigiditate, humiditate, & siccitate agere animaduertimus, deinde ceteris qualitatibus, quæ ad tactû referuntur, nunquam verò non habet indulgentem, & sibi deseruientem propriam vniuscuiusque partis humiditatem. Nulla certè pars non suis qualitatibus agit, qualitates temperiem custodiunt, & constituunt; propter vero propriam temperiem, unaquæque pars certam, exploratamque obtinet muneris functionem. Alterare vincere est, alterari vinci, ac superari. Cum natura igitur materiam versat, ac commouet, tempora morborum commutantur; morborum enim tempora causarum commutationes sunt, in quibus conditas etiam esse res futuras demonstrare debemus. Nunquam verò non ciet motus in corporibus natura necessarios, & in iudicijs, qui quidam motus sunt repentinè exprimentes & repellentes humores, qui morbos excitant (omnis enim pars corporis nostri, cum aliquid extrudere conatur, principiò in vnum se colligit, ac contrahit, mox illico impetum facit; quæ in re laboris multum sustinere solet) aliquando ordinatim, aliquando verò incompositè eandem mouere videmus. Tunc autem ordinatim mouere solet, cum ipsa plurimum potest, & arbitrato suo materiam moderatur, ac regit. Incompositi verò atque adeo nobis minime noti eius motus sunt, aut cum à morbo vehementius vexatur & exagitur, quod & in morbis qui ad salutem perducunt, interdum euenire notauimus, sæpe in pestiferis; aut cum eius vires opprimuntur, quod in perniciosius semper contingit etenim si omnino fracta atque obiecta est, tantum abest ut in vigore aut in statu iudicium edere nitatur, ut ne inter principia quidem morbo se opponere audeat. Illud argumento est, quòd in toto morbi tempore non multa ægrum symptomata circumuallent, quæ res afflictam ac prostratam naturam demonstrat, nunquam enim non profligatæ naturæ is adiunctus est casus. Quod si quando prælium inire velle videatur, paulo post tamen pugna sedatur, atque illico succumbit. Naturam autem irruere ac insultare maturimè conatur ob morbi vexationem grauissimam, qui eam stimulat, affligit, nec vnquam quiescere patitur: quam rem cum ferre amplius non possit, illico, quod

Ioannis Baptista Donatij .

quod stimulat , ac vexat propulsare ac propellere conatur. quemadmodum ex ijs, quæ ventriculum mordent, vexant, refrigerant, onere premunt, siue alia quauis ratione exagitant, intelligere facile possimus; nam quæ in stomacho innatant, uomitu potissimum pelluntur, quæ verò in inferiorem partem descenderunt, venter reddit: Atque hæc maxima est immaturi iudicia nota: quæ enim in tempore accidunt iudicia, cum morbus consistit, & cum materia maturitatem consecuta est (tamen nullus admouetur stimulus) in ardentibus & magnis morbis maximè exerceri videmus. quæ uerò intempestiuè eduntur iudicia (hoc enim modo vocat Hippocrates cuncta, quæ antequam morbus consistat, iudicia exercentur) acrioribus stimulis natura incitata sit, & in ea virium roboris plurimum reperiatur necesse est. Quamobrem plena certaminis iudicia & tanto minus commoda ea accidere obseruamus, quanto acrior naturæ stimulus exiterit; nec non materia longius abest à maturitate. Natura verò agitur ac stimulat, cum corporis nostri partes humores in eo inclusi refrigerant, calefaciunt, siccant humectant, grauant, erodunt, foedo odore mouent: virtus autem illa, quæ aliena atque ea quæ ipsam agitant, reprobare atque extrudere potest (quemadmodum in libris de naturæ virtutibus demonstratum est) eo potissimum tempore vires suas ostendere solita est, cum ea, quæ alterat, suo officio functa est. Ita enim natura comparatum est, ut ea virtus, quæ expellere dicitur, vnde à nostris expultrix est appellata, tunc quoduis exequi ac præstare comodè possit, cum ea, quæ alteratrix vulgò vocatur, munere suo secundum naturam perfuncta sit. Verumtamen antequam materia maturitatem assequuta fuerit, protinus quæ aduersa sunt nonnunquam reprobare conatur, & nonnunquam perfecta concoctione moram interponit, & lentè agit propter imbecillitatem. Vtrumque in eodem ventriculo considerari nullo negotio potest, qui maxime vexatus concoctionis tempus minime expectat, sed protinus ea etiam, quæ nulla re lacescunt, cum ijs, quæ cum male habent, expellit, & eorum, quæ iam pridem maturitatem habuerunt, lentè, quod superuacaneum est, nonnunquam propter virium imbecillitatem depellit: at cum validior est, & secundum naturam se habet, illud semper spectare uidetur, ut postquam concoctionem molitus sit, id, quod superfluit, depellat; ita ut nunquam opus suum anteuerat, nunquam in aliud tempus referat. Ceterum ut in ventriculo, ita & in unaquaque corporis nostri particula virtutem superuacaneorum expultricem inesse omnibus exploratum esse arbitror. Ea iudicia in
morbis

morbis affert, ac cum omnia in animantis corpore maturitatem per-
ceperunt, optima iudicia subsequuntur. Non nunquam uerò plena
contentionis ac certaminis humoribus nondum maturitatem assecu-
tis eduntur iudicia, quæ recidivas parere solent. At in quibus natu-
ra egregiè valida est, nunquam (quod sciam) alicuius egroti salus
desiderata est: namque nullus æger ad sanitatem perducì potest, nisi
si natura morbum vicerit, nec perire, nisi si illam morbus supera-
rit. Quapropter morbi omnes sua vi magnitudinem quandam ob-
tinent, quæ uel naturæ uires opprimit, uel ab illa planè vincitur; natu-
ra si viribus antecellit, optabilem exitum morbus habebit, sin morbus
naturam infirmiozem redigit, æger protinus vitam cum morte com-
mutabit. Morbi, qui breui iudicium subituri sunt, inter ipsa initia
nullo negotio cognoscuntur; etenim febris ipsa, si ad sanitatem homi-
nem perductura est, placidissima erit, sin interemptura, molestissima
& quæcumque horum indicia antecedent, in altero cuncta saluberrima,
in altero verò deterrima consequuntur: nullum autem iudicium
exercetur nisi aut victa, aut victrici natura. Itaque in placidissimis
morbis nullo negotio natura ipsa superat, in difficillimis autem illi-
co superatur. Hinc fit, ut contrarij maximè sint morbi, qui citò iudi-
cia subeunt, similes verò ac pares, quorum indicia longius ducuntur.
Minime autem latebit nos vter eorum propius periculo sit, si perpen-
demus, quantum unicuique virium aut roboris sit; etenim ut in mor-
bis breuioribus non nunquam natura, nonnunquam morbus superat,
ita cum neutrum magnopere antecellit, veluti si pares hostes pugna-
rent, uictoria longius ducatur necesse est. In palestræ ludo, qui Pa-
lestrites peritiores habentur, facile ubi alterum altero præstare ani-
maduertunt, illi, qui præstat victoriam prænunciant, sin neuter ante-
cellit, diutius pugnatueros prædicunt, nondum planè cognoscentes
vter eorum victoriam consequuturus sit, temporis aliquo tamen
spatio id priusquam ceteri cognoscunt, quippe, qui vel minimam
præstantiam nullo negotio animaduertant: Artis enim periti eo
maxime distant ab imperitis, ut uel exigua rerum discrimina præsen-
tire, atque prænunciare facile possint. Verumtamen quoniam non
nulla præ exiguitate vix ac ne vix quidem præsentiri queunt, huius-
cemodine artifex quidem cognoscit. Itaque cum primum præsen-
tiri possunt, tunc cognoscuntur. Quamobrem singulos morborum
quaterniones diligenter animaduertere nos debere tradit Hippo-
crates. Perpendi sæpe naturam vincere, non quòd à viribus firmior
fuerit, quippe calor præter naturam præcurrebat, quod illius essen-
tia

•tia & symptomata egregiè ostendebant, sed quòd iudicij tempus pro-
 fogando moramque aliquam interponendo faciliè aliquando natura
 ruperaret; Etenim dum iudicij dies prorahitur, consumitur mate-
 ria, quam calor præter naturam occupauit, qua absumpta calorem
 quoque præter naturam paulatim extingui necesse est. Duobus mo-
 dis natura morborum victrix humores solet extrudere uel *κατ' ἐκκρίσιν*,
 uel *κατ' ἀνάσσειν*. Etenim humores crudiores atque adeo maligni inue-
 nis adseruati vtraque ratione dimoueri atque expurgari solent. *κατ' ἐκ-
 κρίσιν* erumpere dicimus humores, cum natura aut aluo, aut vesica, aut
 naribus aut denique aliquo aperto meatu quasi portis quibusdam
 hostes emittit, erumpereque cogit. Abscessus excitari solent, cum
 tota uis morbi in unam partem prorumpit, eamque occupat. Eue-
 nire autem sæpissime solet ut ignobiliores partes teneant, præsertim
 si natura minime infirma humores propulerit, ut articulos coxendi-
 cem & glandulas illas, quæ post aures positæ sunt; quòd si ea est na-
 turæ imbecillitas, ut humores, quòd velit, propellere minime possit,
 aliquando Iecur, non nunquam lien, sæpe caput humores obsident.
 Hinc lienis tumorem humores ad ipsum à natura propelli, uel à mor-
 bo significare iam pridem traditum est. Emisio uerò humorum ali-
 quando consequi solet uel naturæ, vel morbi opera. Hoc sympto-
 matice accidere dicimus, quod cum euenit (sæpe vero in morbis per-
 niciosi contingere solet) minime moderatè ac tranquillè humorū
 illorum expulsionem ægros ferrè solere animaduertimus: non enim
 in maturitatem humores consequuti sunt, nihilque eorum deiectione pla-
 nè prodest. Nullo autem emolumento esse solent, quamuis multa-
 rum sordium eiectiones, nisi si humores concoctionem multò ante
 perceperint, quod eorum detractionibus naturæ vires mirificè in-
 fringantur, concidantque; atque hæc inter morborum initia maxime
 eueniunt, hinc illa morbis quibuscumque incipiētibus si atra bilis uel su-
 pra vel infra excernatur, mortiferum est. Cum uero naturæ vi hu-
 mores expelluntur, absque vlla corporis vexatione eorum eruptio
 consequi solet, facileque illam ferunt ægrotantes; namque tunc ea
 maxime effunduntur, quæ protinus exhauriri oportebat. Quo in ca-
 su semper concoctio antecedit, subsequitur secretio, & denique hu-
 morū propulsio, quæ si recte atque ordine facta fuerit, veluti cumulus
 accedet ægroti tolerantia, morbi species, tēpus anni, regio, ætas, natu-
 ra ægrotantis. Quare Hippo. profusiones in febribus non intermit-
 tentibus liuidæ cruentæ, fuscæ, & biliolæ omnes malæ, & si probè ex-
 cernantur per aluum, aut cum urinis descenderint, optimæ non nun-
 quam

quàm humores optimè excuti obseruauī, cum nondum materia maturitatem assecuta erat, Quia in re diligenter perpendendum, num quæ morbum excitent, erumpant: etenim si ex corpore expellantur ea, quæ ægritudinem maxime afferunt, moderatèque id ferant ægro-
tantes, tamen si materia crudior sit, à natura tamen illud effectum tuis-
se protinus censendum est, corporis purgamenta principiò syncerio-
ra edi solent, dein benigniorum leniorumq; humorum fit effusio, po-
stermò febris leuatur, ac discutitur: accidere aliquando solet vt pro-
pter alicuius partis principis imbecillitatem humores, qui morbos
concitant, extrudantur, quorum profusio perniciem protinus affert.
Hoc loco minime omittendum, quod perpauci sanè animaduert-
tunt, quod humores qui morbos excitant, à natura depulsi modò
posterioris corporis partes, modò anteriores occupant; posteriores
neruis, anteriores venis & arterijs magis præditas esse nemo nescit,
qui corporis nostri ægregiam fabricam aliquando perpendit: neque
verò dubitandum est, in iudicijs hoc sæpissime euenire solere, cum
in ijs partibus, quas vrgent vlçera in quibus tumor aliquando fuerit
exortus, paulloque post desierit, humorque ille aliò decurrerit vi-
deamus materiam modò posteriora, modo anteriora corporis nostri
obsidere si posteriora occupat conuulsiones protinus oriuntur, si an-
teriora vel caput vel pectus, vel intestina maxime vexabunt, si caput
inuaferint, insaniam, si pectus, lateris dolorem, sin intestina, disen-
teriam concitabunt. Sæpissime verò obseruamus materiam illam à
calore vel digeri, & dissolui, vel planè exputrescere. si putrescit pus
descendere cum vrinis permixtum animaduertimus, quod signum
bonum est, & materiam maturationem capere ostendit. Anteuert-
tere verò iudicia ~~explicare~~. Hippocrates dicere solitus est, non
nunquam perniciosum est: namque ea, quæ alere possunt, cum ijs,
quæ aduersantur, aliquando expelluntur, quod maxime euenire ob-
seruamus, cum natura vehementius vexatur, & exagitur, & ab ijs
quæ in corpore sunt, & ab ijs, quæ extra. Foris sunt medicus, qui
aliquando neque recte, neque ordine quædam præscribit. Aeger,
pueri atque cetera, quæ propriè extrinsecus assumi dicuntur. In
corpore morbi ipsi, eius causæ, & accessiones stimulos admovent: co-
gita iam tale quid naturæ accidere, quod hominibus imbecilioribus
aliquando contingere solet, ut à robustioribus vexati, necessitateque
coacti hostes inuadant, sed cùm imparati imparatos plerumque in-
eidant; nullo negotio victi cadunt. Quid? onus susceptum abijce-
re dum baiulus studet, non ne sæpe inuitum cum eo concidere vide-
mus?

mus? iam verò contentè currens non ne omni studio sese substinere conatur, cum tamen inuitò atque ingratè è proclui se ipsum aliquàdo præcipitet in conualles? Cuncta hæc exempla ad mala iudicia rectè transferri & accomodari possunt: namque ubi natura se corborauit, exultat, effrenatè effertur, ac denique ruit. At pestiferorum morborum iudicia, ut morbi consistent, expectare minime solent, aut rarò, sed plerumque aut in ipsius morbi impetu, aut statim inter principia hominem iugulant. Maximæ fiunt humorum proflusiones cum vires robustiores sunt, & morbus crudior: natura enim quamvis sua vi valida humorum emissionem planè moderari nequit, quòd materia ad maturitatem nondum producta sit. Quamobrem vnum ex ijs, quæ naturam laceffunt, ipsa morbi accessio est, quæ nec quiescere, nec diutius eam morari finit, sed continenter irritat, commouet, & quasi bellum indicit. Huc accedunt morbi forma, celeritas, magnitudo, causæ, copia eorum, & magnitudo, quæ morbos consequuntur, quæ trito iam vocabulo symptomata vocantur, & denique ægrotantis corporis constitutio. Magnitudo verò symptomatum quemadmodum morbi, alia est, secundum ipsius symptomatis naturam & essentiam, alia est quatenus ad ægroti vires uel ægitudinis rationem comparatur, illa ex eorum facultate & dignitate maxime intelligitur, quæ diligenter cognoscenda est, namque hæc non re, sed cogitatione tantummodo distinguuntur, percipiuntur, probantur. hæc ex eorum collatione cum viribus ægrotantis, uel morbi in nullo negotio intelligitur. Dignitatem appellamus (vt ita dicam) auctoritatem & vim quandam, quam nos ipsi cum in iudicijs, tum verò in quibusdam alijs casibus illis adiungimus cum propter magnitudinè motus, & mutationis, quam in morbis moluntur, tum verò quòd eorum quasi opera summe necessaria est, eaque carere omnino non possumus. Facultas verò, ex proprijs eorum, quæ indicant essentijs, qualitatibus, ac gradibus colligitur, eorum autem essentia ex propria vnus cuiusque forma intelligitur. Formam verò, qualitatem & Gradus signorum paulo post persequemur. Quare in signorum generibus, quæ alterum altero dignitate & viribus antecire aliquando testamur, sic accipi volumus, ut dignitas vim, pondus momentum valeat. Magnum enim febrium indicium venarum pulsus esse dicimus propterea quòd ad eas cognoscendas multum habet ponderis, eiusmodi enim est, ut quantus quantus in corde calor, cuius planè fons, & origo illud est, inclusus sit, perspicuam admodum det nobis significationem. Libere spiritum ducere in morbis magnum atque adeo maximum

ximum indicium est, quod planè viribus excellit, magnas enim vires ad salutem demonstrandam obtinere videtur. Symptomata præterea maioribus prædita esse viribus, cum in diebus iudicialibus superueniunt, nouum non est. Magnitudo verò symptomatibus duplex solet accedere, & quæ ex symptomatum genere colligitur, quæ communis omnibus est, & quæ propria, suaq; illius symptomatis est, etenim & quia tale symptoma præ ceteris sollicitos nos habet, & quia maius multò ortum est, cuncta alia obscurat, & obruit. Sin id paruum sit, satis est illud cum reliquis coniunctim conferre. Parua verò & exigua signa si consequantur die, quæ iud. eia. afferre solent, vt VII, XIV. XVII. fidissima illico euadunt, tamen si antea parua fuerint. Iudicia verò differuntur & prorogantur contrarias ob causas, ob morbi scilicet formam, tarditatem, causas minus acriores, symptomatum aut inopiam, aut paucitatem, & denique ægrotantis habitudinem. Morbus igitur ad iudicium rapitur vel celeriter, vel tardè, vel apertè, vel obscurè. In natura & morbo vires sunt aut firmiores aut infirmiores. Protrahunt iudicia morbi illi, qui longiores appellantur, nullam propè moram interponunt acuti, hi enim celerius mouentur, illi verò tardius. Celeris verò vel tardi motus in morbis signa sumuntur ex morbi ipsius magnitudine, causis, tempore accessionum, anni tempestate, regione, ætate, corporis totius temperie, & habitu, nec non ex ijs, quæ prosunt & nocent. Ex eorum præterea, quæ excernuntur magnitudine, quantitate, qualitate, modo, loco, & tempore. Magnitudo morbi intelligitur principio ex hominis natura, etenim si senè febris inuasit, morbus continuo magnus dicitur, quòd senes frigidiore sunt, deinde ex sensu acuto uel obtuso vel hominis vel partis, postremò ex totius ac singularum partium robore, atq; imbecillitate: etenim & si materia copiosa non fuerit, febrè tamen accendit, quoniam in loco imbecilliori consedit, qui si uirtutum naturalium præsidio tutus fuisset, eam aut concoxisset, aut resoluisset, aut planè depulisset, omitto illud Galeni magnitudinem morbi maxime colligi aut ex læsæ functionis dignitate, aut ex propria affectus essentia, aut ex virtute & potestate eorum, quæ corpus affectu regunt, ac moderantur. Ex causis verò hoc pacto cognoscitur morbi motus, nam spiritus, sanguis bilis acutos ac celeriores morbos gignunt: pituita verò & atra bilis longiores & tardiores. Accessionum partes si præcurrunt, si diutius durent, si incitatus moueantur, considerandum, nam quæ ante occupant, & incitatus sunt, & diutius hominem cruciant, breuiorem morbum reddunt, quæ verò lon-

gum faciunt, & sedatiores sunt, & minus egrotos angunt, & moram faciunt accessiones. Tempus tempestas, regio, ætas, corporis constitutio calidior acutos morbos maxime inuehunt: contraria uerò qualitate prædita longos adducunt. Corporis habitudo idem declarat, namque (ut Hippocrates testatur) si quis sit ardentiori febre correptus, corpusque eius minime emacrescat, longioris morbi certissimū signum est. Ea uerò, quæ profunt & nocent, signa sunt breuioris, & longioris morbi, nam si quæ ægros leuare debent commodi plurimū afferant, morbus longius minime ducetur, sin contra acciderit, iudicii dies proferetur. Iam uero tempus, in quo concoctiones apparebūt, spectandum, si enim statim & inter ipsa initia & in diē, quæ iudicia prænunciet, notæ maturationis subsequenter, cito morbum finiri debere ostendunt, sin contra euenerit, cum longum esse coniiciemus. Ex eorum, quæ effunduntur, quātitate, modoque idem cognoscimus, si enim pauca & paulatim emittantur, & si semper eadem profundantur, morbi diuturnitatem significant, sin multa confertim, facileque extrudantur, & diutius durat humorum effusio, breuiorem ostendit ægritudinem. Breuioris quoque morbi argumenta præbent calida, quàm frigida, quæ uno quàm quæ pluribus prædita sunt coloribus; crassiora, quàm tenuiora, quæ deterius olent, quàm quibus minor foeditas odoris accessit, & quæ sine crepitu, quàm quæ cū sono erumpunt. Vrinæ, quæ encorema habent quod genituram repræsentat, celeritatē morbi indicant lienis tumor, aut alicuius partis vehemens dolor inter morbi principia protinus ortus celeritatē morbi demonstrat. Quod si sanguis è nare, quæ è directo posita est, eodem die profluxerit, celeritatem maximam ostendet. Vrinæ turbata uerò cum dolore idem confirmare solent. Locus item per quem effusio fit, idem patefacere solet, etenim locus idoneus, insignis, communis, & naturalis positus, patens, ut nares, os, aluus, uessica, aures, breuioris morbi signa sunt. Præterea uero multa loca, per quæ humor erumpit, impetum morbi minime tardabunt, pauca longius illius tempus demonstrant. Tempus tandem profusionis, tamquam cumulus quidam accedit: nisi enim die iudicali, aut quæ illa pronunciant superuacua profundantur, impetus morbi trahetur, sin contra obtigerit, morbi tempus longius non habebunt ægritudines. Iudiciorum exitus ignoti sunt, cum signa non conueniunt, & obscura sunt, & natura imbecilla est, aut cum morbus in vexanda natura stimulos admouet, incerta quoque iudicia ea sunt, quæ signa contraria obscurant, quæ aut numero vincunt, aut dignitate antecellunt: namque ut in alijs signorum generibus.

neribus sic, & in ijs, quæ futura præmostrant, non solum numerum, verum etiam eorum facultatem & dignitatem maxime attendere debemus. Ea illustriora iudicia sunt, & faciles habent explicatus, quibus contraria signa tenebras non afferunt, & natura ualida minime à morbo irritata unquam est. De signis autem iudiciorum obscuris & pellucidis paulo post disseramus. Nunc uero de naturæ & morbi robore, & imbecillitate pauca dicamus. Omnia penes naturam esse intelligimus, cum facultatem habeat mouendi morbum ut uult, idque cognoscimus ex proprijs naturæ functionibus, cuius singularis & præcipua in materiæ maturatione opera est, nec non ex optima earum partium temperatione, à quibus ceteræ particulæ uim suam obinent, ut iecur, cor, cerebrum. Pulsus autem venarum inter cetera diligentissimè perpendendi sunt, de quorum ratione ita cumulatè scriptum est, ut egregiè parata & eloquentissimè explicata cuncta habeamus. Languentes uero naturæ vires esse solent, uel cum à materiæ multitudine planè oppressæ videntur, uel cum protinus consumptæ ac exhaustæ opprimuntur ab instrumentorum ægritudinibus inflammationibus scilicet, scirrhis tumoribus & humoribus, qui aliquo modo computruerint, infringuntur ciborum inopia, morbi malignitate, animi perturbationibus, dolorum intolerabilium magnitudine ac diuturnitate, & denique immodicis humorum emissionibus. Neque uero inter morborum initia ambigi potest, utrum naturæ vires attenuatæ sint, an obrutæ, & oppressæ, etenim opprimi quidem possunt, at imminui, debilitarique minime possunt. Morbi uero firmitas, & robur cognoscimus ex morbi specie, magnitudine, symptomatibus, motu & denique materiæ cruditate, quæ qualia sint explicare nunc minime opere precium esse arbitror, nam ea nota & apud omnes permulgata esse uideo. Ceterum hac in re minime ignorandum quod quamuis morbus natura robustior sit, non continuo naturam imbecillam esse intelligi volumus. Nam ut in pari Gladiatorum certamine quamvis alter superior sit, non continuo hic ad resistendum imbecillis est. tamen cum altero minime comparandus: sic in naturæ, morbiq; ueluti pugna euenit aliquando, ut morbus quidem ualentissimus sit, cum tamen natura tam firma sit, & ualida, ut facile morbo resistere, ac repugnare valeat: quæ res cum in multis ægrorum historijs clarè elucescet, tum uero illustrior multo apparebit in Mulieris ægritudine, quæ in mendacium foro lecto tenebatur. Illud quoque obseruandum, quod vires ualentiores in morbis salutaribus, imbecilliores uero in pestiferis morborum celeritatem incitant, contra firmitates in perniciosius

Ioannis Baptiste Donatij.

ciosis, infirmiores vero vires in morbis salutaribus egritudines retardant. Multa vero præter opinionem cum in alijs artibus, tum in re medica exercenda quotidie evenire observamus, quæ & medicum perturbare, & fallere sæpe solent, non modo enim aliquando uideamus ægrotos inter morborum initia cum peste ac perniciæ ægrotare, in eorumque ægritudine signa pessima notari, quæ tertium malorum gradum tenent: dein in eorum incremêto, ubi humores præter spem maturationem consecuti sint, malum ad salutem illico conuerti, verum etiam multos nonnunquam animaduertimus, quibus, cum salutem planè exploratam esse putaremus, paulo post exigua in spe animam trahere. Sed non hoc tantum, sed etiam quem multos dies grauiter habere perpendimus, cum repente præter spem, rationemque satis bellè se habere, cui quamuis ex morbo mors paullo post consequatur, tamen medicos sæpe imperitos fallaci signo à veritate abducunt. Hac autem παραδόξα μεταβολα à Græcis appellantur, à nobis mutationes admirabiles, præterque opinionem horum causa diligenter perquirenda cognoscendaque est, sine qua nihil non modo in his, quæ ratione tractantur, uerum etiam in illis quæ contra atque ratio ipsa postulat, administrantur, absolui perficique potest. Illæ uerò nonnunquam, cum natura frangitur, & concidit, ut supra diximus, sæpe cum eadem recreatur, ac se erigit, consequi solere animaduertimus, cui si vires suppetunt, morbum pulcherrimè depellit, sin vires amisit, omnis ægroti salus prorsus desperata est. In Herophontis casu septimo quid potissimum efficere posset natura, quæ morbum deinceps esset absterfura, planè ostendit. At in muliere, quæ in Mendacium foro afflucta languebat ad lectum, IX cuncta leuiora consecuta sunt præter opinionem, cum in eo morbo proximæ mortis, indicia certa numerentur, & tandem VI. ab eo casu dies finis uitæ mulieris fuit; Clazomenius comodius se habuit propter multam alui citâ proluuiem. Qui uerò postquam feбри correptus fuit, cœnauit. VII. febre laborare visus non est, quoniam impetu & conatu naturæ sedato se ipsam amplius erigere non potuit. In Hermocratis ægritudine. XI. XIIII. & XX. præter opinionem cuncta se remiserunt, cum tamen. XVII. morbo planè mortuus fuerit. Caluus præter opinionem tertium diem uidit, nam cuncta mortifera signa secundo die potissimum consecuta sunt. Quare minime conuenit medicum ab ægro discedere propter ægritudinis diuturnitatem, nec ægrum in discrimine relinquere propter ea, quæ præter opinionem aliquando superueniunt. Illud interea mirum alicui uideri potest

quid

quid sit, quod cum totum ægri corpus planè intendatur, notamus sæpe non nullas partes maximè frigere, frequenter in morbis acutis urinas suppressi obseruamus, quod uesica frigore planè frigescat. Hoc sanè diluit partis ipsius (ut ita dicam) idoneitas quædam & apertitudo, non enim cuncta in corpore nostro ad eandem naturam, & unum & idè effectum percipiendum facta sunt. Iudicia autè cognoscimus tum signis tum symptomatibus. Signum est, quod sensibus nostris occurrit quod aliud quippam obsecrum significat. Signum autem cum eo quod ab ipso ostenditur, aliqua ex parte coniungi, connectique necesse est: etenim si ab alia causa excitetur, non ex morbi essentia oriatur, ægritudinis morem nullo modo poterit indicare. Ergo signum nunquam abest, & semper cum re significata coniunctum est. Symptoma uerò est illustre & expressum interioris morbi, à quo manat & fluit indicium, quod nunc accedit, nunc recedit. Symptomatum nonnulla causas, nonnulla locos affectos, quædam facultates ostendunt. Multa autè quotidie in ipsis ægrotis occurrunt tum signatū symptomata, quæ diligenter à medicis distinguenda sunt, & singula perpendenda, ut non solum quæ signa, uel quæ symptomata sint uel ad salutem, uel interitum, facile dignoscere possimus: uerum etiam, ut ex quo emanant, quæ communiter euenta appellamus, nullo negotio animaduertere possimus. Signa potissimum sumuntur ex ea uirtute ac facultate, quæ in periculum adducitur, ea uerò colligi solent ex morbi materiæ concoctione & cruditate, ex urinis scilicet, sputis, & alui sordibus. Huc accedunt signa faciei, & ea quæ sumuntur ex colore, figura, iacentis habitu. Respiratio quoque & somnus inter signa aliquando aggregantur, ob id ipsum, quod cum optima sint, concoctioni perpetuo inhærent. At uerò, quæ aliunde pendeant atque ab alia, quàm quæ in periculum uenit, uirtute assumuntur, euenta appellare solemus, ut cordis dolor, labri inferioris tremor, abscessus, difficultas respirandi, vigilie, præcordiorum contentio, insania, tenebræ iactatio: quæ tametsi ei uirtuti, quæ uel uitam præstat, aut ei, quæ animæ domicilium est, aut illæ, quæ naturæ sedes propria est, perpetuo inhære soleant, tamen quoniam in morbis non omnes protinus periculum subeunt, idcirco euenta appellantur, quoniam uel omnia uel plura promiscuè, communiterque unamquamque cum in periculo, uersatur, uirtutem subsequantur: & morbis ingrauescentibus (scilicet cum inter morborum principia materia nondum maturitatem assecuta est) apparent, quæ meritò cruditatis quoque esse solent haud obscura indicia ac uestigia. Perpendenda prætera signa, quæ

malis

Ioannis Baptiste Donatij.

malis moribus morbos præditos esse demonstrant, ut sitis, vigilia, anxietas, iactatio, vomitus, sudores, & si quæ alia sunt, quæ periculum quidem ostendere, at spem salutis minime adimere in nostro medico apparatu demonstrauiamus. Signorum quædam certa, quædam incerta sunt. Certæ notæ appellantur, quæ rem, cuius notæ esse dicuntur, minime dubitanter aperiunt. Incerta uocamus, quæ ambigua sunt, ex quibus certam, coniecturam efficere non possumus. Hæc à Græcis simpliciter *σημεία*, illa uerò *τεκμήρια* appellantur. Quemadmodum enim duplices sunt rerum naturæ ex quibus medici futura prænunciant; oratores uerò aut probant aut persuadent, unæ necessariæ, alteræ uerò non necessariæ. Item ueluti quædam obseruatione Empirica, quædam rationali cōsequutione, quæ planè demonstratio est, comprobantur; ita & nomina diuersa rebus inter se maxime discrepantibus imponere antiqui uoluerunt. Certa signa sumuntur ab ijs morborum signis, quæ quasi mores ægritudinis ostendere solent, ab ijs, quæ iudicia prænunciant; multò minus ab ijs symptomatibus quæ à causa extrinseca non à corporis ægritudine excitantur; hæc enim nullam certam habent præfagitionem; illorum duo esse genera iam pridem traditum est; Etenim quædam tantummodo signa sunt, quædam uerò signa & causæ iudiciorum. Ea igitur signa uera & certa sunt, quæ sumuntur cum ex ijs uirtutibus & potestatibus, quæ potissimum corpus nostrum regunt, ac gubernant, quæ tres sunt. Prima in iocinore, altera in cordè, tertia in cerebro inclusa apparet, unde naturales, uitales, & animales uirtutes uulgò appellantur; quorum robur & firmitas maxime perpendenda est; in quibus concoctionis, & cruditatis signa continentur; Tum uerò ex ijs uirtutibus, quæ in unaquaq; particula fusæ & abstrusæ sunt, quibus uel continet, uel retrahit, uel mutat, uel propellit natura, quæcunq; uel superuacanea sunt, uel alere possunt. Maximèq; ea vis perpendenda est, quæ reprobatur, quæ aduersa sunt; Etenim si in inferiores partes humores directò extrudit natura, non est uerendum, ne morbi exitus alius atq; uolumus, futurus sit; humorum enim à superioribus ad inferiores partes directò translatio, nisi si paullo post recurrerint (Recurrere uerò solent, aut quòd pars illa humores omnes planè capere, aut eosdem sustinere ac pati minime possit, atq; id indicat naturam quidem extrudere conatam esse, sed præ imbecillitate planè omnia nequisse, quod deterius esse solet eo, quòd minime apparet) tantum habet momenti, ac (ut ita dicam) auctoritatis, ut pessima, mortiferaq; signa aliquando plane obscurer; naturam enim uiribus morbo antecellere

cellere demonstrat, hostemq; frangi posse maxime sperandum est. Secundum locum obtinet signum illud, cum humores longissimè à partibus ægritudine affectis, hoc est à morbo propelluntur, & ad inferiores, extremasq; magis partes detruduntur; nam si cum mediocribus signis id acciderit, optimum euadet, sin cum malis, naturæ tantummodo conatum indicat. Quòd si humores ad cutim propellantur, æquè magnum indicium non est; reuiuiscens enim atq; à fluctibus, quibus uehementius iactatur, aliquando emergentis naturæ nota est. Quod & obseruauit Hippocrates in Perintho; tubercula enim illa miliacea in cutè excitata cūcū morsus maxime referentia naturæ robustioris expulsionones erant; namq; mulierum, quibus hæc superuenerunt, nullas planè perijsse testatur. Natura verò rursus sæpe opprimitur, atque obruitur, quod in Sileni historia, & alibi sæpe obseruauimus: perpendendum autem, num natura cuncta superuacanea ad exteriores partes extruserit, an etiam corpus uitiosis humoribus completum ac refertum sit. Id uerò, quæ excernuntur nullo negotio indicabunt, quod Hippocrates quoque tradidit. Cum fauces nos male habent, aut tubercula in corpore excitantur, alicui sordes spectare oportet; nam si biliosæ fuerint corpus continuò non satis commode se habebit, si uerò sanis similes, corpus ali tuto potest, corpus enim malis humoribus extrusis, bonis protinus abundabit. Euenta autem, quæ iudicia & indicare & afferre solent, nihil certi, nihil apertum, nihil perspicui patefaciunt, tantum iudicium futurum pronunciant, quod sit repentina mutatione cum magna corporis agitatione, uexationeq; adeo, ut præcipuum futuri iudicii signum esse testetur idem Hippocrates, nox, quæ illud antecedit, minime tranquilla, vigiliæ, dolores, lachrimæ, tenebræ ante oculos oborte, & si qua alia sunt, quæ plura esse haud nescimus. Id autem accidit, aut humorum eruptione, aut abscessibus. Quod profusione humorum exercetur iudiciū, aut sanguinis profluuium, aut vomitus, aut sudor aut allui alluuiæ, aut hemorrhoides consequuntur: bonum uerò an malum id futurum sit, ex huiusmodi signis intelligere nemo potest; Constat enim huiusmodi iudiciorum exitus incertos esse, aliquando calamitosum exitum habent, aliquando uerò optabilem. Quare res ipsa satis (ut arbitror) apertè demonstrat, notas illas, quæ ex infirmitate, roboreque corpus nostrum gubernatium facultatum sumuntur, maius multò habere pondus, quàm quæ ex ijs euentis sumuntur, quæ iudicia præcurrunt. Concoctio enim breuè iudicium futurum declarat, optatam & expeditam securitatem significat: Cruditas uerò & immaturitas aut

ad abscessus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos prorogat, aut dolorem & mortem affert, aut ipsorum morborum recidivas minitatur. Quapropter quæ ex euentis, quibus iudicia præcurrunt, signa sumimus, iudicium quidem futurum præmostrant, sed utrum exitum felicem, an exitialem in illis expectare debeamus, planè nō ostendit. Quam rem mirificè concoctionis indicia patefaciunt: quæ iudicij nullam (si modò, ratione ipsam ad ueritatem reuocare uolumus) dant significationem, sed prænuncia duntaxat sunt mortis aut salutis. Signa uerò, quæ præcurrunt iudicia, futuras quidem humorum profusiones aut abscessus demonstrant, sed ex euentu quoque signa sunt aliquando minime dubia, quibus dispicimus, quid in iudicijs casurum sit. At sudores, uomitus, sanguinis, & urinarum profusiones, alui sordium eruptiones, signa quidem iudiciorum sunt, & causæ, ut aut morbus depellatur, aut naturæ uires planè concidant; at iudicia continuò neque bona neque mala sunt. Vtrum enim iudicium ægro salutem allaturum sit, an eius desperata salus, ex alijs signis intelligimus. Principiò quidem ex dictis iam concoctionis notis, deinde perpendendum, num antea æger mente constaret, ciborum cupiditas semper seruata sit, ex facili respirarit, faciliè morbum tulerit, uenarum pulsus perpetuò bonus fuerit, facies sanis simillima, iacentis habitus optimus, totiusq; corporis tandem equalis temperies, namq; si ea præcesserint signa, terrere ea nos minime debent, quæ superueniunt: etenim unica die ac nocte sæpe euanescent. Incerta quoque signa sunt, quibus contraria aut plura, aut maxime insignia tenebras offundunt, atque de illorum fide maxime detrahunt, quæ medicos, nullo negotio fallere possunt, nisi si diligèter cuncta animaduuerint, quæ res in ægrorum historijs clarius elucescet. Præterea signorum, ex quibus iudicia cognoscimus quædam dubia sunt, quædam aperta. Aperta & dilucida signa sunt, quæ admistione dubiorum, quasi liberata, pura, integra & sola sunt: quæque ex omni signorum copia idem significantium sumuntur, plurima, certissima, eaque quorum fides in iudicijs, uiribusque naturæ & morbi patefaciendis maxime spectata, & perspecta est. Dubia sunt, quæ difficiles explicatus habent, aut propterea quòd minima sunt, aut quod pauca, aut quod ambigua, incerta & fallacia sunt, quæ cum in iudicijs apparent, medicus se protinus sustinere debet; Etenim si nihil est, ex quo certè præfigere aliquid possit, satius est tacere, quàm aliquid prænunciando falli & errare. Quapropter sequentes dies expectare oportet, in quibus aliquid eueniat necesse est, quod cuncta illustret ac patefa-

tefaciat: etenim si in acuta febre cætera salutaria signa apparuerint, iudiciumque diutius differri non posse animaduertis, venter pauca reddiderit, nox minime tranquilla antecesserit, uenarum pulsus rigorem futurum indicet, vrinæ retentio apertum rigoris signū est, idque certissimum, immutabile atque perpetuum indicium est. Quod si uenter plura deiecerit, signum illud dubium erit, minimeque fidum, perpendendumque meritò est, num citò uenter consistat: namque si illius fluxio diutius perdurarit, rigor minime expectandus est. Menstrua ferri debere in iudicio haud obscuræ notæ sunt; summa quædam lumborum grauitas, dolor, tensio, nisi si aliò humores transcant. Aperta iudicij nota illa est. Quorum iudicium exercetur, ijs nox grauis antecedit. Et ea. caput dolenti & circumdolenti pus, aut aqua, aut sanguis profluens ex naribus aut ore, aut auribus morbum abstergit. Dubia signa sunt illa. Hi potissimum infaniunt, quibus in dextera corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur. & ea. in quibus abscessus oculos occupaturi sunt in ardentibus febribus, ijs maxillæ rubent, & sanguis ex naribus profluit. Necnon & illa. Febres ardentes, in quibus labiorum exulceratio consequitur, semper (quod ad tactum pertinet) absterfas illico diceres. Item quædam insignia & maiora sunt, quædam obscura & minora. Insignia sunt & maiora, quæ sumuntur ex urinarum, sputorum & eorum, quæ uenter reddit, maturatione aut cruditate; Necnon in morbis cerebri, ex eorum quæ ex naribus, auribus, oculis profunduntur, concoctione, & denique ex ijs, quæ ex illis partibus sumuntur, quæ in corpore obtinent principatum, ut iecore, corde & cerebro. Obscura & minima sunt, quæ ex ægri decubitus ratione sumuntur, ex eiusdem inæstatione, sudore, colore, & ex iis, quæ cadauerosam faciem inducāt.

Compressæ nares, nasi primores acumen

Tenue, cauari oculi, caua tempora, frigida pellis,

Duraque.

Deinde quædam fida sunt, quædam infida. Fida sunt, quæ securitatem præstant, & recidiuæ metum omnem expellunt, tales concoctionis & maturationis notas esse antea diximus. Infidis uerò apparentibus uarii & grauiore casus superuenire solent, imminetq; semper recidiua. Ijs igitur, quæ in morbis acutis præter rationem leuant, fidem habere non oportet: nec contra terrere ea nos magnopere debent, quæ præter rationem mala afferunt, huiuscemodi enim quàm plurima infida sunt, & permanere, atque perdurare diutius non solēt: etenim cum morbus uehementior hominem occupat, qui illico le-

nior factus sit, nulla uel sudoris, uel uomitus, uel alui sordium, uel sanguinis profusione corpore uacuo facto, nullis præterea concoctionis signis apparentibus, huiusmodi tunc morbi lenitati planè confidendum non est. nec si præter rationem difficulter spiritû ducat, aut dellyret aut vehementer febre fuerit confectus, aut magno rigore eorruptus eger, nullus animû perturbare metus debet namque hæc infida sunt, tantûque abest ut mali quicquam prænuncient. ut bonum quoque inter dum iudicium quàm primum subsequiturum significant, nisi si cruditis notæ subsint. Atque non hæc tantummodo præter rationem accidere dicimus, verum etiam, quæ aliter in morbis ac ratio dicat succedunt, ut in Thaso ijs euenit, qui cum destillatione ab acrioribus humoribus concitata laborabant, & siti minime uexabantur. Quod tametsi perditæ nonnunquam sit virtutis indicium, tamen præter rationem id accidisse dicimus; quoniam cætera, quæ subsequerentur indicia, mala non erant. Quare vehementer reprehendendi sunt nonnulli, qui cum mali aliquod leuamen, præter spem accidere vident, continuò lætantur, quasi tunc primum æger ad sanitatem perducî videatur, tametsi ex antecedentibus tum signis, tum symptomatibus perniciosissimis minime fidem malorum leuamentû futurum facile prænunciare possimus. Nesciunt illi malorum leuationem protinus fieri, cum naturæ interitus apropinquat, & calor naturalis planè extinguitur. Ergo minime fidendum si ab ægroto cum mortiferis notis, aut sine signis, idest præter rationem febris aliquando decedat, quanto enim perniciosioribus antegressis signis melius se habere uidentur ægri, tantò morbus magis pestiferus est. Postremò quædam *εμμενεία* vocantur, quæ sub vno ægritudinis genere continentur: quædam verò *εμμενεία* appellantur, quæ eiusdem speciei morbum indicant: quædam verò neque genus unum, neque speciem eandem habent. Pluribus autem eiusdem generis uel speciei signis coaceruatis non modò species uel genus affectus certius cognoscetur, verum etiam eius magnitudo perspicietur etenim si insanix coma adiuncta fuerit, ea cerebrum malè habere demonstrabit, certiorque nostra erit cognitio, affectus verò maior continuò videbitur; Cum autem, & ex naribus sanguinis stilla accesserit, iam non certior, sed perfectam & absolutam cognitionem nos habere censendum est. Cætera uerò etsi ad morbum ostendendum planè inutilia esse videantur, & ad prædictiones conscribendas, tamen eorum cognitio maxime necessaria est, cum de morborum exitu pronunciare volumus, idest cum perpèdere volumus, utrum commodè, an perniciosè

niciōsè æger se habebit. Tunc enim medicus cuncta, quæ in corpore apparent, signorum & symptomatum genera perpendere necesse est: in curationibus morbi naturam, quem curandum susceperimus, prænotare oportet, in prædicendo signorum uel propriorum, uel eiusdem speciei, uel generis coaceruatio facienda est: nili enim ea, quæ quamdam habent inter se societatem, coniunxerimus, morborum prognostica uera esse non possunt. In acutis uero morbis non omnino certæ prænuntiationes sunt, tum ob subitam in iudicijs humorum, qui in orbem concitant, mutationem, tum ob eorundem ad alium locum expulsiōem. celerrimi autem in illis motus sentiuntur, qui tametsi ab humorum natura & consuetudine, qui morbum faciunt, longe non discedant, tamen vix credas, quàm celeres sint. Vix principium aliquando morbi numerabis, cum eius iudicium instare uidebis. Pleuresi uix aliquis correptus ad pulmonem subito materia expellitur. Multos ego uidi Angina occupatos (quod malum principia partium, quæ uitam præstant, obsidere solet) quam dum leniorem factam speras, ad pulmonem protinus recidit, hominemque continuo iugulat. Præterea Peripneumonia mortifera uexato repente excitato in cruribus abscessu morbus abstergitur, & contra, humoribus in parte aliqua, quæ nullo ferè in honore apud medicos est hærentibus, nihil mali subesse videtur, interea accidit aliquando, ut illico sub ipso iudicio ad primariam & nobilissimam aliquam partem extrusa materia illa perniciem protinus afferat. Humorū enim tanta est aliquando mobilitas, leuitas, ac (ut ita dicam.) Fluxibilitas, nec non & in natura uirium roboris tantum aliquando est. (cum tamen vix ac ne vix quidem appareat) ut in prognostico cuius effugere ac vitare offensionem minime liceat: huc accedunt meatus minime laxati, quos permeant, penetrantque huiusmodi humores, qui oculis, ac sensu percipi non possunt, quod reconditiores sint: quamobrem cum ea res difficultatis plurimū habeat (quam enim in partem inclinatura materia sit à medico præsentiri minime potest) vigilandum, minimeque leuiter à nobis laborandum, ne admoniti peccemus labamur. Qui medici sumus, & quanti ipsa declarabit in huiusmodi morbis præsentio, quemadmodum ancipiti prælio cum pugnatur, partæ uictoriæ prima, summa, ac maxima denique gratulatio est, quod eius iudicium difficillimum fuerit, sic & in dubio morbi, naturæque pugnae euentu sanitate recepta medici quos in præfagitionibus nihil planè præterit, quod difficile iudicium antecesserit, inde maximam laudem colligere, solent. Si peccabimus, Hippocrates ipse

nos uindicabit, quocum melius superioribus seculis omnino actum non est. Qua propter paululum expectare, nosque ipsos sustinere debemus, ne quid prius prænunciemus, quam quæ solent esse mutationis humorum iudicia ac vestigia præcurrerint. Illa uerò sunt, calor, color, grauitas, dolor, & pulsuum doctrina subtilior: etenim si cutis color, aut calor commutetur, prurigoque protinus accedat, indicabit, humorum ad cutim eruptionem. Quid dolor? noune ubi dolor, ibi protinus morbus concitari semper solet? at nos cunctando, quæ humorum mutationem præmostrant, ac præcunt, aut cõtemnimus, aut ab alia causa ea pendere posse probabiliter disputamus; cum tamen Hippocrates nihil vnquam in morbis contemnendum esse scriptum reliquerit, nihil enim quod à natura planè recessit, facile est; etenim si eã ægritudinẽ paruam esse affirmaris, illius fortasse curatio difficillima erit, & si grauissimam ægritudinẽ rectè perpenderis, tutissimam reperies. Tecur uel lien paruo sane dolore affligitur, dum id nihil esse dicimus, inflamatio augetur, dolor increscit, febris magis ac magis urget. Inflammationem tamen continuò præter opinionem accessisse dicimus, cum multa, eaque minime uulgaria natura signa extulerit, ut humorum magnum motum protinus expectandum esse minimè agra cogitatione assequi possemus, modo id diligenter animaduertissemus. Quid ergo censes, inquires; Auctor sum, ut in morbis curandis lente minime agamus; Simul hac aliquid interuenerit, continuò meditata omnia habeamus incõmoda, quæ æger accipere potest, cuncta uerò extimescenda sunt cum omnia tuta tranquillaque in ægrotis sunt, tunc cuncta oportuna morbo sunt, nullum symptoma quamuis paruum extenuandum. Somnum non uidit hac nocte ægrotus, caue dixeris, interdiu forte dormiuit, sed hoc tibi præpositum sit, quod si eger biliosis humoribus maximè affluat, capitis dolore afficiatur, urinae descendant perlucidiores, aut in illis nihil omnino subsideat, fieri posse, ut ille delirio corripiatur. Dolet iecur, lien, colligete, meditere accuratius, num ad illas partes humores affluere atque illabi facile possint. Post aures cutis rubet, malæ & oculi rubescunt, humores commoti quorsum euadere possint diligentius cum animo nostro tractandum est. Quamuis enim cuncta minime adsint signa, quæ adsolent certa, perpetua, pathognomica, scrupulos tamen omnes, quoad potes, de illo symptomate, quod subsequutum est, quod ceteri tantopere contemnunt, exime, laborantibus partibus opem aliquam asser, eas confirma, fulci; incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt iam

tam factæ ægritudinis, quæ uel cum incipit, uel cum facta est, ex muneris functione affectæ partis, & ex ijs, quæ non modò in ea notamus, uerum èt ex ijs, quæ extruduntur, facile à nobis cognoscetur. Hæc si reputabis, cogitabisque, nihil te posthac fallit; morbus exitum habebit cum animo tuo congruentem. Methodicos interea irrideamus, qui perfectum tantummodo morbum agnoscunt, nihil præterea; quod medicum incertis suspicionibus irretiri nolint. Verùm quæadmodum optimi agricolæ nascentes herbas, imperitos uerò grâdiores vix cognitæ habent, sic methodicos perfectos tantummodo morbos perspicere sinamus. At clarum præstantemque medicum, quæ nondum irruerunt ægritudines, sed quæ oriri & excitari vix incipiunt, egregiè tenere postulemus. Signorum prædictorum differentia cum bonis, tum malis signis adiungi facile possunt; nam certa signa cum bona, tum mala esse possunt, dilucida, insignia, fida, & bona & mala esse possunt. Atque notæ omnes magis & minus esse & dici possunt: eodem modo magis & minus insignia, aperta & fida dicuntur; quidam enim gradus dantur inter singula signa, qui gradus diligenter à medicis obseruandi sunt, & memoria mandandi, ut quoad eius fieri possit, certam de morborum euentis coniecturam facere valeamus: maiorem enim fidem habemus illis signis, quæ ex loco affecto emanare videntur, quàm illis, quæ extrinsecus accedere videmus: nec non concoctionis notis plurimum tribuimus; secundo loco humorum ad inferiores partes secundum rectitudinem translationi. At non hoc tantum, verùm etiam eorum magnitudo, & copia perdiscenda est: namque si parum certa de morbi exitu diuinatio erit, animaduertendum, quæ numero, quæ dignitate indicia uincant ac superent. Quæ res non modo in præfagitione, uerum etiam in morborum ac sedium affectarum inuestigatione summo opere obseruanda est, nam cum anceps de morbi exitu coniectura esse videtur, tunc ad signorum facultatem, tum dignitatem, tum numerum respicere protinus debemus; pauca enim & magna (ut ita dicam) æstimatione digna, multis ac minimis anteferri solent. Multa uerò paucis, quorum æqua sit auctoritas semper ferè anteponuntur; & minima ad maxima adiungere, attexereque debemus, ut ea expressiora illustriora rataque reddamus; illorum enim additamento cuncta certa, explorataque fiunt. Certa, aperta, insignia, fida pluri apud nos esse debent, quàm incerta, dubia, obscura & infida. Cuncta uerò diligenter perpendenda sunt, nam (ut Hippocrates scriptum reliquit) perituros ac conualituros pueros, atque alios ex signis omnibus conijcere oportet, uelut sigillatim

figillatim de singulis perscriptum est . Hoc quamplurimi audientes planè non intelligunt, cum enim aliquod indicium prauum in morbis superuenire uident, uitamque ægrum producere obseruant , inane illud ac futile signum esse clamitant, & bonis apparentib. indiçijs ægro extincto falsum esse Hippocratem exclamant: qui nunquam animaduertent , interdum à multis bonis indiçijs malum unum magnum vinci; & è contra à multis malis unum bonum , quamuis magnum sit, facile frangi solere . Neque uerò etiam sat est notarum uires , magnitudinem, numerumque cognoscere , verùm etiam eadem conferre inter se oportet, sunt enim quædam praua, quæ alia alijs maiora sunt, aut minora , quorum vires verbis quantum possumus distinguenda sunt, quod Hippocrates egregiè præstitit, qui quædam perniciofa quædam ualde perniciofa, quædam perniciosissima uocauit. In bonis item quædam salubria simpliciter appellauit, quædam magni momenti esse dixit, nonnullis admodum adijecit plus est enim , si scribatur maghi admodum momenti esse, quàm si simpliciter dicas, magni momenti esse aliquod indicium. cum autem omnia indicia uel bona, uel mala sunt, difficile non est futura prædicere, nec non si bona malis & plura & maiora apparuerint, ægroti salus omnibus explorata erit: si mala plurima & maiora quàm bona, spes nulla salutis erit . At cum iudicia mixta fuerint viribus ac facultatibus propè paria , tunc medico exercitato opus est, qui que in re medica exercenda ea sæpenumero notarit atque obseruauerit . Neque igitur tantummodo uires iudiciorum, quæ inter se similitudinem quandam habent, conferre debemus, ut bona cum bonis, sed etiam bona cum malis: namque huiusce modi collatione ea quoque, quæ præter rationem superuenerint, cognoscemus. quod idem Hippocrates luculentè hisce uerbis tradidit. Necessè est eum, qui rectè providere debet, qui ab exitio liberari possunt, & qui minus tuti uidentur, nec non qui morbi diuturniores , qui breuiores sint, signa perdiscere, eorumque uires expendere ac distinguere, quemadmodum nos de vrinis, sputis , nec non de his , qui aliquando simul pus & bilem ex pectore expuunt , ceterisque alijs distinximus . Principiò enim cognosces , quæ nam signa præter rationem superueniant ; deinde minime extimesces ; postremò unde orta sint, & ad quid nam indicandum nata, aptaque sint, patefacies ; Exquiras enim necesse est, num una præcipua pars in corpore affecta sit, an morbus humores, qui in uenis comprehenduntur , ac concluduntur, occuparit . Deinde quæ nam potissimum uirtus in periculum adducatur, unde exitium ægro comparetur: etenim, superius ostensum est,

etia esse, quæ corpus nostrum regunt ac moderantur. Postremò eius virtutis bona, & mala indicia expectanda sunt. Fac enim esse uim illam ac potestatem, quæ à cerebro fluit minime affectam esse, nec nõ corporis particulas alias nullas laborare, totius autem morbi fontẽ atque originem esse, febrem ex putrescentibus humoribus ortam. Si igitur inter principia huiusmodi ægritudinis in urinis bona apparuerint indicia, æger interire eo morbo nullo modo potest. quapropter quamquam aliquod superueniat signum, quod metum afferat, non modò terrorem non incutiet (quod quàm plurimis medicis euenire solet) sed etiam iudicium præcurrere censebis: si etenim, & ægris aliquando capitis dolores consequuntur, insaniunt, ob eorum oculos tenebricosa, aut flaua quædam uersantur, illorum acies hebetior redditur, ventriculi dolor subsequitur, difficultate spirandi vexantur, præcordia contenduntur, morbo ad exitum properante: præterea venter reddit malis moribus prædita multa, ex pectore & uêtriculo eadem profunduntur, extrema quoque quamuis nigrescentia, & fere intermortua sint, timendum tamen non est huiusce mali, qui futurus sit exitus; namque sæpe numero huiuscemodi humorum emissionibus ægi facilius spirant, magis appetunt, melius dormiunt dolor lenitur, ac citius pristinam valetudinem assequuntur, firmioresque tandem euadunt; eaque, quæ excernuntur, manifestam dant significationem corpus sentinam eijcere, naturamque præter spem prælio morbum superasse. Pone nunc cæteris partibus minime affectis cerebri tantummodo tenuem membranam inflammatam esse. Si inter initia morbi urinx crassiores sint, & in ijs multa & crassa subsideant, aliusque biliosa reddat, somnique paululum accedat; tametsi æger uocem vix excitare possit, colli dolor adsit, febris exardescere videatur, obtutumque oculorum fixum aliquo habeat, lingua aspera, sicca, tremula sit, insomnia manifesta, sputa frequentiora accedant, cum tamen nihil conspulent, vigilæ minime tranquillæ, uomitus eruginosi, surditas, iactatio superueniant, mingere verò minime recorde tur, tamen numquam prædicam hisce casibus ægrum uitam protinus finituram. Existat etiam, aliquis, qui lateris dolore grauius conflicte tur; is si sputum protinus mixtum ruffo quodam appareat, uel cum sanguine admixtum, quod nullo negotio expuat, & spiritum ex facili ducat, extimescere magnopere non debemus febrem, quæ in dies magis ac magis intendatur, insaniam, iactationem, linguam nigram, ruborem faciei, & alia, quæ ægros mirifice affligere solent. ea enim pugnx summa contentione pugnatæ signa sunt. Vrinę vero turbatę

& alui magna illuices haud dubia nobis præbent argumēta naturam perniciosam sentinam exhaurire, iamiamque hoste profligato victorem fore. In suppurationibus si ex pectore expuunt leue, album & unius coloris egri, tametsi febris protinus non conquieuerit, cibi fastidium, potionisque desiderium etiam nunc vrgeri uideantur, uenter minime coactam reddat, vrinæ rubicundiores ferantur; tamen spes est hominem saluum fore; tanta est illius signi uirtus ac facultas, cui cetera meritò cedunt, subiectaque sunt indicia. Quintum etiam adijciam exemplum, ut res ipsa fiat illustrior. Esto aliquis, qui dysenteria oppressus deijciendi maxima cupiditate vexet, febris in dies aggrauescat, cibi nullum sit desiderium, aut potius illius summum fastidium, sitis vrgeat, præcordia uideantur inflammata, quæ dolorem etiam afferant, si huius coacta magis uenter reddiderit, in eoque ille perseuerauerit, sanari eger facile poterit. Id enim indicium est maxime certum, insigne fidum, eiusdemque cum morbo generis. Talia uerò sunt, & illa quæ uel ex humorum morbos generantium ad inferiores partes translationibus, uel ex concoctione & oruditate sumuntur, ad quæ perpetuò respicere ac recurrere debet, quicumque rectè atque ex præceptis artis in morbis prælagire desiderat. neque uerò necesse est ea hoc loco iterum inculcare, præsertim cum illa ab hac tractatione maxime seiuncta, remotaque esse intelligamus, Ergo in omnibus morbis, in quibus materiæ maturatio antecesserit, & moderatè & tranquillè egri morbum tulerint, quamuis horror eos repente corripiat, uehemens febris vrgeat, delirium, animi defectio, iactatio superueniat, de ægroti tamen salute desperandum non est: ea enim minime maligna sunt indicia, sed iudicij paullo post futuri certè notæ: etenim natura humores eam excruciantes, cum egregiè vicerit, maturationemque absoluerit, quicquid inutile est, ac superuacaneum, tunc secernere ac segregare protinus conatur, Id si præstat nullo negotio cognosci potest, cum ex præteritis, tum ex morbi genere, magnitudine, tempore & denique superuacaneorum ordine, quantitate, & qualitate. Ex præteritis si perpendemus, num signa emissionis humorum antecesserint. Ex morbi genere, si qui humores morbum excitarint, accuratius cogitabimus. Paruus morbus magnam humorum effusionem ferre nequit, sin magnus fuerit, morbi rēpus spectandū, in statu enim humorū profusiones plerumq; prosperos habere solent exitus. Inter initia uerò & in augumēti principio exitiales. Perpendendus præterea ordo effusionis, etenim si sudor per totum corpus æqualis est, bonus, sin inæqualis, perniciosus.

Quantitatem attendimus hoc pacto . etenim modicus sudor bonus est, immodicus verò malus . idem de alui illuue , sanguinis ex naribus effusione sentiendum, in iudicijs humorum profusione exiguæ esse nullo modo possunt, etenim si morbum abstergere debent, exiguas esse qui possunt ? Exiguæ humorum depulsiones pessimæ sunt, & indicant aut materiæ copiam , quæ à natura propter eius acrimoniam diutius ferri minime potest, aut naturæ infirmitatem, quæ quidem conatur materiæ copiam, qua premitur, expellere, at præ imbecillitate planè, quod uoluerat, præstare minime potest, eadem verò defectæ profusiones pessimæ sunt , defectio enim ipsa cum per se periculosa sit, tum uerò si subito superueniat, spem omnem salutis tollere uideatur: magna enim id ex causa pendere necesse est, quam & metuere & attendere diligentissime debent medici . Qualitatē uerò consideramus, nū sudor calidus sit, tennis uel frigidus, & malè olens . humores si tales extruduntur, quales maxime debent . His accedunt præsentia, etenim pulsus creber, imbecillus quæ in ijs, qui commode minime sudant, reperitur, ægri frequenter respirant, iactantur, animum despondent, eorum uox tenuior est, faciei color ex rubro pallidus fit. Rectè autem atque ordine sudantibus contra erexior pulsus est, respiratio faciliior & lenior, symptomata imminuuntur, ipsi ad somnum procliuiiores sunt ægroti, & coloratiores, læti denique & erecti ad sanitatem recuperandam . iudiciorum quædam imperfecta esse, quædam absoluta, quædam infida, quædam fida, quædam periculosa, quædam tuta, quædam obscura, quædam manifesta, quædam sine signis exercentur, quædam cum signis bonis quædam denique bona, quædam malà esse nemo ignorat . Imperfecta sunt quæ morbum omnem planè non depellunt. Infida seu incerta, cum morbi recurrunt, periculosa, quæ cum grauioribus symptomatibus exercentur . obscura, quæ eduntur sine humorum emissionem, aut abscessu manifesto . sine signis ea fieri dicimus, quæ à nullo antea die præmostrata sunt . mala, quæ ægris perniciem afferunt . contra absoluta sunt, quæ morbum planè abstergunt. fida, in quibus morbi nunquam recurrunt, tuta in quibus exitum habet morbus absque periculosis symptomatibus. manifesta, quæ habent aut insignem humorum emissionem, aut certè abscessum. Cum bonis signis illa eduntur iudicia, quæ prænunciij dies antea significarunt . Bona autem, quæ ad sanitatem ægotum perducunt . Illud hac in re minime prætereundum, quod accidere persæpe solet, ut in aliqua sede affecta materia maturitatem capiat morbi totius materia nondum concocta . Etenim Cratistonaæti qui apud Heraclæum ha-

bitabat, & scymni fullonis ancillula, tumores, qui post aures excitati sunt, ad suppurationem perducti sunt, cum tamē uterque paullo post vita migrarit. In uno & eodem quoque morbo euenire aliquando potest, ut una & eadem materia, uno & eodem in loco exputrescente tota simul maturitatē minime assequatur: sed pars tantummodo quedam maturitatem percipiat, pars uerò longe absit à concoctione: quod in Herophontis hystoria obseruauimus, qui non I X. sed XVII. die planè iudicatus est. In æterogeneis humoribus, quos aliquando febres continuas, & malis moribus præditas concitare uidemus, sæpe notamus morbo minime senescente, concoctionem alterius humoris urinam nonnunquam repræsentare, alui uerò sordes minime maturitatem assecutas fuisse: etenim fieri potest, ut qui in venis melaericis humores conclusi sint, concocti minime sint, qui uerò conuexum iecoris occuparunt, maturitatem perceperint. Et si materia, quæ putrescit, partim tenuior, partim crassior sit: si in principio putrescat ea quæ crassior, deinde ea, quæ tenuior est, morbi accessiones semper crescendo antecedunt: tenuior enim humor citius multò incenditur: si pars tenuior primò exardescit, deinde pars crassior, accessiones tardius occupant: materia enim crassior, tardius inflammatur. Ea res plerumque peritos est medicos fallit, qui cum materiæ pars quædam maturitatem coeperit, totam concoctam esse arbitrantur, & frustra sperant morbum depulsum esse, cum tamen acrius aliquando urgere & premere ægrotantes videamus. Quid? non ne multiplicibus morbis aliquando ægri affliguntur, qui non vno & eodem tempore iudicia subeunt? Hoc apertè admodum in ea muliere, quæ in littore lecto tenebatur, animaduertimus: etenim cum febris, qua grauiter affligebatur. V. die depulsa fuisset, alio morbo, qui neruorum genus potissimum occupauit, XIII. planè liberata est.

His præiis indiciorum vires expendamus, & quantum studio & diligentia consequi possumus, tentemus à malis bona, pestifera à salutaribus discernere ac distinguere: verbisque eorum vires, quæ tum qualitate tum magnitudine continentur, præcipue & sigillatim notare, designare, atque illustrare aggrediamur. Qualitatem signorum appellamus eorum bonitatem vel malitiam: Quantitatem uerò cum vel magis vel minus bona, aut mala uel sunt, vel certe pronunciant. cuncta uerò hæc signa similitudinis, uel dissimilitudinis methodo inuenta ac reperta sunt, quod ipsemet Hipp. inter initia libri prognosticorum egregiè tradidit. Principiò quidem ægroti facies considerari conuenit, an similis sit ijs, qui bona utuntur valetudine. De hac uerò

uia ac ratione multa scripsimus cum in nostro medico apparatu, tum verò in primo nostrarum defensionum libello. Plura reperiuntur in nono de Placitis Hipp. & Plat. Quædam in lib. de Regno apud Platonem in extrema propè pagina. omnes enim scientiæ cum similibus, tum dissimilib. cunctis propositis, in unumque collatis unam quandâ formam speciemq. constituunt, quam ideam ille appellare solebat. nunc uerò pauca hæc, quæ ad hunc locum maxime pertinere uidentur persequamur. Similitudinum igitur ac dissimilitudinum quædam facillimam habent cognitionem, quædam verò difficilem. Illa nullo negotio cognoscuntur in morbis perniciosiis. Vrinæ nigræ & in viris & mulieribus pessimæ sunt. In salutaribus uerò morbis, bene & facile spirare magnum momentum habet ad salutem ægrorum præiudicandam. & urinæ optimæ sunt, in quibus subsidet album, lene, ac æquale aliquod. Illa multò difficiliorem obtinent cognitionem. Supinum iacere manibus & collo & cruribus porrectis minus bonum est. At ita iacere solent multi, qui grauiter non egrotant: nostri tu huius sæculi imbecillitatem & mollietatem. oculi ardentes, vox, quæ clangorem habet, & in uentrem iacere nullo negotio medicum fallere possunt: quidam enim ita cubare consueuerunt: nonnulli uocem (ut ita dicam) clangosam habent, multos noui quibus a natura tributus est odorolorum obtutus uehemens, feroxq. Hæc à medicis diligenter consideranda sunt, ne in huiuscemodi signis, quæ ordine statim distribuimus, dignoscendis, turpiter decipiantur. Sunt enim quædam proprietates corporum, hominumque sine quarum notitia non facile quicquam in futurum præfagiri potest. duplex enim natura humano generi tributa est, altera communis, quæ regit & gubernat uniuersos, altera uerò, quæ propria uniuscuiusque est, & hoc ab illo sciungit segregatque moribus consuetudine, doctrina, uocis sono, ex ijs, quid utique in unoquoque morbo euenturum sit, prædicendum: cui igitur hæc noua non sunt, hisce adiungenda sunt & morborum genera: etenim sæpe numero in quibusdam morborum generibus à certis quibusdam aeris tempestatibus concitatis, vulgòq; homines occupantibus hæc potius quam illa signa uel symptomata uel consequuntur uel salutem prænunciant: & quæ modò peiora, grauioraque erant, modò leuiora, tandem meliora euadunt. id commode in pestilentibus morbis obseruamus, quorum putredinis genus aliud atque aliud esse quotidie uidemus: tametsi ab iisdem prorsus aeris qualitatibus excitatum sit, quibus in morbis ac febribus in præfagiendo alia via & ratio ineunda nobis non est, atque illa, quam reperit Hipp. quaque usum fuisse nouimus

Ioannis Baptista Donatij.

mus Galen. & Hipp. notare scilicet illis tempestatibus debemus diligentissime naturam & signorum & dierum, quæ cum iudiciâ afferunt, tum verò eadem præcurrere solent: & eorum uim ac dignitatem (ut supra posui) accuratiss. perpendere, quod & perpetuò præstitisse Hipp. obseruauimus. Ergo ea quibus iudiciâ cognoscimus aut similia sunt, ac dissimilia, ut scriptum reliquit Hippocrates. Signorum quædam simpliciter bona sunt, quædam mala, quædam media. Primum igitur ueniant in medium optima signa, ea enim quæ pro hominum salute scribuntur ab optimis signis, quasi auspiciis principia ducere debent.

Signa ualde magni momenti ad salutem.

Bene autem, & facile spirare ualde magni momenti ad salutem præiudicandam in omnibus morbis acutis, quos febris consequitur, & XL. diebus iudicia subeunt, censere oportet. Huic adiungitur ciborum appetentia. Vrinarum color bonus humorum copia laborantibus maximum signum est; cum uerò crassiores nō sunt, diuturniorem morbum fore indicant. Plus est si scribatur magni ad modum momenti esse aliquod signum, quàm si simpliciter dicas magni illud momenti esse.

Optima.

Optima, quæ *ἁπλῶς* Græce vocantur signa, perpetuò unū aliquod ostendunt, aut certe rarò fallunt. Et cum ijs, quæ desperatum hominem esse significant, esse minime possunt, quin ne cum ijs quidem, quæ mortem subesse pronunciant, namque fieri non potest, ut ambo simul eidem insint; etenim si alterum in uno reperitur ægrotante, alterum subsistere nullo modo potest.

Cuncta uerò in morbis hoc pacto perpendere debemus. Principiò quidem ægroti faciem considerare conuenit, an similis sit ijs, qui bona utuntur valetudine, præcipuè verò an ipsæ suæ ipsius speciem gerat, inspiciendum, quæ si illi par, similisque est, optima meritò appellabitur facies. Cubantem ægrotum offendi à medico oportet in latus aut dextrum aut sinistrum, manibus collo, & cruribus paululum reductis & toto corpore modice flexo, qui ferè sani quoque iacentis habitus est. Optimè autem cubare dicuntur ægroti cum sanorum iacentium habitum imitantur. Sudores optimi habentur in acutis morbis, qui in diebus iudicialibus profunduntur, & febres protinus depellunt. Præcordia optima sunt, quæ sine ullo doloris sensu æqualiter mollia in vtraque parte sunt. Ex suppurationibus hæc optima sunt, quæ in exteriorem partem feruntur, quæ par-

uz sunt , & quàm maxime foras delatæ . Quæ uerò in interioribus partibus erumpunt , optimæ sunt , quæ nihil habent commune cum exterioribus partibus , sed sunt contractiores , & dolores minime afferunt ; & tota exterior pars vno & eodem colore prædita est . Pus verò optimum est , si est album , æquale , leue , cuique nulla odoris fœditas accesserit . Optimum est corpus , quod æqualiter molle , & calidum est . Quod auem ad somnos pertinet quemadmodum secundum naturam cōsuenimus interdum vigilare , noctu dormire oportet . Ea , quæ alius profundit , optima sunt , si mollia , si coacta , si eodem tempore extruduntur , quo secunda valetudine æger assuevit . Quod ad copiam verò attinet , conuenientia esse oportet ijs , quæ assumuntur . Quod si talia emitti contigerit , inferior venter sanus erit . flatum sine sono , & crepitu exire optimum est . Optima vrina est , in qua , quod subsidet album , lene , æquale sit , idque perdurauerit , donec morbus iudicium subiērit , indicat enim optatam securitatem , & morbum fore breuem . Inter ceteros autem , hi maxime superstites relinquuntur , quos febris eodem post puris eruptionem die dimiserit ; & qui citò cibos appetiuerint , & à siti vendicati fuerint . Quod si venter eorum pauca & coacta reddiderit , & pus album & lene , & eiusdem coloris superuenerit præterea verò à pituita liberum , & sine dolore ac tussi vehementiori edatur , bellissimè hac potissimum ratione , ac celerrimè ad sanitatem ægri reducuntur : ceterum in pulmonis inflammationibus magnis & periculosis , abscessus , quicumque in crura descenderint , vtilis sunt : optimi uerò sunt , qui , dum sputum maturefcit , oriuntur : etenim si tumor & dolor superuenerint , hominemque male habuerint , sputo pio ruffo purulento reddito , ac extrudatur , æger incolumis & saluus seruabitur , & abscessus sine vlllo doloris sensu celerrimè auferetur .

Placidissima .

Placidissima , quæ à Græcis *Αναβίσα* appellantur indicia lenem & facilem morbum indicant , facillimam quartanam , cum scriptum reliquit Hippo . Leniss. interpretamur . Lenis autem facilisque morbus ille est , quem nullo labore , leniterque ferunt ægrotantes : nam febres , quæ continenter affligunt , usque ad iudicia molestiis ac solitudinibus miserrimos nos habent : quapropter tristius feruntur , & meritò implacidæ vocantur . Placidissima signa cum ijs , quæ desperatum hominem etiam significant , minime superuenire solent ; quin ne cum ijs quidem , quæ mortem subesse ostendunt : etenim fieri non potest , ut hæc quæ aduersa sunt , simul eidem insint . Hippocrates uerò placidis-

Ioannis Baptista Donatij.

placidissimis signis opponit horrendiss. quæ uocant, ueluti securissimis malignissima.

Etenim placidissimæ & maxime sedatæ febres, & signis, quæ securitatem præstant, fultæ quarto die desinunt aut citius.

Securissima ἀσθμασάτα

Hippo. noctu somnum capere, dolore minime vexari, ex facili expirare signa vocat quæ maximam habent securitatem, eaque inter bona quoque aggregari solent.

Securissima verò omnium & facillima & longissima est quartana, non modo enim sua uitalis est, uerum etiam alios quoque magnos morbos planè abstergit.

Securitas ἀσθμασάτα

Optima vrina est, in qua quod subsidet album, lene, æquale perdurauerit, donec morbus iudicium subierit. indicat enim optatam securitatem, & morbum fore breuem. Concoctiones celeritatem iudiciorum certamque sanitatem portendunt.

Vitalia signa inter hæc nō numeramus, quòd Galen. Zeufim, eiusq; sectatores, qui eam particulam, quæ VI. de morb. V. posita est, sustulerint, laudarit. Signa vitalia contraria, tota autem sic se habet sententia, signum mortiferum est cum calidus vapor per cutim erumpit, modò nares prius frigidum spiritum reddiderint, quæ neq; in omnibus ægrotis, neque omni tempore uera esse comperimus.

Commodissima ἀσθμασάτα.

Vomitibus commodissimus est, ex pituita ac bile quàm maximè permixtus, & non valde crassus neque multus.

Meliora κρέατα.

Melius est flatum cum spiritu edi, quàm in ventre retineri ac dissolui: in omni morbo partes circa umbilicum ac pectinem crassitudinè habere melius est, βέλτιον, cum medicamento verò plures, peioresque quam eorum, quæ uenter profudit, colores reddi melius est, ἀμεινον. Sputa, quæ dolorem leuant, cæteris, quæ ante diximus meliora ἀπείνα. Phimata, quæ acuta sunt, in exterioremque partem maxime feruntur, tument, ac omni ex parte maturescunt: atque nulla ex parte dura: deorsumque minime vergunt, bifariamque non distribuuntur, meliora. Et vrinæ pallidiores crassioresque meliores.

Securius ἀσθμασάθιον. Securius autem est tumorem in Angina & ruborem quam maxime foras inclinare. Delirium, quod cum risu ægros occupat, tutius.

Valde prodest κάρτα ὄφθαλμοι Sputum autem flauum sanguine mistum

stum non multo, si in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur, ualde prodest, euenit autem ijs, qui tumores duriores, & qui dolores afferant, in præcordijs habent, priusquam viginti dies pertranseant, ut in prima circuitione sanguis è natibus profluat & quidem ualde prodest nonnulli codices admodum habent.

Bona *αἷμα*. Bonum signum apellamus, non quòd eo superueniente continuò æger ad sanitatem peruenturus sit, sed quòd sua ui hoc aliquid est. & quæcunque simpliciter bona sunt, sæpius talia esse videmus. Bona cum mortiferis & perniciosis, nec non cum ijs, quæ longitudinem morbi demonstrant esse possunt, tametsi bona sint ex ijs, quæ certa, insignia & maiora indicia esse diximus; atque sumantur, ex ijs uiribus, ac potestatibus, quæ corpus totum regant, ac gubernant. Boni autem sudores sunt, qui æqualiter per totum corpus erumpunt, illisque fit ut facilius multò morbum ferant ægrotantes.

Nubeculæ verò, quæ in vrinis innatant, albæ, bonæ sunt. Perpendendum in vrinis, in quibus nubeculæ innatant an summa petant, an potius in imum deferantur, nec non quibus coloribus præditæ sint; illæ, quæ deorsum feruntur cum prædictis coloribus bonæ sunt, ac laudandæ. Signa autem bona hæc sunt: facile ferre morbum, ex facili spirare, dolore minime conflictari. materiam nullo negotio ex pectore expuere, corpus æqualiter calidum esse, & molle, liti minime vrgeri. Quod verò ad vrinas, alui illuuiæ, somnos & sudores pertinet, talia esse debent, qualia iam pridem a nobis scripta sunt, quorum singula cum subsequuntur, scire opere præcium est, nihil ægrotis incommodi cadere posse, bona enim sunt, atque si cuncta hac ratione concurrerint, ægri interire non possunt. Somnus, qui insaniam depellit, bonus est. In cunctis morbis ægros optimè sapere, & quæ imperantur, facile sumere, bonum, hoc non modo bonum, verum etiam maximum bonum appellatur. Ventrem nigra reddere bonum. Sudores febri occupato si incæperint III. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. XI. XIII. XVII. XXI. XXVII. XXX. XXXIII. boni sunt, hi enim sudores iudicia afferunt. si in febribus continuis liuida, cruenta, & mali odoris, atque biliosa eruperint cuncta mala sunt, quæ verò commodo naturæ depelluntur aut per aluum, aut per vrinas, bona. Morbus regius si VII. aut IX. aut XIII. die ægro febre occupato superuenerit, bonum, modò præcordia dextra molliora sint. In diurnis intestinorum leuitatibus ructus acidus superueniens, qui prius non aderat, indicium bonum

est, si ijs, qui atra bile vexantur, & insaniunt, hæmorrhoides accesserint bonum: lippientibus si alui profluuium accesserit: bonum. si ignis facer ab exterioribus ad interiores partes remeat, minime bonum, ab internis verò ad externa si traducatur, bonum. Angina correpto si tumor in collo appareat, bonum, foras enim morbus traducitur. Lienosis, si dysenteria subsequatur bonum. Insaniæ dysenteria, aut aqua inter cutem aut extasis si superuenerit, bonum. Quibus in ægritudinibus oculi haud inuite illacrimant, bonum, qui verò lacrimis hument minime uoluntarijs malū. idem literis consignauit 4. de m. v. 6. verò de m. u. addit in acutis morbis. cumque ægri incommode se habuerint. at eodē 6. an multæ, pauca, calidæ, frigida, crassæ denique sint, considerandum esse tradit. in magnis facies morbis si bona fuerit, signum bonum est, in paruis uerò ægritudinibus contraria malum. Tumores qui recurrerunt, si non eundem locum occupant, boni aliquid afferunt nec non & indicant.

Salutare *σώτριοι* Græci uocant & non quòd sanitatem afferre potest, sed quod nullo negotio curari potest, significat. Facile morbum ferre inter salutaria ab Hipp. numeratur. igitur & cætera bona indicia hisce ex artis præceptis aggregari poterunt. Sanguinis uomitus febre minime correptis salutaris est. Alui sordes sanorum similes, si singulis diebus descenderint, sanitatem pollicentur.

Superstites, quos Græci *περίσσωμευς, καὶ περιγινοῦντας* dicunt, sunt qui salui sunt, morbisque quasi supersunt, incolumesque seruantur, qui salui & incolumes futuri sunt, & ex facili spirant, & sine dolore sunt, noctuque somnum capiunt, cæteraque signa, quæ maximam habent securitatem, subsequuntur. Suppurationibus correptis maxime incolumes seruantur, quos febris eodem die post puris effusionem reliquerit, cibosque citius, auidiusquæ sumpserint, minimeque eos si tis urgebit. Quod si uenter pauca & coacta profuderit, pusque album, & lene, & eiusdem coloris accedat, quod sine pituita, dolore ac tussi molestiori edatur, pulcherrimè ac celerrimè liberantur, quod si cuncta minime concurrerint, quibus proxima his contigerint, incolumes ac salui erunt. Sputum autem flauum sanguine mixtum non adeo multo, si in pulmonis inflammationibus inter principia morbi iuratur, incolumitatem pollicetur. Suppurationibus occupati, cum vruntur, aut secantur, si purum & album pus emittant incolumitatem habent. Quibus purulentum vratur iecur, hi si purum pus & album profundant, incolumes euadunt, in tunica enim pus continetur, in hac uero tempestate illi, qui ex morbis euasuri erant, signa quatuor sani-

tatem

tatem prænunciabant: etenim quibus aut sanguis ex naribus, aut vrinæ multæ, in quibus multa, optimaque subsidebant, profluxerunt, aut venter confusa, biliosa suo tempore reddidit, aut quos dysenteria occupauit, cuncti ex phrenitide recreabantur. Multis autem cuenit, ut non uno tantummodo signo iudicia exercerentur, verumtamen cuncta simul concurrerunt, qui profectò grauius, quàm cæteri affecti fuere. attamen nullus extinctus est: locus hic non sanè admonere videtur, ut exemplum Hippo. secuti nos quoque in unaquaque tempestate signa notare conemur, quæ uel tutam ualeitudinem esse, uel mortem subesse testentur, hæc ad huiusmodi tractationem nihil plane momenti habere dices: at hæc eadem ne in tam difficili ac lubrica re turpiter offendamus in causa sunt, & hæc eadem Hippo. Galenique nomen excelso, sublimique loco nunquam non collocarunt. Verumtamen hæc eadem paullo ante.

Vtiles *αυστηρά*, cæterum abscessus in cruribus, in pulmonis inflammationibus magnis & periculosis omnes utiles sunt.

Prodest *ωφέλιος*. Cæterum præcordiorum dolores ac tumores, nisi si fuerint inueterati, & absque inflammatione tollit murmur in altera parte obortus, & maxime quidem si edatur cum stercore aut urina ac flatu, sin minus etiam ipsum per se, si edatur, prodest, prodest etiam si descenderit ad partes inferiores. Sternutamenta in cæteris morbis pestiferis profunt. Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucae, non sine febribus processerunt, ubi magna eorum copia profluxerit, tenuis deinde prodest. Quibus in surditate & torpore parua è naribus stilla cōsequuta est, ea difficultatē affert, vomitus his confert & aluus cita.

Siquidem naturæ vires firmiores sint, & pituita uel utraque bile ægrorum corpora referta sint. hoc uerò & illud medicum mouere oportet, at primum non modo malum, uerum etiam mortiferum est.

Commoda *επιτηδεια*. Commodum est & lumbricos rotundos cum ijs, quæ aluus reddit, prodire morbo ad iudicium properante.

Conducit si uerò liquida venter reddiderit, conducit, si neq; paulatim, neque crebrò, neq; sine sono profundantur, vehementer enim laborat æger cum assidue aluus resoluitur: etenim vi uel ingratis uigilandum est. Oportet. At inflammata præcordia, & dolorem asferentia, aut dexteræ partes, magis, quàm sinistras affectas esse, hæc omnia obseruare oportet. Quod uerò ad somnos pertinet quemadmodum secundum naturam consueuimus interdium uigilare, noctu dormire oportet. Quinimo conuenientia ijs, quæ assumuntur reddere oportet, bis terue interdium, noctuque semel; plura uerò mane,

quemadmodum afflucit. Crassiora uerò fieri oportet ea, quæ alius profundit, morbo ad iudiciũ properante: oportet autem in omni morbo mollem esse ventrem, elatio uerò eius, & altitudo medioris. Sputum in omnib. doloribus, qui in pulmone & collis concitantur, nullo negotio & cito ex pectore expui oportet; nec non quicquid superuacuum est.

Soluit aut hoc uerbum frequenter usurpare solet Hippo. in ijs, quæ prorsus hominem liberant, non in ijs, quæ alteram excitant ægritudinẽ, quæ nihilominus quàm prima periculũ afferat. improprie tamen hoc pacto aliquãdo usum fuisse obseruauimus. Cæterum præcordiorum tumores ac dolores modò non fuerint inueterati & absq; inflammatione soluit murmur in præcordijs natum, & maxime quidem si ædatur cum stercore, & urina & flatu. Vesicæ dolores soluit urina purulenta, quæ albam & leuem subsidentiam habeat. à conuulsione & distentione neruorum febris superueniens liberat: febrem ardentem rigor accedens depellit. Quibus in febribus quotidie rigores subsequuntur, quotidie desinunt. quibus in febribus aures obsurduerunt, ijs sanguis è naribus profluens aut alius soluta morbum planè abstergit. Illius, cui caput dolet, ac uehementius affligitur, pus uel aqua, uel sanguis per nares aut os aut aures effluens morbum remouet. Eum, quem singultus premit, sternutatio superueniens morbo leuat. Si aqua è uenis in ventrem fluxerit, hydropes correptis morbus soluitur. Diuturniori alui profluuium impeditu sponte vomitus superueniens morbum depellit. Infanti quibus varices uel hæmorrhoides superueniunt, ex infania euadunt. Dolores, qui à dorso ad cubitum descendunt, uenæ sectio abstergit. tremores in febribus ardentibus superuenientes delirium mitigat. Quos in præcordijs dolor uexat sine inflammatione, ijs febris superueniens dolorem tollit. Si cui leucophlegmatia impedito magna diarrhæa superuenerit, ea morbum remouet. Eum, quem febris à bile corripit, multa aqua calida ægri capiti superfusa, à febre liberat. Quibus iecur uehementius dolet, ijs febris subsequens dolorem abstergit. Quibus inter ventriculum, & septum transversum pituita includitur, doloremque affert; in neutrum uerò ventrem materix uia pateat, iis per uenas in uescicam si conuersa pituita est, morbo leuantur. Quibus in meatu urinario tuberculum concitatur, ubi illud ad maturitatem peruenit; pusque eruperit, dolor leuatur. Sanguinis profluvia largiora ex naribus plerumque morbos abstergunt, ueluti Heragoræ; quam rem medici minime animaduertunt. Vocis fragilitatem varix depellit quæ uel

finistrum uel dextrum testem ferè occupat, sine horum autem alterutro fieri non potest, ut planè tollatur . Dolorem vehementiorem, qui sedes inferiores occupat , surditas abstergit : itemque profusio sanguinis ex naribus . Infania magni morbi ex more concitati leuatio . Quos tussis sicca urget, ea non tollitur, nisi si dolor vehemens coxas uel crura aut testem peruat . Coxarum doloris leuatio oculorum. distortiones, cæcitates, testium tumores, mammarumque . Si febre urgente partes faciei graciliores fiant die impari, qui dein subsequetur febrem propellet . Qui à quartana infestantur à morbo comitiali minime corpiuntur , sin aliquem prius peruaserit , superueniatq; quartana planè liberat.

†. Antequam reliqua persequimur , perpendere oportet , num cuncta indicia perpetuo suam vim obtineant, at hoc pulcherrimè traditū esse ab Hippocrate videmus, cum scriptum reliquit . Probè verò cognoscere oportet certa signa , atque alia , neque ignorandum , quod nullo non anno, nullo nō tempore mala malum, & bona bonum significant . In sententiis verò hæc literis mandauit . Melius in morbis cum iis agitur , quorum naturæ & ætati , aut habitui , aut tempori similis morbus est , quàm quibus aliquo pacto dissimilis ac dispar est. Hæc verò minime pugnant cum iis quæ antea prodita sunt ; malum enim signum, semper malum prænunciare scripsit ; hoc uerò locò similitudinem & dissimilitudinem adiungit. in contrariam autem naturam signa continuò conuerti minime tradidit, sed magis , minusque bona , aut mala significare affirmat habita ratione naturæ , ætatis, aliarumq; rerum, quæ antea enumerauimus. Quamobrem hac in re secum ipse minime pugnat Hippo. Illud uerò cū iis multo minus congruere uidetur, quod literis mandauit Hippo. iisdem sententiis. Ijs, quæ præter rationem leuant, habenda fides non est : nam quantò leuius ac lenius (ubi signa perniciofa præcesserint) se habebit æger, tantò in perniciosiorem morbum ille incurret. Nec verò contrà terere nos debent, quæcunque præter rationem mala afferunt ; horum enim quàm plurima incerta sunt ; & permanere & perdurare diutius non solent . An euenta quædam aliquando bona, aliquando mala esse possunt; signa verò eandem semper naturam seruant , tametsi magis & minus malum aut bonum significare dicamus ? Nam quæ bona urinarum indicia tradidit, nunquam mala euadent; idem de sputis, de his, quæ aluus reddit, intelligendum est . Item de signis faciei, quæ sumuntur, aut ex colore, aut magnitudine, aut figura, aut denique ex iacentis habitu , præterea de nigris, aut luidis partibus corporis &

huius.

huiusmodi alijs, quacunque ratione affectis; cuncta enim uim propriam retinent; at non secundum magnitudinem (antea enim dictum est, ea maioris, minorisque discrimen obtinere) sed secundum genus: nam nullum signum, quod in bonorum quasi genus semel aggregatum est, à suo genere deficit; neque vnquam ad contrarium transit, modò propria & peculiari eorum circumscriptione, terminationeq; perpendantur. Hæc in diebus, quæ iudicia exercere solent, apparere debent. Hinc illa. Sudores febricitanti si inceperint die III. IIII. VII. IX. XI. XIII. XVII. XX. XXVII. XXXIII. hi enim de morbis decernunt. At verò multo aliter se res habet in euentibus; nonnulli enim difficulter spirant, atque insaniunt, præcordia conuelluntur, splendorem, claritatemque aliquando intuentur, ob os atq; oculos tenebricosa quædam uersantur, cū ad iudicium properat ægritudo, cor dolet, labrum inferius cōtremiscit, abscessus aut post aures, aut aliquo alio in loco tumor erumpit, aluus resoluta est, urinx copiosæ profluunt, quæ omnia morbo iudicium subeunte (vt ante diximus) accidere videmus. Nonnunquam morbis ingrauescentibus consequuntur, cum scilicet inter morborum initia apparent; etenim signa iudicialia, neque in principijs neque in incremento, sed in statu morbi apparere debet. Merito igitur ab eodem Hippo. scriptū aliquando est. Quæcunque iudicia afferre solent, eaque minime exercent, aut mortem minitantur, aut difficilis morborum exitus prænunciant; mortem quidem si aliquid ex mortiferis, vel euentis, vel signis accesserit, difficiles uerò morbi exitus habebunt, cum sine illis signa crudelitatis humorum diutius durarint. Præterea uerò si illæ notæ, quæ iudicia afferre solent, consequantur, nihilque planè iuuent, ea signa difficilior morbum iudicium subiturum demonstrant; quod si eadem nocent mortifera sunt. Iam uerò quæ obsunt signa expressiora & illustriora efficiunt cætera signa; quæ si malis moribus prædita erunt, certa magis signa existent; veluti si cui post eruptionem sanguinis è naribus quarto die, alui proluuius nigra descendisset, extremarumque partium frigiditas, sitis, æstus, iactatio, uigiliæ accederent; primum signum illud iudiciale tantum abest, vt iudicium prænunciet, ut planè pestiferum sit.

Mala. Mala signa appellamus, non quòd illis consequentibus continuò æger periturus sit; sed quòd sua vi hoc aliquid sint. neque uerò aliud malum, aliud mortiferum significat; etenim Hippo. consueuit symptomata illa mala appellare, quæ mortem solent antecedere. Quod si cui magis & minus hæc nomina significare uideantur maius pericu-

periculum mortiferum, quàm malum denunciabit. quæcunque verò mala simpliciter sunt, sæpius talia esse experimur. Mala signa si inter morbi principia apparuerint cum febre vehementissima suum mèmè perniciosa euadunt, multa præterea mala signa si consequantur, nullumque signum leuius superuenerit, mortis timorem incutiunt: signaque stabilitatem maiorem obtinent.

Si autem lucē refugiant oculi, aut sine uoluntate lacriment, aut peruertantur, aut alter ex his minor fiat: quæque in his alba esse debent, rubescant, aut venulæ polleant, aut nigrescant, aut lamæ, aut sordes in oculis inhærescant, aut etiam instabiles, aut facti humidiores sint, aut vehementius subsederint, aut squalidi & obscuri fuerint, aut color totius faciei mutatus fuerit; hæc omnia mala & perniciosa esse censendum est, alio in loco de iisdem sic scripsit. Quibus circumten-ditur palpebra malum, malum quoque & quod arefcit, ueluti spuma, lucis quoque offensuscula malum, squalidum quoque malum: malū est si & rugæ intus fiant, nempe in tunica adnata. Mali item & concreti oculi, & qui uix uertuntur, & qui intro obtorquentur, & quæcunque talia apparent. oculorum deiectiones & peruersiones malæ. Considerare quoque oportet num oculi aliquid in somno appareat; etenim si quid albi apparuerit, palpebris non bene commissis, si id neque alui profluuium, aut medicamentum expresserit: aut ægrotus hoc modo dormire non assueuerit, malum signum, & valde mortiferum est. Si uerò pedes quoque nudet, nec his calor subsit, & manus & collum ac crura inæqualiter dispergat, ac nudet, malum est: anxietatem enim significat. Cæterum relidere uelle ægrum in ipso acuti morbi impetu in omnibus homini morbis malum est. At de manuum projectione ita sentio. Ea, quæ in febribus acutis, aut peripneumoniciis, aut phrenitide, aut capitis dolore ante faciem feruntur, si carpere & frustra colligere conantur ægroti, ac festucas & floccos in vestibus euellant, & de pariete paleas deducant, ea omnia mala & mortifera sunt. A quæ porrò inter cutem, si ex acuto morbo corripuerint, omnes malæ sunt: neque enim febrem depellunt, & magnos dolores afferunt, & mortifera sunt, caput & manus & pedes si frigida sunt, malum est ubi & uentrem & latera calidiora reperimus. Hoc verò summe perniciosum est, si in principio morbi cum febre ardentissima con-sequatur: & deterius signū est, si adolescenti superuenerit, quàm si seni. At uero aquosum ualde & album aut pallidum, aut viride, aut maximè rufum, aut spumosum aliquod uentrem reddere, hæc omnia mala sunt. cum sordes alui spumose descendunt, febrem carnes sæpe

Icannis Baptista Donatij .

sæpe colliquescere demonstrant. eorundem nonnunquam deiectione febrium incendium extinguit: interdum verò mirificè augment. Malum præterea est, & quod exiguum est, & viscosum & album, & quod sub pallidum, aut subviride, & lene est. alui sordes specie similes semper deicere, malum. Nubulæ, quæ in vrinis apparent, albæ quidem bonæ sunt, nigræ verò malæ. Perpendere verò oportet in vrinis, in quibus nubeculæ apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus præditæ sint coloribus. & quæ quidem in imum feruntur. cum coloribus prædictis eas bonas esse censendū est, ac maxime laudandas; quæ verò innatant, cum coloribus prædictis malas esse, & tales minime comprobandas. Si uerò quod euomuit præsini fuerit coloris aut liquidum aut nigrum, malum esse censendum est. Cuncta verò putridis, ac fœtidis odoribus prædita mala sunt. Galen. verò mortifera esse tradit. malum est & quod maxime viride est, itemque Chlorum, & quod spumofum expuitur. Malum est si nihil planè edatur, neque pulmo expectoret, sed plenior incendatur, ac ferueat. omnia sputa mala sunt, quæ dolorem minime depellunt. Quippe mala signa his contraria sunt, difficulter ferre morbum, spiritum magnum & densum est, dolorem minime mitigari, sputum vix vi tussiendo edi, ventrem & costas calidiores habere, fronte & manibus & pedibus frigentibus. Vrinæ autem & ea, quæ alui reddit, & somnos & sudores veluti tradita sunt. Hæc igitur omnia nosse oportet mala esse. In quorum verò temporibus ac ceruicibus venæ apparebant, angine malæ erant. signa iudicialia si contrarium portendant, malum non modò si recurrant, verum etiam si priorem naturam deponant, contrariamque sibi uendicent. pariter inter mala signa ea numerantur, quæ ad contraria vergunt. Quibuscunque scapulæ alarum insar a tergo prominent propter caloris innati infirmitatem, hos si distillatio magna peruasferit, siue materiam ex pectore expuant, siue non, malum. Somnus & vigilie si modum prætergrediantur, malum. Febricitantes verò planè leuiter, suo semper statu manere, nihilque corpus emacrescere, aut magis quàm pro ratione extabescere, & quasi colliquari malum est. Illud enim morbi productionem, hoc uerò naturæ imbecillitatem significat. Ex morbo liberato, beneque cibū sumēti nihil pinguescere corpus, malū est. in omni morbo à mente minime deferi & cibi cupiditas & ad nullos cibos, qui apponantur, offensionem habere, bonum, contrarium uerò malum. Et quantò plures apparuerint deteriores colores, tanto maiora impendent mala. Et quanto plures fuerint colores eorum, quæ uenter effuderit ui medicamento, minime malum est.

Liber Quartus.

est. Sanguis si ex superioribus locis profundatur, cuiusque fuerit, malus est. Stilla verò è naribus semper mala, vel enim indicat naturam superflua excernere non posse, vel propter imbecillitatem, vel propter sanguinis crassitiam, vel partium densitatem, uel propter quædam ex ijs, vel propter hæc omnia. Quæ venter in febribus intermittentibus reddit, liuida & cruenta, & quæ male olent, & biliosa omnia mala sunt. at quæ rectè atque ordine excernuntur, bona, tum quæ aluus profundit, tum quæ cum vrina descēdunt. Quòd si quid ex ijs, quæ vtilia sunt ex huiusmodi locis detrudatur, malū est. Febricitanti sudor consequens febre, minime decedente malum; moram enim trahit morbus; & multam superesse humiditatem significat. Quibus in febribus morbus Regius consequitur ante septimum diē, malum. febribus correptos si in ventre calores vehementiores, & cordis morsus vexabunt, malum. In febribus acutis conuulsiones, & in præcordijs dolores acriores, malum. In febribus si in somnis timores, aut conuulsiones accesserint, malum. In quibus vrinæ profluunt pallidæ, albæ, malæ. maximè verò in Phreniticis huiuscemodi apparēt. Sanguine multo effuso conuulsio, aut singultus superueniens malum. Ex superflua purgatione cōuulsio aut singultus si consequitur, malū. In fluxu muliebri conuulsio, aut animi deliquum si superuenerit, malum est si in maioribus vulneribus ac prauis tumor non appareat, magnum imminere malum significat. Tumores laxiores boni, crudi verò mali. In longis dysenterijs ciborum offensiones, & fastidia malum: quòd si febris præterea accesserit, peius est. 6. autem de morbo. hu. hoc pacto, cum aliàs tum verò si etiam febris vrgeat. Pleuritide, aut peripneumonia correpto diarrhea superueniens malum. Hydro-picis si tussis consequatur, malum; si crura illis in tumore sunt, adiunget alio in loco. Regio morbo occupatis, iecur durius si fiat, malum. In morbis acutis cum febre quasi ingemiscantium suspiria mala. In morbis acutis frigus partium extremarum malum; aliquando tamen magnas viscerum inflammationes sequitur, quæ à crassis succis sunt excitatæ; quòd si ægri à viribus infirmiores sint, certior multò erit cōiectura. Cum os morbi causa est, caroque liuore decolorata est, malum. Ex uomitu singultus, & oculorum rubor malum. In morbo diuturno ciborum fastidia, & sinceræ confecti cibi emissiones malæ. Post multam perpotationem rigor & insania malum. Post sanguinis profluuium insania & conuulsio, malum. Ex Pleuritide si peripneumonia consequatur, malum. In magnis æstibus ac ardoribus conuulsio ac tetanus malum. Vulnere in capite accepto stupor aut desipie-

Ex sanguinis (puto) puris expuit malum. Ei, qui in iocinoris inflammationem incidit, si singultu superuenerit, malum. ex vigilia conuulsio, aut infania malum. Ex Erysipelate putredo, aut suppuratio malum. Post vehementer, arteriæ in vulneribus pulsationem sanguinis profluuium malum. Et maximo partium, quæ ad ventrem attinent, dolore extremo um frigus malum. Sanguinis vomitus si sine febre consequatur, salubre est, si cum febre malum. Ea quæ excernuntur in febribus continuis liuida, decolorata, cruenta, biliosa putida omnia mala; si uerò conmodo naturæ profundantur, bona; eadem ratio est eorum, quæ alius reddit, & illorum, quæ cum urinis descendunt. Et cum aliquid extrudi debet, si id quasi è cursu reuocatum fuerit, malum est. Alii illuies maxime rubicunda mala quidem est cunctis in morbis maxime verò in prædictis.

Hæc est diuersi generis signorum mirifica concursatio; hoc iocinoris imbecillitatem ostendit, illa vero coma scilicet; & sanguinis è naribus stilla cerebrum affectum demonstrant. Qui æstus in præcordijs relinquuntur febre (vt ita dicam) in superficie placata, cum interiores partes maxime incenduntur, mali sunt, cum aliàs, tum verò in sudoribus.

At hi quamuis in totum corpus effundantur, prauitamen sunt; neque si in superioribus prorumpant partibus ferri possunt; quòd duabus de causis maxime superuenire soleant, vel quòd virtus elanguescat, vel quòd copia planè sit oppressa. In Phreniticis inter initia mansuetudo; verum sæpe locum mutare, & iactari malum. malus quoque & frequens screatus.

Nihil profectò, hoc loco, quod phreniticis proprium sit, habet. In Phreniticis, si quæ venter expurgat, alba sunt, malum; quemadmodum in Archeocratis ægritudine notauimus; num & his torpor superueniat? rigor verò pessimus est. At illud minime perpetuum est, neque phreniticorum proprium: hoc verò non nisi cum morbus crudus est. In biliosis sinceris alui sordibus si spumantes sint, & ueluti efflorescant, malæ, cum aliàs, tum verò si lumbi antea dolore conflantur, & ciborum huiusmodi reliquæ intestina permearent.

At hoc contigit, propterea quòd bilis acrior, & mordax est. In uocis interceptione spiritus ueluti his, qui strangulantur, promptus ac sublimis, malus. Num & huiusmodi spiritus delirium permostrat?

Incertum quidem est. Surditas & vrinx, in quibus aliquid in imū non deferatur maxime rubræ, & in quibus nonnihil innatet, à mente deferi ægrum prænunciat. his morbo regio occupari malo est; mala quoque

quoque & ex morbo regio fatuitas. His quidem vox hæret, at nihilominus sentiunt. Puto autem depulsionem sordium alui subsequi posse, ut contigit Hermippo, qui hac de causa mortem obiit.

Hoc loco eiusdem generis signorum concursio minime continetur. Surditas in morbis acutis ac (ut ita dicam) turbulentis superaccedens mala. Sudores affluentes maximeque circa caput in morbis acutis, ac minime tranquilli, malum cum aliis, tum si urinae nigrae profluxerint: & spiritus turbidus in hisce malus.

Hic uero malis signis perniciofa quoque adiungit. Quid ergo? præcognitionem multo certiore reddit. Imbecillitates quasi propter uasorum inanitionem euenientes cum tamen nulla antecesserit humorum vacuitas, malum. Alui sordes minime depulsa & praeputa, nigrae ueluti caprarum stercora, vix ui expulsa & sanguinis & naribus profusio in huiusmodi casu malum.

Vnica sententia totum hoc comprehendi minime potest. Quibus lumborum dolor accessit, perduratque cum aestu, quem minime tranquillæ ferant ægrotantes, ijs si sudor consequatur, malum. num ijs tremores superueniunt & uox ut in rigore id est tremula apparet?

Horum symptomatum concursationem obseruauit, quæ prorsus ratione caret. Extrema corporis, si in utramque partem citò versentur, malum: & sitis huiusmodi mala. à moderato ferox responsio, mala. Oculus hebes, concretusque, fixus, & caliginosus malus. Vox acuta, quæ clangorẽ fundit, querulaque est, mala: si faciei color bonus, & magna mæstitia, malum. In morbis acutis biliosis maxime alba, spumosa, & quam bilis ambit ac circumdat alui illuuias mala, malæ item & urinae huiusmodi: num hisce iecur dolorem affert?

Varia permiscet symptomata. & illud extremum semper verum non est. Sitis, quæ præter rationem desinit in morbis acutis, mala est. Et urinae, quæ cum dolore descendunt malæ. & rubrae, quæ efflorescunt, retentæ, itemque eruginosæ malæ sunt: nec non in quibus paruæ apparent ueluti stillæ. Et vomitus variij mali sunt, cum aliis, tum si alter alterum protinus consequatur. Quæcunque in diebus, quæ iudicia exercere solent, cum summa corporis vexatione absque sudore perfuntiones consequuntur, malæ. & his si rigores quoque accesserint, mali.

Hæc ex ijs, quæ ab Hippo. benè tradita sunt, malè collecta esse nemo ignorat. Vomitus meraci, & qui angorem afferunt, mali.

Duo hæc eruta sunt ex prognosticis. Sopor an semper malus? ignotatio cum rigore mala: mala itè obliuio. Refrigerationes ex rigore, quæ

rursus non calefant, malæ sunt. Immo verò perniciosus Sopor est. Si in morbo quis, postquam sudarit frigidior redditus sit, quàm natura ipsa postulet, iterumque in febrem inciderit, malum. Ex his quoque laterum æstus cum dolore, itemque rigor, superueniens malus est.

Dissimilis generis signa coniungit. Aestuarii rigores aliquantum perniciosi, & flammea facies sudoribus manantibus in his mala est.

Symptomata coniungit, quæ minime necessariò cum rigore consequantur. Sudoribus affluentibus si vigilent egroti, iterumque in febrem incidunt, malum. Lumborum dolores si recurrerint, oculique peruertantur, malum. Dolorem pectus insidere, qui planè abstergi non possit, cum torpore, malus; hos si febris acuta, & ardentior occupabit, pereunt.

Duarum ægritudinum symptomata hoc quoque loco coniunxit. Cervicis dolor malus quidem certe in omni febre; at pessimum est ijs, quos ne insaniant, veremur.

Generatim hoc non bene extulit; namque non omnino verum est. Quæ euomuntur si pauca biliosaque sunt, mala sunt, cum aliàs, tum uerò si præterea egri somnum non capiant sanguinis stilla è narib. malo est in febribus ardentibus, in quibus illarum ardor aliquando extinguitur, aluique sordes biliosæ, aquosæque affluunt, oculi denique peruertuntur, signum malum est, cum aliàs, tum uerò si stupore egri occupentur.

Diuerforum hoc quoque loco Signorum genera congerit. Oculi vel clausio, vel contractio in morbis acutis, mala. Quibus oculi peruertuntur non absque febre, & defatigatis rigor si superuenerit, perniciosus; quod si torpor his quoque accesserit, malum.

Sub uno genere minime continentur hæc signa; quæ cum omnia grauissima sint, quantò plura coaceruabit, tantò maius periculù ægrotis imminet. Sanguinis profusiones contrarijs ex locis emanantes malæ sunt, quemadmodum cum lien in tumore est, si ex dextra nare descenderit, atque ita se res habet in præcordijs, quod si sudor præterea accesserit, deterius erit. Post modicam sanguinis effusionem, & nigrorum per aluum depulsionem in acutis morbis surditas si accesserit, malum. ¶ Diuersa signorum genera coniungit attamen aliquid veri subest, quod planè perniciosum est. Quibus sanguinis profusiones multæ, his temporis progressu aluus afficitur, nisi si maturiores procedant vrinæ, quæ in his, quibus post aures abscessus cõcitantur, citò parcèque consequuntur malæ sunt, nec non ita perfrige-

rari malum est. ¶ Auctoris quædam obseruatio est, quæ planè singularis est. Suppressa cum rigore vrina mala, subsidencia in his, quæ alius reddit, limosa, subliuida præsertim cum æger torminibus vexatur, mala est. Ex bilioso humore si vigilia consequitur, subsequi verò sæpe solet, mala. Diarrhea, quæ reddit similia his, quæ in dysenteria uenter profundere solet, ac redinis humorum nota est, & malû signum. Iudicium (ut ita dicam) tentatum & minime absolutum, naturam imbecilliorein esse demonstrat, ac malum indicium est. Iactatio naturæ vires uinci à morbo significat; concitatur autem interdum à copia & qualitate humorum malignorum, modò hanc, modo illam partem occupantium, aliquândo verò sequitur febrem stabilem (ut ita dicam) & ætuosam; sæpe stomachi ægritudinem, atque periculosè ægrotantium nota est.

Magnum malum si in vulneribus magnis ac prauis tumor minime appareat, magnum malum est. Quæ uerò in vrinis subsident, si tennes sint, & albæ, valde malæ sunt. Dentium stridor perniciem affert quibus in sanitate id consuetum non est. Suffocatio uerò in hisce valde mala. ¶ At hæc duo sunt mala indicia quæ necessariò minime se consequuntur. Absurdum. quicumque in febribus, aut alijs ægritudinum generibus voluntariè lacrimis hument oculi, absurdum non est, qui uerò involuntariè illacrimât, absurdum. at 6. de m. v. hoc malum, illud uerò bonum esse asserit.

Prauum. Præua sunt, quæ ab ijs rebus, quæ secundum naturam se habent, maxime distant; Materia, quæ maturitatem assequi non potest, præua est. Humores quoque quacunque in corporis parte defluant, si acriores sint, prauis sunt; Morbi denique in quibus iudicia nō exercentur, cum tamen exerceri solita sint, maligni sunt, & nota illa præua est. Quicquid præuum est, non continuò perniciosum existit; etenim signis prauis simpliciter dictis si non adsunt, quæ adsolent, à periculo æger tutus non est nisi si secundum rationem ægrum leuent; etenim si absque signis concoctionis desierint, redibunt quidem, at hominem continuo non tollent. Quæ uerò tanta prauitate prædita signa sunt, ut inter perniciosa numerentur; quòd hæc quidem mediocriter prauis infida magis sunt; nullam præstare queunt securitatem, nullamquæ salutis spem afferre, cum sine apertis concoctionis notis desinant. Etenim postquam temporis diuturnitate læsio haud vulgaris, ac (ut ita dicam) habitualis, atque indissolubilis subsequuta est, redibunt signa pro malitiæ suæ magnitudine periculi magnitudinem procreantia. Quapropter signis perniciosis antecedentibus si

morbus

Ioannis Baptista Donatij.

morbus præter rationem lenior factus est, inter pernicioſa ſigna merito aggregantur; namq; cum morbus repetit, repetit autem ferè ſemper, ægrum ad interitum ducit. Prauum aliquando apud Galenum plus eſt quàm mortiferum.

At ſubſidentia in urinis craſſiores polentæ ſimiles prauæ ſunt. *πονηρά* at ſumma eorum, quæ circa umbilicum, tenuitas & colliquatio praua. *κοιτηρεν* tumores præter rationem morbos ſedantes, prauus, ueluti Andronici F. eryſipelas recurrit. *κίβδηλον* Stilla è naribus praua, quæ ſi nigra eſt, ſemper in pernicioſo morbo apparet. pedes & manus in acceſſionibus tardius & non rectè caleſcere, prauum. Ciborum ſaſtidium ſignum prauum eſſe ſæpe à nobis dictum eſt. In hoc caſu reperiuntur nonnulli, qui & ſi habent ad omnes cibos offenſionem, nonnulla tamen deſiderant, & aliqua edunt, & hoc prauum ſignum eſt: nonnulli, quæ deſiderarunt, ubi guſtarunt, reſpuunt illico, ac nihil præterea ſumunt, & hoc peſſimum eſt; at hi, qui nihil edunt, & nihil planè appetunt, extinctionem naturalis uirtutis quæ totum corpus alit, augerque indicant: ſi inter morbi initia acceſſerit, aut in ipſo ægritudinis impetu, cum vires adhuc firmiores ſunt, nihil mali præterea indicare ſolet; natura enim tunc moderatè deſiderat alimētum. Quod ſi id in totius morbi declinatione contigerit, ut in diuturna naturæ imbecillitate, aut in immodica inanitione, periculum oſtendit; deſterior fit ætate; etenim ſi hoc in pueros cadat, qui auidius appetere ſolent, nec permanere poſſint, niſi cibo & potione multa impleantur: cibus enim intereſt maxime ad eorum incrementum; magnum quoddam pueros in ciborum ſaſtidio inſolenti detrimentum accipere omnino cenſendum eſt. Sæpe obſeruauimus ſi inter initia ægritudinum ad ciborum ſaſtidium uomitus cum poſt prandium, tum verò poſt cænam acceſſiſſet, peſſimum ſignum eſſe, atque adeo mortem maturiorem denunciare; præſertim ſi his quoque alia quædam mala, aut peſſima conſequantur indicia, quæ inter maxima connumerentur. Nauſeam iudicij aliquando ſignum eſſe nouum non eſt; in peſtilentibus uerò morbis, malum. In uoluulo ſatietas & ſaſtidium paruum eſt. Alui illuuiæ & vrinæ, ſi pinguedine præditæ ſunt, prauæ quidem ſunt, at minimè mortiferæ. Prauum & ſi pauca quacumque ex parte excernuntur.

Id contingit, uel quòd ea ferri amplius non poſſint à partibus affectis, uel naturæ imbecillioris nota eſt, quod plura non extruſerit, ſi ex naribus ſanguis erumpat, cum ſudores uel adſint, uel ſuperuenerint perfrictio prauum indicat morbum. Poſt ſanguinis profluuium nigrorum

grorum ex aluo eiectione mala. praua quoque sunt valde rubra. num
uerò huiusmodi profluuium quarto potill. die eueniat?

In singularibus scilicet uersatur; atque concursione diuersi gene-
ris symptomatum coaceruat.

Praua admodum: vrinae returbatur & in quibus nihil planè subsi-
det, praua admodum sunt.

Maligna. Malignitas est morbus adiunctus morbo iam præter
naturam, id est additamentum quoddam morbo iam constituto; hoc
enim habet præterea, hocque adiungitur ipsi morbo ipsa scilicet ma-
lignitas, quæ & morbus ipsa est. Hinc Galen. in lib. de Critibus scri-
ptum reliquit, quod eo quod varijs morbis pars aliqua consistaba-
tur, & diuturnioribus, continuò maligno morbo quoque uexaretur.
Humores maligni non modò prauis sunt, quòd a natura descuerint,
uerum etiam quòd insidiosus, & subdoli sint, hoc est latenter morbum
excitare soleant, malignitatis enim proprium est, alterius rei speciem
præ se ferre, alteram verò planè instituere, ac efficere: contingit ali-
quando, ut in tumoribus præter naturam materiæ resolutionem ex-
pectemus, cum interea morbus membri corruptionem sane molia-
tur. Malignorum morborum proprium item est, ut leniores aliquan-
do fiant, paullo verò post acrius intent, & magis affligant. Signa ma-
ligna dicuntur, quæ securitatem quidem omnino minime pollicen-
tur, at interitus periculum apertum non significant, cum tamen ab il-
lis ea perniciēs, quæ summa est, egrotis latenter numquam non com-
paretur. Hæc morem ægritudinum significant; Mos autem ægritudi-
nis, eiusdem modus, & qualitas est; & quantò magis à malignis. Lon-
gius aberunt, & ab ijs, quæ cum grauiss. signis consequuntur, tantò
mortem afferent tardiorē. Maligna signa media sunt inter praua
& veneno prædita, quæ uel maiora, uel minora uel plura, uel paucio-
ra apparent, quàm morbus, uel ipsius causa postulare uidetur: atque
nonnunquam etiam nulla prorsus superueniunt. Hæc medicos imperi-
tos maxime fallere solent, qui in perpendendis symptomatibus, qui
ex alia causa efficiuntur, ad aliam referunt, cum tamen minime pro-
pter eius obscuritatem cognitu aliquando difficilia sint. Dysenteria
maligna appellatur, quæ ab acrioribus humoribus excitari solet.
Morbi, qui non modo clam, & furtim homines iugulant, maligni cen-
sendi sunt, uerum etiam quorum symptomata repente & sine causa
euanescent, atque præter rationē ægrum recreāt. hæc si perniciosus si-
gnis antecedentibus notentur, inter perniciosa signa aggregantur. vri-
na nigra ex Galen. III. IIII. die si descenderit, malignitatis morbi
magni-

magnitudinem ostendit. maxime uerò augetur eius magnitudo à symptomatibus superuenientibus, ut si febris malignæ cardialgia, locorū muliebrium dolor, & vigilæ accedant. humores maligni non nisi uehementiores morbos concitant. Cum humores antea prauī, mox maligni euaserint plurimumque in malignitatem processerint, mortifera symptomata superueniunt. venena quoque quæ tota essentia homines perimere dicuntur, maligna sunt. Maligna, prauaque aliquando veteres auctores cōiungunt: vlcera, quibus pili defluerint, malis moribus prædita sunt, at alio in loco vlcera circumcirca glabra scriptum reliquit. Extrema frigida, sitisque cum antea maximè afflisset, nunc minime vrgeat, maligna mortiferaque signa esse tradit Galen. Sudores perpetuò manantes at non ex toto corpore, frigiditas extremarū partium perpetua malis moribus præditos morbos denuntiant. Alus item cita, quæ biliosa, pauca, syncera, tenuia, acriora reddat malignitatem & acrimoniam humorum indicat. Sitis, vigilæ, anxietas, iactatio, uomitus, sudores, qui morbos non finiunt malis moribus præditum morbum indicant. Humorū in principem partem conuersus omnem morbi lenitatem tollunt. In morbis malignis summæ corporis partes uel in vnius semihoræ spatio modò calidiores, modò frigidiores fiunt. Morbi quoque malignitatem indicant ea, quæ iuuare debent, & minime iuuant. Maligna sunt, quæ repenti euanescent. Ascensus ueluti bubonum gemina habentium cum aliorum tum potissimum viscerum maligni sunt. In principio febrium ardentium rigere proprium malignitatis signum est. Fastidiosum esse ægrum, signum malis moribus præditum est. Acrysiæ id est nulla exercita iudicia humorum malignitatem sequuntur. Si in febribus feruentiss. ex naribus pauca profluunt, signum malis moribus præditum est, sanguinis uerò copiosa eruptio morbis minime malignis supernenire solet. Stillatio è naribus humoribus minime maturis, qui ad caput ferantur, humorum malignitatem magis indicat, quàm parotides. Anxietas malignæ febris indicium est. Desipientia magna malis moribus morbum præditum esse demonstrat. Oblata id est, quæ assumi imperantur, cum nihil iuuant, malignum morbum significant. Præcordiorum contentio mollior, significat nullam ex partibus exterioribus, quæ in abdominis musculis sunt, inflammatione occupari, sed uel septum transversum, uel iecur, uel lien; morbus uerò protinus malignus est.

Hæc si sine tumore est, non magnam inflammationem portendit; eaque simam tantummodo partem iocinoris obsidere demonstrat. Cum uerò

uerò retrahitur uel distenditur, id accidit, uel propter inflammationem septi transuersi, uel propter principium neruorum malè affectum, quòd neruos ad se retrahit, qui pertinent ad septum transuersum propter propriam inflammationem. Sordes alui combusta igne scentiam præcordiorum, hoc est iocinoris nota est.

Symptomatum ægritudinem indicantium concursio, quam Græcis *συνδρομή* appellant, morbi speciem demonstrat, symptomata uerò, quæ subsequuntur uel benignitatem, uel malignitatem morbi indicant. Febres ex præcordiorum doloribus malis moribus præditæ.

At hoc minime verum est, at, aliquando Galen. humiditatem, quòd testes occupasset inflammationemq; ibi concitasset, continuò malignum esse dixit. Oris ventriculi dolor cum præcordijs intentis & capitis dolor malis moribus præditus, & non nihil (ut ita dicam) anhelosus. num hi repentino mortem obeunt: ueluti Dyfodes. Huius quoque urinx maxime fermentatæ descendebant, atque faciei rubor suberat.

Alia atque alia hoc loco symptomata coniungere nititur, ut alibi sæpe. Febres, quæ somnos, lassitudinem, caliginem, vigilias, sudores afferunt, malis moribus præditæ sunt.

Mala symptomata per se dispersa vnū in locum frustra cogere nititur, non enim necessariò simul excitantur. In febribus dolores, qui ad præcordia usque pertingunt absque uocis emissionem, si sudores non depellent, malis moribus præditi sunt; his si dolores ad coxas descenderint, vnà cum febre feruentissima, & si aluus cita accesserit, periculosum. vulnera sanguinem fundentia cum sudore maligna, cum tria anni tempora uitiosè se habuerint, morbi malis moribus prædicti consequuntur.

Minus graue: Si igitur inter principia morbi species huiusmodi fuerit, & nondum ex cæteris coniecturam facere possimus, interrogare oportet, num eger uigilauerit, aut aluus cita, aut inedia antecesserit. Quod si horum aliquod reperiatur, minus graue erit, cognoscuntur autem hæc vnus dieculæ spatio.

Periculosa. Nam & sputum flauum, purum, sincerumque periculosum est.

Minus periculosa. Si uerò tumor præcordiorum alteram tantummodo partem occuparit, minus multò periculum imminet, si sinistram tantum obsederit.

Non bonum. Post sudorem horror non bonus. Si senibus supra quàm deceat medicamentò aluus ducatur, singultusq; accesserit, non bonum.

Minus bona. At verò supinum iacere manibus & collo & cruribus porrectis, minus bonum.

Damnare. Verum etiam pinguedines in vrinis innatantes. araneorum telis simillimas damnare oportet, sunt enim colliquationis signa. Perpendere uerò necesse est in vrinis, in quibus nubeculae apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus praeditae sint coloribus: namque quae ad imum feruntur cum coloribus praedictis eas bonas esse censendum est, ac laudandae sunt, quae uerò innatarint cum coloribus praedictis malas esse & tales damnare oportet.

Minus securum *ἥσσον δσφάλατ*. Sputum autem flauum non multo sanguine admixtum, si in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur prodest, si uerò septimo die aut posterius minus tutum est.

Peiora, deteriora. Quantò autem plures instrumentorum cuiusque generis functiones, & vires aut imminutae, aut deprauatae: aut denique sublatae sint, tantò deterior est morbus. Si uerò alio tempore sedat somnus, quàm cum secundum naturam assueuerit, peius est. His uerò peiores sunt laminosae, albæ uerò & tenues ualde malae: at his omnibus deteriores sunt furfuraceae. *κακίως*. Nam simplices, syncerique uomitus deteriores sunt. si enim longe post doloris initium expuerit, quod flauum sit, aut fuluum, aut quod multam tussim affert, & non ualde permixtum sit, deterius est. In longis intestinorum dysenterijs ciborum fastidia mala, quòd si febris quoque accesserit, peius. Sanguinis profluvia contraria ex parte mala sunt, ueluti si liè in timore sit, & ex dextra nare sanguis profundatur, eodem modo se res habet in praecordijs, at cum sudore quem *ἰσίδρωσιν* appellat Prorrh. auctor, uel circa caput, & thoracem prorumpens uel si ex toto effundantur corpore, peius est.

Non magnopere perniciofa. Vrinae quidem oleosae, quae ad candidiorem vergunt colorem, abiecto colore pallido, humorum significant cruditatem, quae uerò adeo pallidae sunt, ut ad flauum proxime accedant, biliosum calorem indicant; hae quidem salubriores minime sunt, at non magnopere perniciosae. Lingua fuliginosa; & sicca non omnino perniciofa. Lingua sicca morbi siccitatem demonstrat. Rigores cum calore maximè aliquantum perniciosi. Non ualde mortifera. urina oleosa, non bona, sed non ualde mortifera, si uerò minus erunt exitialia signa, mortis tempus prorogant.

Minus perniciofa. Ac si digiti & pedes penitus nigrescant, minus perniciosi sunt quàm liuidi, ueruntamen caetera quoque signa perpendere oportet.

Magis

Magis periculosa. Si uero grauitatem sentiant cum toto corpore, tum uerò manibus & pedibus magis periculosum est. Infania, quæ cum risu accedit tutior est, quæ uerò seridè magis periculosa. Febres quæcunque non intermittentes, tertio quoque die increscunt, magis periculosa sunt.

Magis perniciofa, urinae tenuiores & nigriores perniciofae magis. Valde mala. Quibus *urina* adiunctum est, perpetuò vnum quoddam ostendunt, raro fallunt. Quæ uerò in urinis subsident, si tenues sunt & albae, valde malae sunt. Dentium stridor perniciem affert, quibus in sanitate id minime consuetum est. Suffocatio uerò in hisce ualde mala.

Hoc quoque loco alia, atque alia symptomata simul connectere frustra nititur.

Pessima. Pessima indicia perpetuo unum aliquod significant, & raro non indicant. Cæterum residere uelle ægrum in morbi ipsius impetu, in cunctis morbis acutis malum est. Pessimum uerò pulmo ne inflammato, Pessimi autem sudores frigidi sunt; & si tantummodo caput, facies, ceruix sudore madent. Tumor in præcordijs durus & dolorem asserens, pessimus quidem est, si tota præcordia occuparit. Quæ uerò suppuraciones magnæ sunt, & latae, & in exteriorem partem non feruntur, minimeque acuuntur, pessimæ sunt. Pus uerò nigrum, inæquale, & minus leue pessimum est. Pessimum est somnum oculis neque noctu, neque interdiu videre. Difficultas respirandi, delirium, uigiliæ inter pessima numerantur indicia: at tum in uiris, tum in mulieribus nigrae urinae pessimæ.

Nisi si a partu sint, & nisi si menstrua suppressa sint. in pueris uerò aquosa. Urina nigra sæpe mortem, morbi semper diuturnitatem, aliquando reditum declarare solet.

Perniciosam aliquando vocat Galen. Sputa sunt pessima nigra ueluti descripta sunt. Pessimum quoque signum est ægros non litire, non appetere cum appetendi vis, ac facultas non modò debilitata, uerum etiam prorsus extincta est. Quibus etiam spiritus sublimis adiungebatur pessimæ anginae erant; hi enim etiam planè incendebarunt. Alui sordes nigrae, ueluti sanguis niger sua sponte eiectione & cum febre & sine febre pessimæ sunt. Infirmiorum insanientium pessimæ ueluti Trasimontis. In Phreniticis, si quæ ueter extrudit, alba sunt, malum. Quemadmodum in Alchecratis ægritudine notauimus. num & his torpor superueniat? Rigor uerò pessimus est.

Galen. perniciosum uocat, præsertim cum morbus crudior sit. vox

si suppressa est, cum animi deliquio pessimum est. Vrinę si in morbis acutis supprimuntur, quod vesica frigidior reddita sit, pessimum, Galen. uerò malum tantummodo esse affirmat. idem & urinas suppressi obseruauit in spurio causo. Colli dolor malus quidem in omni febre, pessimus autem in his, quos ne insaniant, ueremur.

Singulare hoc generatim extulit. In perfrictionibus, quę iudicia afferre solent, magna sanguinis profluvia si superuenerint, pessima sint.

Perniciosa σημεῖα. Signum perniciosum hominem moriturum significat. Perniciosa signa cum bonis & commodis, nec non cum ijs, quę longitudinem morbi demonstrant, esse possunt: tametsi bona sint ex ijs, quę certa insignia, & maiora indicia esse diximus, nec non sumantur ex ijs viribus ac potestatibus, quę corpus totum regunt, ac gubernant. Perniciosa sunt, quę eo prauitatis deuenerunt, ut prauis infida magis sint, nullamque præstare queunt securitatem, nullamque spem salutis afferre, præsertim cum sine apertis concoctionis notis desinant etenim postquam temporis diuturnitate læsio (ut ita dicam) habitualis, atque indissolubilis subsequuta est, redeunt signa pro malitię suę magnitudine periculi magnitudinem procreantes. Perniciosa signa si primis diebus indicatoriis continenter in morbis acutis apparuerint, sexta vel septima hominem rapiunt, nisi si æger firmior sit à viribus, quem aliquando undecimum diem attigisse obseruauimus. Si uerò in cæteris diebus consequantur, exitium moram aliquā interponit. Perniciosa si apparuerint, nullumque signum lenius consequatur, mortem pronunciant. Signis perniciosis antecedentibus si morbus præter rationem lenior factus est, inter perniciosa signa merito aggregatur; nam cum morbus repetit, repetit autem ferè semper, ægrum protinus ad interitum ducit. Cum perniciosis signis virium naturę semper coniungenda diligens consideratio, contemplatioque est; sine hac enim animaduersione certi nihil pronunciare possumus, morborumque tempora maxime latent, quę præuidere hac tantummodo ratione diligens potest medicus. Magni, vehementesque morbi viribus infirmioribus perniciosi sunt.

Namque si oculi lucem refugiant; & sine voluntate lacrimentur, aut peruertantur, aut alter altero minor fiat, aut quę in his alba esse debent rubeant, aut uenulę pallent, aut nigrescant, aut lamę aut fordes in oculis inhaerescant, aut etiam instabiles & facti tumidiores sint, aut vehementius subsidant, aut squallidi aut obscuri fuerint, & color totius faciei mutatus, hæc omnia mala, & perniciosa esse censendum est.

est. Quæ verò stercora varia sunt, diuturniora quidem cæteris sunt, ac nihilominus perniciofa. Obliuio, *ἄμνησις* idest partium resolutio inter signa perniciofa aggregantur. Sopor symptoma perniciosum est, si uel ob insignem perfrigerationem cerebri, aut infirmitatem facultatis fieri contigit; & aliquando perniciosissimum eundem appellat Galen. Sanguis verò probè fluens, abscessusque iudicium non exercens, sudores multi morbum non abstergentes perniciofa signa sunt. Sanguis si ex naribus stillat, signum perniciosum est. Corporis grauitas planè consumptam esse eam uim, quæ corpus mouet, demonstrat. Vocis priuatio perniciofa. Sopore occupati inter morborum principia vnà cum capitis, præcordiorum, colli dolore somnum minime capientes num phrenitici sunt? & si hisce è naribus sanguinis guttæ exciderint, perniciosum tum aliàs, tum verò quarta die. Partes, quæ in faucibus positæ sunt, in acutis morbis si absque tumore dolore afferant minime graues, & iugulare nullo negotio possint, atque cum æger hiarit, os claudere & aperire minime possit, mente ægrum minime consistere significat, ex huiusmodi malis ægroti de mente deiiciuntur, & perniciosè affecti sunt.

Ex huiusmodi symptomatibus necessariò subsequituram phrenitidem coniicere minime licet. Mentis errores cum uoce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremulæ mentem depellunt, durities his perniciofa est.

Hæc in aliis quoque morbis obseruantur, nec perpetuò phrenitidem consequuntur. Minimè tranquillè, placidèque ferre morbum cum frigore, febre & superiorum partium sudoribus phrenitidem prænunciant, ut Aristagoræ, præterea verò & perniciosum est.

Quæcunque nunc percurrit symptomata, alias quoque febres consequi possunt. Urinæ, quæ profluunt ægris minime recordantibus perniciosæ. num hæc sunt, quasi quæ in imum in illis deferri solent, conturbantes?

Huiusmodi urinae species in uno aut altero ægrotante tantummodo obseruauit. Dentium stridor perniciosus est, quibus in sanitate consuetum non est. Si in febre voces incluse, quæ quasi neruorum distentionis modo accidunt desinant in eam, quæ cum silentio est extasim, perniciosum. Qui nigra iterum euomunt, cibosque fastidiunt, delirant, quosque in pubi paruus dolor urget, qui oculos feros, aut clausos habent, eos medicamento purgare minime necesse est; perniciosum enim esset.

Nihil planè momenti hæc nos sententia docet. Nequè in febre

bre deficientes, neque comatos medicamentis purgare oportet; perniciosè se habent.

Nullo negotio possumus cunctos morbos enumerare, in quibus perpurgare minime licet. Aegroti si cum duritie perfrigescant, perniciosum. Si uenter tenuia reddiderit, ægerque ea non senserit, si mens consistat perniciosum veluti hepatico.

Magna verò ex parte ea mordere solent. Repentinis Apoplexijs si minimè acuta ac ardens febris sed lenior & diuturnior subsequatur, perniciosa, ut Numenij F.

At Galenus nihil eam prodesse solere testatur. Fauces, quæ sine tumore dolores afferunt, summamque exhibent molestiam, illicoque prope strangulant, perniciosæ.

Indefinitè, & ut vulgus hominum loquitur, scripsit. Cum oculi perueruntur non absque febre & lassitudine, rigor si superuenerit perniciosus.

Multa grauiaque symptomata frustra coaceruat. In febribus dolores, qui ad præcordia vsque pertingunt sine vocis emissionem, si sudores non depellunt, malis moribus præditi sunt; his si dolores ad coxas descenderint non absque febre ardentiori, & si alius aceruatim ciborum reliquias eiecerit, periculosum.

Nihil planè docere videtur. Manus tremulæ capitis, collique dolores afferentes surdastri, nigra densataque mingentes, quibus hæc sunt, in his nigra teneri, perniciosum.

Superuacaneum est nigra expectare, cum perniciosiora signa antecesserint. Vox compressa cum virium infirmitate, cathocoque perniciosæ sunt.

Singularia tantummodo litteris mandat. Qui inter morborum principia vrinis concoctis sudore madent, ij si feruentis. in febre, cum morbus minime iudicium subit, refrigescant, breuique incenduntur, torpore, coma, conuulsione pene correpti, perniciosè affecti sunt.

In hac sententia quædam superuacanea sunt; quædam verò grauias symptomata connectit, ut solet. In morbis acutis si post nigras alii sordes sanguinem eiecerint, verè perniciosum est. Torminibus vexato ea, quæ in imum subsident, limosa, sublinida mala sunt. Num præcordia (ut arbitror) dextra dolor occupat? deficitque æger? num & abscessus post aures hoc pacto affectis oriuntur, quæ dolorem ferè nullum afferant? alius cita hisce omnibus perniciosa est.

Nihil hoc loco habemus nisi symptomatum concurvationem, quæ perpetua esse minime solet.

Horribile formidabile *δεινόν* . Horribile minus significat quàm *δαιμόνιον* . Post horribile mortiferum rectè collocari potest . At si definant deinde rursus assurgant abscessus, ægrique minime expuant, te bre minime definente horribile est; periculū enim est, ne deliret æger, & moriatur . Porro vesiçæ duræ, ac dolentes penitus quidem horribiles ac perniciosæ sunt . Auris dolor acutus cum febre continua ac magna horribilis est; effugere enim nō potest, quin aut deliret, aut pereat æger . Fauces vlceraæ cum febre horribiles sunt. vrinæ crassæ non consistentes ferri omnino non possunt .

Mortiferum *θανάτωδες* . Mortiferum signum non modò ijs superuenit, qui necessariò moriuntur, ac pereunt, verum etiam his, quibus mors quidem imminet, at non continuò moriuntur, rarò seruantur . Sæpe citam mortem prænunciat; frequentius periculum ostendunt, quòd interitum sæpius affert . Mortifera signa cum concoctionis indicijs esse non possunt, immo verò nec præcedere solent . Sed planè subsequi, præsertim in morbi incremento quæ & magnitudinem morbi secundum ipsius morbi essentiam, non quatenus cum ægroto confertur; & ægrum cum peste ac perniciæ ægrotare significant . at verò morbi symptomata periculosa & mortifera cū maturationis notis esse possunt . Quæ indicia præcurrunt, cum concoctionis signis (vt antea demostrauius) simul esse possunt; etenim cum natura quædam reprobare ac depellere conatur, tūc apparere necesse est ea signa, quæ præ-nuncia iudiciorum, & iudicialia esse dicimus . Mortifera item cum bonis & commodis, nec non cum ijs, quæ longitudinem morbi demonstrant, esse possunt . cum mortiferis symptomatibus, notæ, quæ naturæ virium robur uel infirmitatem demonstrant, coniungendæ sunt, atque ita demum securè nunciare poterimus, de longitudine & breuitate morbi . Magnis doloribus in morbo acuto, si aliquod mortiferum signum accesserit, perniciosi valde sunt morbi . Mortiferum est habere labia collap̃sa, & in imum versa, necnon si refrixerint & albescent . Mortiferum quoque est hiantem assidue dormire, & ubi supinus cubat æger, eius genua ualde contracta esse, & complicata . Stridor dentium in febribus, qui id facere sanus non solet, id est à puero, furorē & mortem minatur . At de manuum brachiorumque proiectione ita sentio . Quæ in febribus acutis, aut peripneumonijs, aut phrenitide, aut capitis dolore ante oculos feruntur, ac frustra carpunt, festucasque & floccos in vestibus legunt, & de pariete paleas deducunt ea omnia mala & mortifera sunt. iam uerò aquæ intercutem si ab acuto morbo concitantur omnes malæ sunt; neque enim febrem depellunt,

Ioannis Baptista Donatij .

pellunt, & magnos dolores afferunt, & mortiferæ sunt . Testes & pu-
denda conuulsa, doloresq; vehementiores periculum mortiferum im-
minere prænunciant. Cuncta cū putridis & fædidis odoribus prædita
in uomitib. mala sunt, at Galen. inter mortifera hæc connumerat. Col-
liquationes deorsum uersus emissæ, ueluti in pestilentia contingit ali-
quando, si uel synceræ, fuluæ vel leniores sint, modò putidæ omnino
mortiferæ sunt . Colliquatio verò fit, consumpta, liquefactaque à
febre maligna vel pinguedine, vel molli carne . In quo morbo som-
nus dolorem auget, mortiferus est . Quibuscunque in morbis in-
cipientibus atra bilis vel supra, vel infra se ostendit mortiferum
est. Si uenter eorum, qui atra bile vexantur ueluti carnes red-
diderit, mortiferum . Si febre correptus deuorare saliuam suam non
potest, nullo in faucibus tumore apparente, mortiferum . Si febre oc-
cupato ceruix repente adeo conuertatur, ut uix deuorare possit, nul-
lo tumore apparente mortiferum est. Si rigor consequitur febre mi-
nime intermittente, egroto iam à viribus infirmo mortiferus est. In
febris minime intermittentibus si exteriores partes frigent, inte-
riores verò adeo calent, ut sitim excitent mortiferum est. Vbi in fe-
bre minime intermittente simul cum delirio difficultate spirandi
æger vexatur, mortiferum est. post vulnus conuulsio mortifera est .
Qui tæbe corripiuntur, sputumque quodcumque cum tussi edide-
rint, si illud male olet, cum carbonibus iniicitur, & capilli defluunt,
mortiferum . Tæbe occupato alui profluuium si subsequatur, mor-
tiferum . Si mulieris pregnantis uterus sacer ignis occuparit, mor-
tiferum. Percussa, perfractaque uelsica, cerebro, corde, septo trans-
uerso, tenui quodam intestino, ventriculo, iecore mortiferum est .
Extrema liuida, sitisque, quæ minime vrgeant, cum antea mirifice as-
slexerit, maligna & mortifera signa sunt . Ea, quæ iudicia afferre so-
lent, minimeque exercent, partim sunt mortifera, partim uerò diffi-
cilia afferunt indicia . Inter signa mortifera aggregatur calidus ua-
por per cutim erumpens, si modo nares prius spiritum frigidum red-
diderint . In morbis, in quibus cerebrum malè afficitur, sanguinis
stilla è naribus mortifera est. Alui contentio, quæ liquida reddat,
citò intumescens nescio quid conuulsui prænnuntiat, ueluti Aspasij.
F. superrigere ijs mortiferum.

Ex ijs quæ semel obseruauit, generalia præcepta efferre frustrà co-
natur. Quæret fortasse quispiam, quid putem esse causæ, cur procrea-
tionem auctor tam sæpe in suis sententijs conscribendis offenderit.
Libenter antiquos scriptores tueri soleo: etenim non me fugit, eas
sententias

sententias veluti nascentis huiusce scientiæ rudimenta quædam esse. Illarum enim quædam falsæ, nonnullæ haud semper veræ, plures in dubium relictæ reperiuntur, quæ minime dignæ sunt, ut inter ceteras referantur. Neque uerò est, cur virum illum, qui sibi soli ea notare solebat, magis accusemus, quàm eos, qui illa edenda putarunt, tamen si non eius nominis denigrandi causa, illarum omnibus copiam fecerunt. At uerò cum considero, uehementer nobis expedire, ut falsa, obscura, dubia ex re medica penitus explodantur, hoc munus à me adolescentes meos exigere video, & quibus modis sine offensione huiusmodi sententias scribere possimus, aperiamus. Notarum, quæ morbos indicant, quædam certæ sunt, quædam uerò magna ex parte morbos consequuntur, sed tamen certis quibusdam ægritudinibus superueniunt, nonnullæ quamuis propius ad morbos minime accedant, attamen ab illis longius non recedunt, aliquæ ambiguæ, quædam his multò magis remotæ sunt. Certa symptomata pathognomica appellantur, quæ necessariò morbum semper consequuntur, ea si tuis sententijs adscribas, nunquam offendes. Indicia autem pathognomica nullo negotio cognosces, si in ea uia ac ratione, quæ signa eiusdem speciei ægritudinis præcipit, maxime exercitatus sit: etenim qui in prognosticis aliquid omnino uidere studet, is proprias singulorum morborum notas teneat, necesse est: incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt iam factæ ægritudinis. propria autem appello, quæ uel perpetuò uel solis illis morbis eueniunt. Inseparabilibus signis eiusdem speciei, & generis indicia si cõiungas, minime errabis; etenim cum unum quodque genus formis familiare, coniunctumque sit, ad singularum formarum præcognitionem maxime conferunt: cum illis enim habent haud vulgarem societatem. Quæ uerò aliquando cum ipso morbo concitantur, nonnumquam ne oriuntur quidem, ea incertos nos reddunt; quæ uerò ambigua sunt, ut uehementer, hæreamus, in causa sunt, quæ ab his longius recedunt, nominatim nos de uno quoque egroto uerba facere cogunt. Quamobrè omnes medicos, cum ad scribendas animam adiungunt, ea meditari diligenter oportet, ut sine offensione antiquorum, probatorumque auctorum exemplo sententias adscribere possint. Apparet auctorem, Proth. mirificè delectatum diuersorum symptomatum concursatione, ac coaceruatione, in quibus (ut supra monui) quærenda veritas non est. Nimium religiosos quosdam eruditos sanè homines esse audio, qui in explicandis Coacarum sententijs & ad ueritatem traducendis dies, noctesque se torquent, qui illud con-

sequentur, ut omnium sermonibus ac scriptis exagitentur. Etenim si ueræ illæ sunt sententiæ, cum Hippo. nostri sententijs inirificè concinent, frustrâque inculcabunt, quæ ab eodem Hippo. aliàs luculentè tradita sunt. Sin non semper veræ, cum Hippo. hoc est cum ueritate planè non concordabunt. Quare qui artem medicam hoc pacto edocere conantur non centum, sed mille annis opus est: namque non quæ magna ex parte accidunt, efferunt, sed quæ ipsi in singulis egrotis obseruauerint, cum ex propria uniuscuiusque ægitudinis natura sententiæ maximè eruendæ sint. Qui igitur rectè atque ordine huiusmodi sententias conscribere studet, cum & ægrotum historias perdiscere, & multos ægros inspicere, & denique logicam hisce (ut ita dicam) censuram adiungere oportet.

Mortem. Boni medici officium est, prædicere mortem & dolores grauiores, mortis signa post morborum principia consequantur, & qui de interitu, ac salute ægroti rectè, atque ordine prædicere uult, is omnium signorum uires diligentissime perpendere oportet. & quæ utilissima indicia sunt, si tantum abest, ut certa ratione signant. Extinguuntur ægri cum cruda omnia minimeque matura in morbis apparent. Qui uerò morituri sunt, difficultate respirandi vexantur, delirium, uigilia, alia uel signa pessima consequuntur. Si uerò neque in diebus, quæ iudicia asserre solent, depellatur Erysipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus cum tussi excrepetur, aut tranquillè morbum ferat, doloreque minime conflitetur, mortem prænunciat, aut ruboris renouationem. At uerò intereunt ij, quos febris protinus non dimiserit; aut ubi ipsam conqueuisse putabimus, rursus exardescens occupabit, & quos sitis quidem vexat, ciborum autè fastidium urget, & si aluus liquidior fuerit, & pus pallidum; siue viride, & liuidum excreuerint, aut pituitosum ac spumosum. si cuncta hæc consequantur pereunt. Quibus ex his non nulla accesserint, nonnulla uerò minime, horum nonnullos mors rapit, aliqui diutius superstites sunt, ueruntamen ex omnibus signis, quæ adsunt, tum in hisce, tum uerò in cunctis morborum generibus coniecturam facere oportet. Cum febres ardentes incēpissent, signa quædā imminētis morbi præcutiebant. Etenim in ipso morbi initio febris urgebat, acuta, paruius rigor accedebat, somnus minime conquebatur, tranquillè ægri morbos minime ferebant, sitis affligebat, frons, clauiculaque sudore mædebant, numquā uerò totum corpus. insanix, timores, tristitiæ extrema frigida, id est summi pedes & manus. accessiones diebus paribus urgebant. quarto die plurimos, dolores

lores maxime affligebant, sudores plerumque frigidiores erant. Extrema non amplius recalescebant, at liuescebant, frigeabant, siti minime conflictabantur. præterea urinae nigrae, tenues, paucæ profluebant, alius adstricta erat, horum nulli è naribus sanguis profluxit, eius stilla tantummodo fusa est, nullæ recidit. Sexta die sudoribus effluentes moriebantur. Vlcus aut siue ante, siue in ipso morbo natum sit, considerare oportet, si, n. moriturus est æger, antequam intereat liuidum atq; aridum, aut et pallidum, & aridum erit. Pessimi aut sunt sudores frigidi tametsi tantummodo caput facies, & cernix sudore madeant: hi enim cum acuta febre mortem prænunciant, cum leniori autem morbi longinquitatē. Febris acutis atque adeo ardentibus correptis qui non satis belle se habeant, minime voluntarie lacrimæ, non sanguinis profluuium, sed mortem prænunciant. Frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem significant. Si ei, qui ebrius repente obmutuerit, distentio neruorum consequatur, ille uitam cum morte commutat. Quibus tabe occupatis capilli defluerint, hi alui profluuium accedente pereunt. Cum Empij aut Hydropici vruntur aut secantur, si pus aut aqua simul effundantur, omnino moriuntur. Eos, quos lien male habet, & tormina corripuerunt, diuturniori reddita dysenteria aut aqua intercutem, aut intestinorum leuitas occupat, atque intereunt. Hi, quos post stranguriā Ileus occupauit, septem dierum spatio moriuntur, nisi si febre accedente copiosa urina profluxerit. Qui Gibbi ex smate aut tussi ante pubertatem fiunt, illico moriuntur. Qui sani dolore capitis corpiuntur, & protinus obmutescunt, dein somnus eos opprimit, ita ut stertunt, intra septimum diem pereunt, nisi si id malum febre discutiatur. Post puris sputum phthisis, & destillatio, cum verò sputum non amplius redditur, moriuntur. Si Empijs cum vruntur, aut secantur purum & album pus profluat, minime moriuntur, si verò subcruentum, fœculentum & male olens pereunt. Quibus purulentum iecur vritur, si purum pus effundatur, & album incolumes sunt, si verò qualis amurca profluat, intereunt. Quibus cerebrum corruptum est, intra trium dierum spatium intereunt: si in hos euaserint, ad sanitatem perducuntur. Quorum iecur aqua oppletum est, eaq; erumpit in omentum, horum venter aqua impletur, atque intereunt. Nigra deiectio mortem indicat. Proprium ardentium febrium est profluuium sanguinis ex naribus, delirare, & mori. Cum in febribus aliquod indicium, quod nos terreat, superuenerit, uel venter liquidiora extruserit, uel animo æger concidat, uel eius uox penitus suppressa fuerit, uel neruorum distensione, singultu grauius vergeatur, sudoresq;

Ioannis Baptista Donatij.

circa faciem & ceruicem oriantur, spirandi difficultate paullo post moriuntur.

Hoc bis, terue in re medica exercenda obseruauit, nihilque habet plane perpetui. Perniciosa, si sine signis lenioribus accesserint, mortis indicia sunt. dolorem pectus insidere cum torpere malum, hos, si præterea febris ardentior corripuerit, moriuntur.

Duarum ægritudinum symptomata coniunxit, quæ alias, atq; alias corporis sedes corripuerunt. Quos lumborum dolor male habet, isque ad os ventriculi recurrerit, horridæque febriculæ cōsequantur, euomuntque aquosa, tenuia, multa, menteque minime compotes sint, atque obmutescant, accesserit nigrorum uomitus, moriuntur.

Coaceruata sunt & hoc loco praua & multa symptomata, & inapte. Quibus uoces unà cum febre post iudicium deficiunt, ij trementes, ac sopore occupati moriuntur.

Hoc autem non sæpe accidit. Aegritudines, quæ prima ipsa die cum vexatione corporis, cum suspirijs, & salutis desperatione, aut delirio corripunt, has principid vigiliis afferre, deinde interitus periculum ostentare sæpissime obseruauim. Ventrem supprimi deinde post aliquot dies profluere & morbum minime minui, & quæ excernuntur male olere, mortis indicia esse sæpe usu comperi; verumtamē morbus longius tempus habebit.

Valde mortiferum, *οροδρα καὶ λιᾶν*, idem quod *κάρτα* significant; quibus autem *κάρτα* adiunctum est, ea semper vnum & idem demonstrāt, rard aliter. Perpendere quoque necesse est, num oculi aliquid appareat in sommo palpebris nondum commissis; si id neque alui profluum, aut medicamentum expresserit, aut ægrotus ita dormire solitus sit, malum signum, & ualde mortiferum est. idem scriptum reliquit alio in loco, alijs tamen verbis.

Magis mortiferum. His verò magis mortifera sunt stercorea nigra, aut pingua, aut liuida, aut eruginosa, aut male olentia. Mortiferæ verò magis sunt vrinæ & mali odoris, & aquosæ & nigrae, & crassæ.

Magis horribile. Si verò pronus fiat, & deorsum ad pedes scilicet lecti delabatur, magis horribile est.

Mortem proximam, & citam. Si uerò peruertatur aut liuida aut pallida palpebra aut labium, aut nasus iisdem præditus coloribus, alijs præterea accedentibus signis mortem subesse sciendum est. Quicunque igitur tumores duri & dolorem afferentes, magnique sunt, periculum mortis breuī imminere ostendunt. si uerò præter grauitatem ungues & digiti liuidi fiant, mors illico expectanda est. Celerrimam

autem

autem mortem significat liuidus vomitus, præsertim si male oleat. Quos capitis, ceruicisque dolores & grauitates cum febre & sine febre corripiunt, ij si in delirium incidunt, conuelluntur, at æruginosa quoque euomunt; atque horum nonnulli citò pereunt: nonnulli ob naturam robustiorem ij, aut iij, interdum v. die extinguuntur. Quibus, cumque morbis acutis aut diuturnis, aut vulneribus aut alia ratione extenuatis atram bilem aut sanguinem nigrum alius reddiderit, postridie moriuntur. In febre non intermitte si labium aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur, aut minime uideat, aut non audiat, ægro iam debili propinqua mors est. Nō sitire in febre magna vel ægrum de mente deturbatum esse, indicat uel naturalem ventriculi vim (ut ita dicam) cadauerosam esse. Crassum sedimentum in urinis eorum, qui moriebantur, erat. Obmutescere, extrema non amplius calefcere, nihil mingere mortem proximam denunciant. nihil mingere in præcipiti ægnum esse significat. Torpor, ignauia, desidia uel à frigidis, crassis, aut glutinosis humoribus procreatur; uel ob virtutis extinctionem accidit, ut eger conquiescat, & torpor consequatur, symptomaque est morientium ob immoderatam intemperiem oris. Ventriculi dolor cum præcordijs intentis, & capitis dolor, nonnihil malis moribus præditum significat, & anhelitum sublimem prænunciat. num hi repentino moriuntur? ueluti Dysodes; qui urinas vehementer fermentatas habebat; & faciei ruborem. Si bibenti strepitus aquæ decurrentis, qualis in aquarum diuortijs post magnas pluuias, aut post niues calore solutas audire solemus, sentiamus, id sæpe mortem subesse ostendit.

Valde perniciofa καῖρτα ὀλεθρία, quibus καῖρτα additum est, perpetuò vnum quoddam demonstrant; raro non indicant. Valde perniciofa signa, plus sunt quàm mortifera. Valde perniciosi signis, si aliquod malum signum accesserit, desperatus homo est. Et si valde exitiàlia signa sunt, citò hominem iugulabunt. Si uerò frigidus ex naso & ore spiritus edatur, valde iam perniciosus est. Ex suppurationibus, quæcunque dum sputum adhuc biliosum est suppurantur, illæ perniciosæ ualde sunt. Siue biliosum illud seorsum, siue vnà cum pure expuatur. Dolores cum febre, qui lumbos occuparint, & inferiores partes, si ad septum transuersum transierint, ab inferioribusque partibus discesserint, perniciosi ualde sunt. Si uerò omnes colores idem euomat, ualde perniciosum est. Capitis doloribus magnis & cōtinuis cum febre, si mortiferorum signorum aliquod accesserit, perniciosi ualde sunt. Quæ uerò anginæ æquè dolorem afferunt, in exteriorioremque

Ioannis Baptista Donatij.

teriolemque partem feruntur, & in faucibus rubores gignunt, pernicioſæ quidem ualde ſunt, ueruntamen prædictis diuturniores, præſertim ſi haud vulgaris rubor acceſſerit. Sordor dēntium in febribus, ei, qui à puero non conſuevit, ſui orem & mortem prænuſciat. at prædicere oportet ab utriſque periculum imminere. ſi inſanus hoc faciat iam ualde pernicioſus eſt. in lumborum doloribus ſi recurrerint ad latus, malum tantummodo uocauit. Itemque tuberculum, quod ſeps vocatur.

Pernicioſiſs. Quodd ſi crudiori morbo uitioſæ quoque cauſæ acceſſerit indicium, pernicioſiſſimum eſt, ut ſputum nigrū, & urinx nigræ. Iam uerò veſicæ duræ, & dolorem facientes omnino quidem horrendæ & pernicioſæ ſunt. pernicioſiſs. uerò, quæ cū febre continua huiusmodi ſunt; etenim dolores ab iſtis veſicis ortæ mortem per ſe afferre nullo negotio poſſunt. Caput manus & pedes ſi frigida ſunt, malum eſt; ubi & uenter & latera calidiora ſint. Hoc ſumimè pernicioſum eſt ex Galeni ſententia, ſi in principio morbi cum febre ardentisſ. conſequetur; & deterius ſignum eſt, ſi adoleſcenti ſuperuenerit, quàm ſeni.

Maxime terribile *ſυνότατος*. Huic opponitur placidis. ſ. ſignum, ali quando optimū. Cuncta uerò in morbis hoc pacto animaduertere debemus; principio quidem ægroti faciem, an ſimilis ſit iſs, qui bona utuntur uoletudine, præcipuè uerò an ipſe ſui ipſius ſpeciem gerat, conſiderandum; quæ ſi illi par eſt, optima meritò eſto; ſin contraria fuerit, maxime terribile eſt. Naturæ uerò maxime maleficæ, & quæ ſignis maxime terribilibus febres ægros corripunt I V. die, aut citius multò iugulant.

Maligniſſ. Hiſ contraria ſecuriſſ. ſunt. Naturæ uerò maxime maleficæ, & quæ ſignis maxime terribilibus febres ægros occupant IV. die aut citius iugulant.

Timor. Verendum maxime eſt, ne qui bilioſa, aut cum pure ex pectore expuit, interiturus ſit XIII. die, niſi ſi aliquod bonum ſignū acceſſerit. Si uerò neque poſt urinam dolor mitigetur, neque veſicæ molliatur, & febris continua fuerit, in primis morbi acceſſionibus ægrum moriturum eſſe maxime pertumeſcendum eſt.

Deſperatus homo. Dolores cum febre, qui lumbos & inferiores partes occupant, ſi ad ſeptum tranſuerſum tranſierint, ab inferioribusque partibus diſceſſerint pernicioſi ualde ſunt. Quapropter cætera quoque ſigna perpendere oportet; namque ſi aliquod malorum ſignorum præterea acceſſerit æger deſperatus eſt. Si Hydropicum
cuſſis

cussis corripuerit, desperatus est.

De medijs signis.

Media uerò signa, quæ molesta ita esse solent ægrotantibus, ut tamen sine pernicië sint, re ipsa verè media sunt, nō cogitatione & coniectura tantummodo informata. Ea enim sententia quæ ita scripta est. Is, qui septima die biliosa & pus ex pectore expuit, ne XI V. intereat, maxime timere oportet, idque medium mortis indicium est, & (ut ita dicam) medium mortis impetum significat. huic si reliqua media signa accesserint, nempe corporis constitutio, ætas, vires, regio, anni tempus, hic XI V. morietur; si verò bona superuenerint, mors ad XV II. proferetur, aut ad XX. Sin ad mala redibunt, intra septimum & XI V. morietur quod si senio confectus sit, viresque habeat imbecilliores, temperamentum calidius & siccus, Autumno verò in morbum inciderit, mors illico post V II. imminet, I X. scilicet, aut X. ad summum.

Incommoda καὶ δυστήνη καὶ ἀλυστήλες. Sudores optimi sunt in cunctis acutis morbis, qui in diebus, qui iudicia afferunt, emanant, & febrem protinus abstergunt. Boni verò sunt, qui per totum corpus emittuntur, in causaque sunt, ut homo facilius morbum ferat; qui verò hæc non præstiterit, incommodi sunt.

Difficilia. Hoc uerbum in paruis ægitudinibus & symptomatibus vsurpae solent medici. Albæ alui sordes in morbis acutis difficiles. Quibus in sorditate, & torpore paruum consequitur è naribus quasi stillicidium, id habet nescio quid difficultatis.

In his morbis, qui cerebrum occupant, mortiferum signum est. Vndecima die sanguinis stillæ difficiles cum alijs, tum si non semel sed iterum stillarint.

Hoc singulare quoddam est.

Suspecta. Si venter subliuida cum perturbationibus extruderit, & urinae tenues & aquosæ defunderint, ea suspecta habere oportet.

De vtrisque separatim traditum est ab Hippo. quod prauæ sint.

Morbus parvus & magnus. In alui sordibus (modò eas residue permiseris, nec moueris) si quædam subsident, veluti strigmenta, quæ parua sint, parvus morbus est; si multa magnus. Et qualia, quæ per urinam & aluum profunduntur, & quæ per cutis meatus extruduntur, & si quæ alia corpus propellit via, considerandum diligenter est, num à naturalibus longius absint: etenim si parum à naturalibus distât, parvus morbus est, si multum magnus; si quamplurimū, morbus perniciosus erit. Sputum glutinosum & vehementer ab affectibus

tibus detentum magnum morbum indicat.

Non mala. Et quantò plures fuerint sordium uentris colores, quæ medicamentum deiecerit, minime mali sunt.

Difficile iudicium. Morborum quidã iudicia subeunt, quidam verò non; & quidam difficile hoc est male iudicantur; difficile verò aut molestia aut longitudine temporis diffinitur; quemadmodum facilia, quæ sine molestia, & breui tempore perficiuntur, vocantur. eorum qui iudicia exercent. quidam ægrotos ad sanitatem perducunt; & hæc humoribus planè concoctis eduntur iudicia, quidam verò iugulant, cū scilicet humores maturitatem nullam perceperint, aut paruum; in hisce ægroti plerumque ante morbi statum moriuntur, mala, atque adeo pessima, ac pestifera iudicia vocantur. Qui uerò iudicia non afferunt, ferè omnes mortiferi aut longiss. morbi sunt, in quibus cuncta crudiora obseruamus. Qui uerò difficulter hoc est male iudicant, in ijs aut concoctio quidem instituta est, sed nondum est absoluta aut, diebus, quæ iudicia minime afferre solent, humorum emissiones subsequuntur; aut parum firma, & planè incerta iudicia illa euadunt; aut perniciofa aut certè periculosa habent adiuncta symptomata; aut recidiuam tandem afferunt. Mala autem iudicia dicuntur, quæ cum naturalibus emissionibus aut abscessibus facta non modò ægros nihil iuuant, uerum quoque ut deterius se habeant in causa sunt. Quibus in febribus VI. die rigores fiunt, vix iudicia ægri subeunt. Quibus accessiones fiunt, quacumque tandem hora febris dimiserit, si postridie eadem, qua antea hora occuparit, vix iudicium exercebitur. Quæ iudicia afferre solent, illaque minime exercent, partim pestifera sunt, partim verò difficilia iudicia portendunt. Quæcumq; signa iudicia demonstrant, ea si non exercētur, difficilius morbi eadem subeunt. Quarta die superuenientes sanguinis è naribus profusiones ægrè iudicia afferunt.

Morbus incoctus. Quod crudum est, ei, quod secundum naturam se habet maxime contrarium est, magnamque ostendit partium ægritudine affectarum imbecillitatem. Signa cruditatis materiæ diutinum quidem morbum necessariò significant, sed quantum in ipsis est, neque interiturum, neque conualiturum ægrum portendunt. Quæ concoctionem & cruditatem indicant petenda sunt ex duobus libris primo scilicet & secundo de materiæ maturatione in morbis, in illis enim cuncta singna diligentissimè persecuti sumus. Quàm diu autem fulua profluxerit vrina & tenuis morbum nondum maturitatem affecutum esse significat. Raucedines & grauedines, in valde senib. minime

minime maturantur . Vrinæ turbulenta, & quæ subsident, concoctionis cuiusdam initium significant; quæ uerò non subsident præter flatuosam turbationem crassitiem incoctorum humorum indicant: vrinæ nigra certamen aliquando & perturbationem ostendunt . Vrinæ fermentata humores naturam mouere; agitare & perturbare ostendunt; vrinæ uerò quæ fermentantur, principio haud vulgarem crassitiem natae sint, oportet, deinde leniter effluere, & pars, quæ spiritu magis prædita est, cum citius agitetur, in tumore maiori sit, bullasque maiores concitet, quàm cum edebatur urina, necesse est.

Longitudo morbi. Morbus longius ducitur, cum cruda omnia minimeque matura naturam propellere obseruamus. Signa longitudo morbi cum mortiferis, & perniciosis esse possunt, præterea uerò cum concoctionis & maturationis notis una concurrere possunt. Plusque aliquando significat, quàm malum.

Sudores pessimi sunt frigidi, & tantummodo ex facie emanantes, nec non ex ceruice; hi enim cum acuta febre mortem prænuntiant, cum leniore uerò diurnitatem morbi. Qui uerò tumores in præcordiis sunt molles & sine dolore, & digitis facile cedunt, diuturniores prædictis sunt. Quæ uerò uenter reddit, si varia sint, diuturniora quidem his sunt, nihilominus autem perniciofa. Si uerò vrina intermiserit, & nonnumquam pura edatur, nonnumquam uerò subsideat album & lene, longior fiet morbus & magis periculosus. Si uerò fuerit vrina subrubra, & subsideant in ipsa similia, & lenia, longius ducet morbus hic quàm prior, sed maxime salubris erit. Quæ autem anginae eosdem dolores afferent, in tumore uerò sunt, & facies rubet, pestiferæ quidem maxime sunt, sed diutius quàm priores prorogabuntur, præsertim si rubor maior consequatur. Quibus uerò fauces & ceruix una rubuerint, hæ anginae lentius agent, & ægri maxime seruauerint, si & ceruix & pectus maxime rubcant, & erysipelas intro non recurrit. Quibus uerò & obscura vox accedebat, Anginae acrioræ erant, diutiusque uexabant. Qui uerò III. V. VII. IX. XI. XIII. XVII. XXI. XXVII. XXXI. XXXIII. sudores consequuntur, dolorem significant, & morbum producunt, & reciduas minitantur. Febricitantes non planè leniter, suo semper statu manere, nihilque corpus emacrescere, aut magis quàm pro ratione extabescere & quasi colliquari malum est: illud enim morbum productionem, hoc uerò naturæ imbecillitatem significat. Frigidi sudores cum acuta febre manentes ægris mortem minitantur, cum leniori uerò morbus extrahitur. Atque ubi in toto corpore mutationes acciderint, & corpus modò refrigeretur

Ioannis Baptistæ Donatij .

frigeretur modo calefit, & modò hic modò verò ille color diffundatur, morbus moram faciet . In febribus abscessus, qui in primis indicijs non tolluntur, cunctantur . Febricitanti sudor consequens febre non decedente malus, protrahitur enim morbus, & multam humiditatē subesse significat . Febri correptis, si in urinis subsideat crassiora farinæ simillima, spacium morbi proferetur . Quibus in urinis bullæ innatant, illæ nephritim significant, & morbos producant . Post sanguinis profluvium rigores morbi diuturnitatem demonstrant . In Pleuritide si talia ex pectore extrudantur, qualia maxime uolumus, celerrime iudicium exercetur, sin minus, aut perniciēs ægro protinus imminet, aut longius morbus producet . Si urinæ mutationes habent, tempus indicant, morbumque necessario modo ad interitum, modò ad salutem se inclinare ostendit . Hæc nunc de signis habui, modò certa unicuique indicio sedes assignanda est, & unumquodque ad suum quasi gradum efferendum, & ante oculos singillatim cuncta adducenda, ut quàm facillime ea nobis in notitiam ueniant . Quatuor verò gradus eorum efficiamus, in primum ueniant, quæ bona sunt, ut illa de sudoribus . Qui in causa sunt, ut facilius multo ægri morbum ferant: secundum locum obtineant, quæ cum comparatione aliqua scripta sunt . Sputa, quæ dolorem leuant, cæteris meliora, in eundem ordinem redigantur, quæ valde utilia appellantur, ut ea . Sputum autem flauum sanguine mixtum non adeo multo si in pulmonis inflammationibus inter initia morborum edatur, ualde prodest . Tertium locum ascendant optima simpliciter, ut illud pus album, æquale, leue cuique nulla præterea odoris fœditas accedat, & Alui sordes optima est, mollis, coacta, & quæ eodem tempore extruditur, quo secunda ualetudine æger assuevit, cum his & aggregentur & illa . Vomitus commodiss. est ex pituita cum bile maxime permixtus . Postremum ordinem teneant, quæ maximam vim habere ad salutem dicuntur, ut bene, & facile spirare . Malorum itidem signorum quatuor sunt gradus . Quædam enim simpliciter talia esse dicantur, ut illa . Si pedes quoque nudet, nec his calor subsit, malum . Et quæ scripta reliquit de manuum proiectione, nec non de sputis . In secundum gradum ueniant, quæ comparatiue dicuntur, ut illa . Si verò cum toto corpore, tum verò manibus ac pedibus grauitatem sentiat, magis periculosum est . Tertium gradum ascendant ea, quæ pessima sunt, ut illa . Pessimi sudores frigidi, tametsi tantummodo caput, facies, & ceruix sudore mædeant . In quarto gradu collocantur ea signa: quæ mortem subesse significant, quæ contraria planè sunt illis, quæ magnam habere

bere uim ad salutem dicuntur, ut illi. Si autem peruertatur, aut liuida & pallida palpebra est, aut labium, aut nasus iisdem præditus coloribus alijs præterea accedentibus signis, mortem subesse sciendum est. Et ualde perniciofa, ut stridor dentium in febribus qui id à puero non confuevit, furorem & mortem prænnunciat.

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona. 63.	Melius. 62.	Optima. 59.	Valde magnimomenti. 59.
Salutaria. 65.	Securius. 63.	Placidiss. 61.	
Superstes. 65.	Valde prodest. 63.	Securiss. 62.	
		Securitatem. 62.	
Vtile. 66.		Commodiss. 62.	
Prodest. 66.			
Commoda. 67.			
Oportet. 67.			
Conducit. 67.			
Soluit. 67.			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala. 71.	Peiora, seu deteriora. 86.	Pessima. 87.	Mortem proximā, & citam. 100.
Magnū malum. 79.	Valde mala. 87.	Terribile. 92.	Valde perniciofa. 101.
Absurdum. 79.	Magis periculo- fa. 87.	Mortifera. 92.	Terribilia maxi- me. 102.
Maligna. 82.	Minus pernicio- sa. 87.	Mors. 96.	Maligniss. 102.
Minus graue. 85.	Minus pernicio- ra. 87.	Valde mortife- ra. 99.	Perniciosiss. 101.
Prauum. 80.	Non magnopere perniciofa. 86.	Magis mortife- ra. 100.	Timor. 102.
Praua admodū. 81.	Non ualde mor- tifera. 86.	Magis terribilia. 100.	Disperatus ho- mo. 103.
Periculosa. 85.			
Minus periculo- fa. 85.			
Non bonum. 85.			
Minus bona. 85.			
Damnare. 85.			
Minus securum. 86.			

Inutilia, aut in-Suspecta. 103. Non malum. 104. Morbus in-
comoda. 103. Difficile iudiciū. &us. 105.
Difficilia. 103. 104. Longitudo mor-
bi. 106.
& parvus. 104.

Haecenus ostendimus perfectam & absolutam signorum omnium distributionem, ac vires: nunc cum in morbis curandis quasi præter spem aliquando euenire obseruemus, vt ægrotudines aut in abscessus desinant, aut conuulsiones, aut deliria, aut animi deliquia consequantur, aut dysenterix, intestinorum leuitates, aqua inter cutem, parotides, puris eruptiones, recidiuæ, sanguinis profluvia, suppurationes, vomitus, capitis atque vteri dolores, paraplegix, manix, cæcitates, sudores, rigores post illos excitentur; vt cuncta meditata habeat medicus incommoda, quæ egros vrgeret, & vexare maxime solent, atque in curationibus illius animo nihil quicquam accidat noui, de signis, quæ illa demonstrât, ac præcununt uel symptomata uel mala maxime agendum nobis esse intelligo. quæ in re Hippo. aliorumque, qui clarissimis, quem optimè in morbis præfagisse nemo non fatetur, auctoritatè, sectamque secuti sunt, sententijs scriptisque utemur: eaque in hunc librum (vt & antea fecimus) distinctè & ordinatè dispositâ transferre conabimur.

Abſceſſus. ad abſceſſus uel bonos uel malos ægritudines aliquan-
do conuertit nouum non eſt . ad bonos abſceſſus malum traduci con-
coctio eorum, quæ depelluntur, demonſtrat . ad malos recidere cru-
da, & inconcocta præmonſtrant . in abſceſſibus qui fiunt in dieb. qui
afferunt iudicia, ut crudiuorem, ita etiam diuturniorem morbum eſſe
oportet. qui enim maturitatē habet morbus, ipſe ſua vi ſoluitur; per-
niciſioſior uerò nullum habet abſceſſum. at ſi diuturnior, & crudior, ne-
que malignus fuerit, tūc abſceſſum futurum meritò inclināt animus .
Abſceſſus autem aut per uenas, aut per oſſa, aut neruos, aut cutim, aut
alias partes maxime erumpere ſolent. & idem paullo poſt . Abſceſ-
ſus aut per uenas aut per aluum, aut per neruos; aut per cutim erum-
punt, aut in oſſa prorumpunt, aut in ſpinalem medullam, aut in cate-
ros quosdam quaſi emiſſarios, ut os, pudendum, aures nares. abſceſ-
ſus fiunt (ut ſupra oſtendimus) ἡ κατ' ἐκρὸν . ἡ κατ' ἀπὸς οὐν . optimi ſunt,
qui inferiores partes occupant, eaſque à morbo remotiſſ. ac qui per

eas vias extruduntur, per quæ commodo naturæ id fieri potest, ut per alium, per vrinæ vessicam. Si abscessum futurum speraueris, humorum perpende (vt ita dicam) inclinationem, ad quam scilicet ferantur partem, & vniuscuiusque partis symptomatum vires & præcordiorum distentiones considera; si ex omnib. signis conijceas ad caput humorum impetum ferri, parotidas continuò fore prædica. In febribus in quibus vrinæ tenuiores feruntur, si inferiores corporis partes frigidiores sint, circa aures & collum abscessus expectare oportet, abscessus excitantur, cum humor crudus est & tempus anni frigidius, abscessus vel interiora occupant, vel exteriora inuadunt; hi pleniores, illi pestiferi sæpe esse solent.

At si digiti ac pedes penitus nigrescât, minus perniciosi sunt, quàm liuidi, verum tamen alia quoque signa expendere oportet; etenim si facile videâtur ferre morbum, & aliquod aliud ex salutaribus ad hæc signum accesserit, morbum abscessu finiri posse sperandum est, ita vt æger quidem incolumis euasurus sit, at corporis partes nigræ decendant. Quicumque vrinas tenues & crudas diutius edunt, si cætera veluti incolumibus signa accesserint, abscessum expectare oportet in locis infra septum transuersum, ex pulmonis inflammationibus, quibus abscessus circa aures oriuntur, ac suppurantur, aut inferiores partes occupant, ac fistulæ fiunt, ij superstites sunt. Atque huiuscemodi abscessus hoc pacto perpendere oportet, si & febris non quicuerit, & dolor minime depulsus fuerit, & sputum, vt ratio ipsa maxime postulat, non edatur, neque biliosæ neque solutiores & sinceriores alui sordes fuerint, neque vrina ualde multa, & multam habeat subsidentiam; cætera verò omnia signa salutaria consequantur, eaque superstitem ægrum futurum indicant, tum abscessum huiusmodi fore prænunciant. Fiunt autem abscessus, cum in inferioribus quidem partibus ijs, in quorum ægri tudinibus inflammatio præcordia occuparit; tum verò in superioribus ijs, quibus præcordia mollia & minime dolentia fuerint, & spirandi difficultas, quæ longo interuallo ægrum vexarit, cessarit nulla manifesta causa præcedente. Si verò sputum non rectè edatur, neque in vrina aliquid subsederit, uerendum est, ne claudus futurus sit articulus, aut certe quamplurimum molestiarum exhibiturum. Capitis dolores magni ac continui cum febre, si mortiferorum signorum aliquod accesserit, perniciosi valde sunt; sin verò absq; talibus signis dolor viginti dies pertransierit, & febris vrgeat, sanguinis ex naribus profluium aut abscessum quendam in inferiores partes peruadentem expectare oportet, verum tamen quàm diu dolor re-

Ioannis Baptista Donatij.

cens adfuerit', eadem ratione sanguinis è naribus profluuium sperandum est, cum aliàs tum si dolor tempora ac frontem occuparit. Quæcunque febris moram longiorem facit ægro ad sanitatem properante, sic ut neque dolor vrgeat propter inflammationem, aut propter aliã manifestam causam, huic abscessus prorumpet cum dolore ac tumore in aliquem articulum, maximeque in inferiorem. Prorumpunt autem huiuscemodi abscessus magis & ocyus ijs, qui triginta annos minime excesserint. expectare verò oportet illico abscessum, si febris vrgeat, uigesimalumque diem transierit. Seniores verò minus corripunt abscessus febre productiore. At verò huiuscemodi abscessus expectare oportet in febribus continuis, quæ ad quartanas deflectent, si intermiserunt, & multiplici, & erratico motu ægrum occuparint, atque hæc agens Autumnus appropinquet. Atque ut abscessus oritur his, qui nondum xxx. annos attigerint, ita quartanæ magis eos occupant, qui xxx. annos agunt & amplius. Cæterum illud animaduertere oportet, magis hieme gigni, tardiusque decedere, ac minus recurrere. Abscessus febres Causos abstergere solent, at non veros. Et si in hisce uel ieiunum intestinum, uel iecur maxime afficitur, abscessus inferiores magis partes occupant. Hinc coxæ dolores oriuntur, pudenda liuent, testesque denique contenduntur. In quibus abscessus oculis occupaturi sunt in febribus ardentibus ijs maxillæ rubent, & sanguis è naribus fluit; sed & quibus post aures oriuntur. Forte autem & abscessus articulos corripient; nondum tamen id aperte noui. Abscessus non sæpe oriuntur, quibus rigores superueniunt. Tumorum præter naturam concoctio suppuratio est, quæ si in exteriorẽ partem feratur & parua sit, & quàm maxime foras deferatur, optima (ut & antea diximus) est; quæ uerò magna & latior, & in exteriores partes minime fertur, minimeque acuta est, pessima est; quæcunque uerò in exterioribus partibus rumpuntur, optimæ sunt, quæ nihil habent commune cum interioribus partibus, sed contractiores sunt, doloremque minime afferunt, & tota exterior pars uno & eodem colore prædita est. Phymata, quæ acuta sunt, in exterioremque partem maxime feruntur, ac omni ex parte maturescunt, atque circum circa dura non sunt, deorsumque vergunt, bifariamque minime distribuuntur, meliora; contraria uerò mala; & quo magis contraria sunt, eò sunt pessima. Quibus tumores post aures in iudicio excitati non suppurarunt, his euanescentibus recurrunt, quemadmodum solet accidere in morborum repetitionibus; ubi autem morbus recruduit, iterum in tumore sunt ac permanent, quemadmodum in simili febrium ambitu

redia-

redintegrationes facere solent; in his ne abscessus in articulis oriatur, timeri potest: idem planè scriptum reliquit 3. de humo. 6. *vrina crassa, alba ut in puero Amphigenis obseruauimus quarta quaque die, quas lassitudines excitant, procedere solet, & liberat ab abscessu: quod si huic quoque accedat sanguinis è naribus profluuium, citissime morbum tollit, eadem sanè litteris mandauit 3. de humoribus.* Quinimò & in febribus cum lassitudine tussis sicca si inuadant, ac cum febre semper hæreant, in articulos abscessus vel dolores excitant. Abscessus in febribus maxime in articulis maxillisque oriuntur: cum autem locum protinus obsident, quem dolor maxime occuparit, atque potius ac sæpius superiores partes peruadunt; si uerò lentè morbus agat, doloresque inferiores partes urgeant, abscessus quoque in inferioribus partibus excitantur; maxime uerò pedes calidiores inferius, frigidiores superius abscessus orituros esse significant. Si quidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abscessum conuertitur. In ijs, qui ex morbo emerferunt, si de improviso manus & pedes doloribus conflantur, in illis abscessus continuò concitabuntur. Et si quæ pars ante morbum vehementius laborarit, ibi morbus confidet; quod ijs maxime euenit, quos Perinthi tussis, Anginaque vexauit. Tussis enim non aliter atque febris abscessus excitat. Qui in febribus lassitudines sentiunt, ijs in articulis, & in maxillis potissimùm abscessus prorumpunt. Quibus à morbo confirmatis, pars aliqua laborem affert, eò abscessus prorumpunt. At si quæ ante morbum pars dolorem attulerit, ibi sedem suam abscessus delegit. Quos febres longiores vexant, ijs tubercula in articulis erumpunt, aut dolor eos affligit. Vbi suspitio est ad articulos abscessum erupturum, cum planè delet *vrina multa, crassa & alba*, qualis in febribus laboriosis iiii. die nonnullis profluere incipit: quòd si ex naribus etiam sanguis fluxerit, breuè exitum res habebit. Si ijs, qui renum dolore iam pridem correpti sunt præter prædicta signa dolores etiam in spinæ musculis oriantur, modò exteriora loca occuparint, foras quoque vertetur abscessus, quòd si interiora magis obsederint, interius quoque abscessum prorupturum potius suspicandum est. Vbi tussis & febris infestarit, subditoque tussis quieuerit, aut abscessus consequi, aut iuncturas, aut renes vehementiores dolores occupare sæpe obseruauimus. acutiores dolores & ponderis sensus lapidem in renibus subesse demonstrabant, punctiones, & idem ponderis sensus vel iuncturarum dolorem, vel abscessum assurgere ostendebant.

Convulsiones, vel neruorum distentiones. Si pus cum *vrina edatur*

Ioannis Baptista Donatij .

tur in eorum ægitudine, qui in distentione nervorum inciderunt; signum bonum est, & morbum maturari indicat. At verò pueris nervorum distentiones consequuntur, si febris accesserit acuta, & venter nihil reddiderit, nec somnus accesserit, & terreantur, & plorent, & sæpe colorem mutant, & viridem seu pallidum, aut liuidum, aut rubrum diffuderint. Accidunt verò hæc potius quidem pueris nuper ortis vsque ad septimū annum; qui verò hos exceßerint, & viri huiusmodi morbo non corripiuntur, nisi si aliquod signum maximum & pessimum accesserit, qualia sanè in phreniticis accidere cōsueverunt. pueri, quos grauitas capitis totius, stomachiq; morsus, atque fastidia male habent, & biliosa & pituitosa euomunt plerumque in conuulsionem incidunt. Quos ceruicis, capitisque dolores ac grauitas cum febre, & sine illa vrgent, si pueri sunt, plerumque ad conuulsiones compelluntur. Quibus tumores in vlceribus apparent, non valde conuelluntur, neque insaniunt, his repente dissipatis retrorsum quidem conuulsiones, & distentiones fiunt, antrosum uerò insaniæ, lateris dolores acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubicundiores magis fuerint tumores. Eadem ferè litteris consignauit secundo de m. V. Maxillarum contractio, manuumque (vt ita dicam) porrectiones, & dentium stridor, nervorum distentionem præcūnt. Alui contentio, liquida vix ui expressa extrudens cleriter intumescens, nescio quid distentionis prænunciat, veluti quoque Aspasij F. superrigere his perniciosum: post hæc cōuulsus factus ac tumefactus vbi diutius egrotabit, orisque putrefactio viridis accedet.

Ex ijs, quæ simul obseruauit, generalia præcepta colligere conatur in multis magnopere errans. Quibus in lumbis dolor est lenis, & diutinus præcordia corripiciens, & ciborum fastidium afferens unà cum febre, eos si capitis dolor vehementior, grauiorque occuparit, repentinò cum quadam distentione nervorum moriuntur.

At hic nobis optime consultum esse minime vult; namque hæc, quæ hic coniunctim affert, necessariò minime sequuntur. Rigores superuenientes, qui noctu magis aliquo pacto accessiones habent, cum vigilijs, & venarum agitationibus in somnis vrinæ non nunquam procedunt sine uoluntate, in nervorum distentiones aliquando cum sopore desinunt.

Multa hic affert, quæ cum cæteris minime congruunt, communiaq; à proprijs separare, seiungereque nescit. Qui inter initia sudoribus madent, vrinis concoctis, incenduntq; , ac sine iudicio frigore frigesunt, breui toti ardere videntur, torpidi item, sopore distentioneque

nervorum

neruorum occupati perniciosè se habent quædam & hac in sententia planè superuacanea reperiuntur. Vterum gerentibus capitis dolores soporesque cum grauitate accedentes mali sunt, forte autem hisce etiam distentio neruorum prodest.

Quæ rarò eueniunt à prorr. scientia remota esse debent. In faucibus gracilibus dolores; qui strangulare videantur, distentionis neruorum quamdam dant significationem, cum aliàs, tum verò si dolere antea caput inceperit, veluti in Thrasimontis F.F. contigit.

Quas in aliquo ægroto concursiones obseruauit, notauit, quæ cum præceptis generalibus colligari minime possunt. Tremores si in neruorum distentiones euadunt, dum sudores oriuntur, recurrere solent, iudicium eorum exercetut, cum rigor iterum eos occuparit; iterum uerò rigent maxime in uentre concluso ardore.

Huius sententiæ primà pars planè falsa est; secunda uerò hoc pacto ad ueritatem traduci potest. ægri tudines, quæ cum sudore desinere visæ sunt, iterumque recurrunt, & rursus incenduntur, atq; iterum sudoribus abstergi visæ sunt, verum, certumque habent iudicium, ubi superriguerint. Tertià uerò pars sit. Ventris æstus rigorem antecedit. Lumborum dolor, capitis, & oris ventriculi cum sputo, quod vix ex pectore expuitur, distentionem neruorum aliquo modo portendunt.

Meritò hæsitat cum singulas res efferat, quasi generalia sint. Vrina supprimitur, quibus rigores superuenire debent, & ex hisce neruorum distentiones. Turbulentiæ ac (vt ita dicam) feroces ex somno excitationes, distentiones neruorum portendunt, cum aliàs, tum si sudor penitus emanat.

Nihil hæc planè necessarij habent. Et colli & dorsi refrigerationes manifestæ, quæ & totum corpus corripiant, præterea uerò & vri-næ quæ spumam habeant unà cum animi deliquio, & oculorum obscuritate distentionem neruorum non longe abesse significant.

At quædam hoc loco reperiuntur, quæ distentionem neruorum ne indicant quidem, quædam uerò ex euentu. Qui in febribus sudore madent, caputque eis uehementius dolet, aluo astricta neruorum distentione corripuntur.

Non sapius sed semel hoc fortasse obseruauit. Quæ ex lumbis ad collum & caput redundant, & lenis apoplexiæ modo resoluta sunt, neruorum distentiones ostendunt & de mente deiiciunt, an & talia distentione neruorum soluantur? qui uerò huiuscemodi malis correpti sunt, variè ægrotant.

Hæc quoque in aliquo ægroto aliquando superuenire obseruauit. Neruorum distentiones in hystericis sine febre lenes sunt, ut Dorcadi contigit. in aliis quibusdam codicibus sic spiritum reperi. Frequentiores in phreniticis permutationes neruorum distentiones prænunciant. Quæ tantula ferocitate de mente deturbant, atram bilem imminere significant, quod si post muliebrum purgationum retentionem consequantur, ferina sunt: hæc verò amplius superuenire solent, num & hæc conuellantur? num & uocis suppressiones cum sopore neruorum distentionem indicant. Veluti Coriarij F. quæ muliebri profluuiio correpta ægrotare coepit.

In hac omnia non continentur. Post sanguinis profluuium nigro- rum alui sordium reiectio mala, praua sunt & valde rubra. an quarto die illud sanguinis profluuium accedat? sopore occupati ex his neruorum distentione pereunt. an nigro stercore præcedente, & uentre tumefacto?

Quicumque hoc scribit, aut obseruat aut in singularibus planè uersatur. Quibus largè magnoque impetu, atque copiosè sanguis ex naribus profluit, ij aliquando in neruorum distentionem incidunt, venæ uerò sectio liberat.

Delyrium, inflammatio, dolor, furor febres & delyria seniorib. minus superuenire solent, quàm iunioribus. Quarto & quinto die acuta phrenitide correptos uidi, quibus ex morbo mors consequuta est, at tertio non uidi. Vigessimum uerò diem non attingunt. Phrenesis uerò cum concitari soleat aut à bile, aut ab humore melancholico, tacere melancholicorum esse notamus, cooperiri uerò est proprium utriusque, nisi si frigore urgente cooperirentur. In acutis morbis cum repète sanguinis profluuium ex naribus superuenit, urinam tenuiorē & clariorem fere semper descendere obseruauimus. quod si manus tremulæ consequantur, uel delyrium, uel neruorum distentionem semper prædixi. Hinc illa Hippo. In acutis morbis quæ Aestate & Autumno excitantur, repentina, sanguinis eruptio, naturæ firmitatem, multamque in venis inflammationem significat. Itemque quod postero die urina tenuis descendet, & si æger ætate floruerit, præditusque fuerit ob exercitationes corpore bene carnosus, uel melancholico, uel ex nimio potu manus tremulæ, fuerint delyrium uel neruorum distentionem prædicere consentaneum est. Natura omnino Aestate propter aeris caliditatem magis ad superiora mouetur. Boni autem medici officium est prædicere mortem aut dolores magnos. At in uentre iacere, si quis sanus minime assueuerit ita dormire, delyriū significat,

fiat, aut dolorem, qui loca circa uentrem vrgeat. Dentium stridor in febribus, qui a puero non consuevit, furorem aut mortem prænunciat. at verò prædicere oportet, ab utrisque periculum imminere, quòd si insanus hoc faciat, iam ualde perniciosum est. Respiratio densa dolorem portendit, aut inflammationem, quæ loca super septum transuersum posita sunt, occuparit. Quæ verò magna respiratio est & longo intervallo ducitur, delyrium indicat. Si verò pulsus quoque in præcordijs sentietur, perturbationem, aut delyriũ significat; Oculos item eorum spectare oportet; etenim si frequentius moueantur, furiosos hosce fore suspicandum est. Aquæ porrò inter cutem si ab acuto morbo concitatae sunt omnes malæ sunt, neque enim febres abstergunt & summos dolores afferunt, & mortiferæ sunt; fons autem & origo huiusce morbi sunt præcordia & lumbi, plerumque verò à rectore incipit. Testes & pudenda reuulsa magnos dolores prænunciant, & periculum mortiferum. Pessimum autem est neque nocturneque interdium oculis somnum videre suis, aut enim præ labore uigilijs vrgeri, aut delyrio ex huiusmodi signo colligimus. Flatum sine sono & strepitu edi, quàm inibi reuolui melius est; & qui hoc pacto editus est flatus, aut dolere quidem ægrum significat, aut insanire, nisi si uoluntariè æger ita flatum eijciat. At si desinant, deinde assurgant abscessus, ægrique ex toto spuerè desinant, febre urgente, terribile est: periculum enim est, ne delyret æger, & moriatur. Auris dolor acutus cum febre continua & magna horribilis est; effugere enim non potest, quin aut delyret aut pereat æger: quoniam igitur lubricus hic locus est, cætera signa statim post primam diem animaduertere oportet: namque minores natu VII. potissimum aut celerius morbo pereunt, ætate uerò prouectiores tardius multò: febris enim & delyrium minus hos urgent, ob eamque causam aures antea suppurantur. At si in reciduiam incidunt, ex ea mors consequitur, minores uerò natu antequam suppurent aures, intereunt, si uerò ex auribus candidum pus profluat, spes est natu minorem conualiturum, præsertim si aliquod aliud bonum indicium in eius ægritudine notetur. In magna febre ægrum minime sistere, uel illum de inente de turbatum esse indicat, uel naturalem uentris vim ac facultatem (ut ita dicam) cadauerosam esse, nisi si fauces humore, qui à capite descendat, madeant, atque irrigentur. In urinis encephaloma non sublimè non semper indicat desipientiam, sed interdum ex euentu eam demonstrat, quoniam spiritum in corpore abundare encephaloma demonstrat. Quibus in aliqua corporis particula dolor vrget, doloremque

Ioannis Baptista Donatij.

non sentiunt ijs mens nō constat. Quibus in febribus alius liquidior est, & mens minime constat, horumque plurimi floccos legunt, naresque scalpunt, & interrogati, pauca respondent: cæterum per se nihil quod sanum sit planè loquuntur: hæc indicia non melancholica, sed phrenitica sunt. Cum febrientis 4. die lingua titubet, uenterque liquidiora, & biliosiora reddiderit, hic in delirium incidere solet, sed diligenter animaduertere oportet, quid subsequenter diebus potissimum eueniat. Ab ossis vulnere insania, præsertim si vulnus ad medullam penetrauerit. Oculi ardentes delirium portendere uidentur. Quibus in dextra corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur, hi insaniunt, nisi si febre desinente planè illud abstergant.

At hoc perpetuum minime est. Sputa rotunda de ratione deturbant, qualia in Plinthio, huic ex sinistra nare sanguis profluxit, & quinto die conualuit. Vrina, in qua multa subsident, qualis Dexippi post caluitiem fuit, insaniam abstergit. Qui comate occupati inter initia cum capitis, lumborum, præcordiorum, colli dolores vigilantes num phrenitici sunt? nasus hisce stillas perniciosus cum aliis, tum verò si quarto die cœpit. Densa linguæ atque arida phrenitum protendunt.

At hoc minime perpetuum est. Aegri si in maximis perturbationibus uigilarint, urinæque profluxerint sine colore nigra, in quibus aliquid innatet, illæque, cum sudoribus emanant, delirium portendunt.

At nullum neque sudoris neque urinæ signum proprium phreniticorum est. Insomnia quoque in phreniticis manifesta sunt.

Hoc non phreniticis solis conuenit, neque cunctis, uerum plurimis. Screatus frequentiores si & aliud quoddam signum præterea accesserit, phrenesim portendunt.

Hoc item multis, non autem omnibus neque solis superuenire obseruamus. vomitus cum capitis doloribus æruginosi cum surditate, & vigilijs insaniam subesse significant.

Signa hæc delirium notare quidem solent, at perpetua & inseparabilia signa non sunt. In acutis morbis faucium sine tumore dolores haud magni, & qui hominem iugulare queant: atque ubi æger hiarit, os claudere minime facile possit, mentis errorem portendunt. ex quibus phrenitici euadunt & perniciose se habent.

Ex huiusmodi symptomatis phrenesis minime consequi necessario solet: nihil enim est, quod cerebrum affectum esse demonstrat. In
phreni-

phreniticis albæ alui fordes malæ, ut Archecrati: num & hæc etiam torpor superuenit? rigor in his pessimus.

Ne hoc quidem proprium phreniticorum est. In phreniticis inter initia mansuetudo, veruntamen nullo loco posse consistere malum est, & sciret malus.

Nihil planè habet phrenitidis proprium. De mente deiectioni, ubi præterea acuta febris accesserit cum sudore, phrenitici euadunt.

Nihil quod perpetuum sit habet. Phrenitici qui exigue bibunt, ad omnem sonitum protinus commouentur, nullo negotio incidunt in tremorem.

Non omnes quidem, sed qui deterrime se habet. à vomitu cum fastidio si vox cum clangore consequatur, aut fordes in oculis inhaereant, & quasi puluere pleni videantur, insaniam portendunt, ut Hermogigi vxori contigit, quæ insania vehementer uexata uoce amissa mortua est.

Quædam communia sunt cum tabe occupatis, cetera solis Phreniticis minime conueniunt. In febre ardente si sonitus aurium accedat, sensusque uisus hebetior fiat, grauitasque narium superueniat, melancholico modo de mente deturbantur.

Hoc nonnunquam verum est. Mentis errores cum voce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremebundæ, & voces tremebundæ, mentem depellunt. in hæc durities perniciofa.

Ne hæc quidem phrenitidis propria sunt, linguæ tremebundæ signa sunt ægros de menti deserere.

Neque hoc proprium phrenitidis signum est. Molestè ferre morbum cum horrore, partibus superioribus si non sine febre sudore madentibus phrenitium prænunciat, ueluti Aristagoræ, hoc quoque perniciosum.

Hæc dubia signa sunt: illud argumento est, quod ægrum laudat. Surditas & urinae rubriores, in quibus nihil omnino subsidet, & aliquid innatat, de mente ægrum discedere portendunt.

Neque multos huiusmodi ægros uidit, neque rei euidentiam sequitur. Mentis errores tremebundi, obscuri, lenes, in quibus ægroti facile contineantur, ualde phrenitici sunt, ueluti Dydimarcho in Co.

Nunc & uerum uidetur dicere, & singulas res minime notat. Postrigorem torpores, mentem constare non sinunt.

A morbis ad ægros transit, aliquando è contra. Dolores, qui umbilicum vexant palpitantes de mente quidem aliquando deturbant,

Ioannis Baptista Donatij.

bant, uerum in iudicio aceruatim spiritus cum haud vulgari cupiditate peruadit, suræ quoque dolores in his coöriütur, qui protinus de mente deiiciunt.

Hoc verò in uno aut altero obseruauit. Si innatarit aliquid in vrina dolore recurrente, mentem deturbari significat, & quæ in aurium sonitu oriuntur, talia existunt.

Quantò melius hoc pacto. Dolores coxæ, si qui eos excitauit, humor recurrerit, insaniam aliquando excitare possunt, si caput humor occuparit. Aëgro defatigato infirmiori cui dolor capitis accesserit, sius, vigilæ, alius liquida male habeât, obscurè loquatur, uerendum est, ne à mente tandem deferatur.

In hac reperiuntur quædam signa, quæ neque eiusdem speciei, neque generis sunt. Quibus mulieribus post partum alba cum febre non reijciuntur, surditasque accesserit, & lateris dolor acutus vrgeat hæc de mente perniciosè deiiciuntur.

Hæc singularia sunt, generalibus subiecta, quemadmodum & multa alia in eo libro continentur. Lateris dolor cum sputis biliosis, si præter expectationem soluat, ægri mente non consistunt.

Habet hoc quoque quod omnia complectitur; quod tamen neque perpetuò neque sæpius consequitur. Quæ ex lumbis ad collum, & caput redundant, & lenis apoplexiæ modo resoluta sunt, nervorum distentiones ostendunt, & de mente deiiciunt.

Hæc quoque in uno aut altero ægroto aliquando subsequi obseruant. Insaniæ signa sunt vigilæ, tristitia, *μαρμαρυγες* aurium sonitus, vrinæ albæ, uel pellucidæ, sudores circa collum orientes, anxietas, frequens & magnus spiritus, si inter morbi initia consequantur, & ante materiæ maturationem, vel ante morbi impetum.

Animæ defectio. Si uerò sæpe aceruatim alius reddiderit, periculum est, ne ægri animo male fiat. Eos, qui corporis optima præditi sunt sanitate, purgâte. sumpto medicamēto anima statim deficit: veluti & eos, qui prauis utuntur alimentis. Post tuberculi interiores partes occupantisruptionem, virium infirmitas, uomitus, & animæ defectio.

Dysenteria. Post diarrheam dysenteria. Quibus suppurationibus vmbilicus terminus est, suppurationis alius cita redditur. Et ex naribus quoque sanguinem profundere sperandum est, ea quæ caput concutiunt; & quæ aurium sonitus excitant sanguinem profundunt, aut menses cient, cum alijs, tum si in spina ardor consequatur: forte autem dysenteriam excitabunt.

Hoc

Hoc minime perpetuum est . Dysenteria, quæ desijt, vel abscessus vel tuberculum excitabit, nisi aut febris, aut sudor superuenerint, descenderuntque vrinæ crassæ & albæ & leues, aut in tertianis aut in varicibus uel dolor testiculi, aut cruris, aut coxæ accedat.

Aqua inter cutem . Albæ pituitæ aqua inter cutem subsequitur . Post sanguinis profusionem aqua inter cutem.

Intestinorum leuitas . Dysenterix intestinorum leuitas consequitur . Quibus ventre adstricto superuenit sanguis è naribus profusio atque rigor præterea: num alius intestinorum leuitate corripitur , & durior fit, aut ascarides subsunt, aut utrunque ?

Parotides . Parotidis signa sunt , quod febris minime acuta sit, senescat, calor superiores partes occupet, ceruicis capitisque grauitas subsit, huc accedunt faciei tumor, rubor , oculorum humiditas, visus caliginosus & si qua alia. Sinceræ desinentes purgationes, quæ in omnibus quidem affligant; his verò etiam ualde ex huiusmodi abscessus in auribus concitantur.

At hi consequuntur, sæpe nō perpetuò. vrinæ quibus post aures abscessus consequuntur si cito, & parce concoquantur, vitiole, & ita refrigerescere malum.

Hoc autem singulare quoddam est . Qui somno vrgentur, morbo regio correpti sunt, nec ualde sentiunt, quibus superuenit singultus, his cita aluus consequitur. an si supprimitur, exoluuntur? nū his quoque abscessus in auribus oriuntur ?

Propria signa minime affert . Suppressæ cum rigore vrinæ malæ cum aliàs tum verò si antea sopore correptos parotides occuparint: an hæc res salutem aliquando afferre possit ?

Nihil quod parotidum proprium sit , planè continet . Ex eo , qui torminibus occupatus sit, si , quod venter reddidit, id quod subsidet, & limosum , subliuidumque est, malum; an si inter præcordia dextra potiss. dolere videatur, exoluuntur? atque huc parotides, quæ parum doleant, superueniunt ? Soluta his omnibus aluus perniciem affert .

Singulares notat tantummodo ægritudines . Vigiliæ, quas minime tranquille ferunt ægotantes , parotides maxime antecedunt .

At hoc sanè esse non potest; quinimo quis nescit, hæc insaniam aliquando præcurrere? ex vuluulis male olentibus cum febre acuta, præcordijsq; sublimibus diutius vexantib. parotides, quæ excitantur, protinus iugulant .

At mors parotides subsequuta nō est. Surdos leniores parotidas occupat cū aliàs, tū si cū fastidio quodā afficiantur & comatosos magis.

Quali

Ioannis Baptistæ Donatij.

Quasi verò quicquid indicet humorum impetum ad partes superiores, id continuò parotidas indicet. Abscessus in auribus ijs, qui Apoplexia lenius laborant, mali sunt.

Bisterue hoc ad summum obseruauit. Qui conuulsuo modo cū cathoche magis vrgentur, parotidas excitant.

Ex symptomatum concursione nihil planè colligere possumus; quare ad rei naturam, de qua aliquid præsentire volumus, perpēdendam nos conuertere debemus: neruorum distentio tremor fastidium cum cathoco parui post aures abscessus cum dolore excitant.

Symptomata diuersi generis affert. Num quibus post aures abscessus gignuntur, capitis dolore vrgentur? num & superiores partes sudore madent, & item aliquo pacto rigent? Deinde & venter fordes extrudit? & somnus profundior consequitur? num & aquosæ vrinæ, in quibus alba quædam innatant? & quæ variè alba sunt, ac male oleant, abscessus in auribus gignunt? num qui huiuscemodi vrinas profundunt, sæpe sanguinis stillas è naribus profluunt? num & lingua his leuis est?

Certo nihil prænunciat. Qui magnam & frequentem habent respirationem morbusque regius consequatur, & febres acutæ cum præcordiis duris deferbuerint, num hos abscessus magni post aures occupant?

In aliquo hoc obseruauit. Quibus symptomata comatosa, quæque fastidium crecent, præcordia calentia, & pauca cruenta appareant, in his parotides concitantur, antea verò faciei signa obseruanda sunt.

Hæc verò quam potissimum partem corporis nostri abscessus occupaturi sint, ostendunt. Aluus nigra stercorosa extrudens, soporque accedens abscessus in auribus gignunt.

Sat ei erat scripsisse coma, cætera frustra apposita sunt. Tussiculæ cum frequenti sputo abscessum post aures abstergunt. In capitis dolore coma & surditas abscessum aliquem post aures profundunt.

Modò abscessum aliquem futurum antea nouerimus. Præcordiorum contentio cum comate minime tranquilla, & capitis dolore parotidæ, vt prorumpant, in causa sunt.

Duo sunt propria parotidum signa, cæteraq; per se illas minime ostendunt.

Puris eruptio. Capitis dolores magni & continui cum febre, si aliquod mortiferorum signorum accellerit, perniciosi ualde sunt, si uerò sine huiuscemodi signis dolor viginti dies transferit, & febris quotidie

quotidie vrgeat, sanguinis è naribus profluuiũ, aut abscessum quendam expectare oportet, & quoad dolor recens fuerit, similiter sanguinis è naribus profusionem, aut puris eruptionem sperare oportet, cum aliàs, tum si dolor tempora & frontem occuparit. Verumtamen sanguinis profluuium magis expectandum est iuuenibus, qui XXX V. annos nondum attigerint, senioribus uerò puris eruptio.

Recidua. In Reciduiam incidunt ægroti cum omnia in morbis cruda sunt, aut cum nondum planè maturitatem assequuta sunt, aut cum diebus, qui iudicia minime afferre solent, humorum emissiones eueniunt. Namque ut (Hippo. aliquando tradidit) quicquid suppuratur, non illico in reciduiam incidit; nempe ipsa met concoctio iudicatio simul & excretio est. Reciduiæ, quæ in morbis superueniunt, seniores consumunt; minores uerò natu antequam ad suppurationem spectent humores planè tollunt morbi acuti; illi enim viribus cum imbecillioribus præditi sint, morborum reuocationes ferre non possunt. Si uerò neque in diebus, quæ iudicia exercent, depellatur erysipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus tussiendo reijciatur, ægerque omni morbi perturbatione careat, mortem significat, aut ruboris reciduiam. Quibus febres decedunt, neque signa apparent, quæ à febribus liberare solita sunt, neque in diebus, quæ iudicia exercent hisce febres reuertuntur. Causi, qui discutiuntur absque sanguinis è naribus profluuiio, aut sudoribus cum concoctionis signis, reuertuntur, & vel coxa, vel crus dolet, expuetque crassa, si ad sanitatem æger perducitur. Quæ in morbis post iudicia relinquuntur, reciduias afferre solent. Siquidem ex fluentibus aliquid intus relinquitur, illico morbus ad abscessum conuertitur. Eodem pacto si relinquitur sitis, orisque siccitas, & sentiat aliquid, quod insuaue sit, atque ciborum fastidium vrgeat. Febres minime acutæ huiusmodi sunt, nempe recurrunt. Sudores febre occupato si inceperint III. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. aut XI. XIV. XVII. XXI. XXVII. XXX XXXIV. boni sunt; hi enim sudores iudicia afferunt, qui uerò alio consequuntur tempore, laborem morbi diuturnitatem, aut eiusdem reciduiam significant. Febricitanti nisi diebus imparibus febris decesserit, ea recurrere solet. At uerò ignorare minime oportet, si alio tempore iudicium fiat reciduias fore prænunciandum, quæ erunt planè perniciosæ. Quæ ante præiudicata sunt cum cruditatibus, in reciduias incurrunt. Si febris in die impari non desierit, morbi repetitio protinus subsequi solet. Minus hi, quibus à capite raucedo, & grauedo exci-

tatur, & febris accedit (vt arbitror) in recidiuam incidunt .

Sanguinis è naribus profluuium. Materia crudiori in morbis iudicium rectè exerceri solet uel cum sanguinis è naribus magno profluuiio, quod & Hippo. memoriæ mandauit , magnum sanguinis ex naribus profluuium ferè liberat; idem & in Methonis ægritudine obseruauit; aut sudore, ut in mulieris morbo , quæ in lectore lecto tenebatur, idem notauit Hippo. At illud hac in re diligenter perpendendum, quòd sanguinis ex naribus profusio, tametsi copiosior, morbum maximum abitergere non potest, vt Gale. in muliere , quæ in Mendacium foro tenebatur, diligentissimè animaduertit; etenim morbi magni magna quoque & ægregia postulant auxilia, quæ optima iudicia afferât, & tamen sanguis copiosior quoquo modo profluat , spem salutis affert . Contingit autem his in prima circuitione quoque sanguinis ex naribus profluuium, & ualde prodest . At interrogare oportet , an caput doleat, an visum habeant hebetiorem ; si enim horum quid acciderit, ad eum locum sanguis repit . Magis autem id euenit iuuenibus, qui XXXV. annum nondum attigerint. Sanguinis. uerò profluuium ex superioribus locis maxime expectare oportet . Capitis dolores magni & cōtinui cum febre, si aliquod mortiferum signorum accesserit perniciosi valde sunt; si uerò sine hisce signis dolor viginti dies transierit, & febris quotidie vrgeat, sanguinis è naribus profluuiū aut puris eruptionem cum aliàs, tum si dolor tempora & frontem corripuerit . Quibus uerò in huiuscemodi febre caput maxime dolore uexatur, & pro caligine oculorum sensus visus hebetior sit, aut splendores quidem ob oculos obuersiones, & pro oris ventriculi morsu contentio præcordiorum cum dextri tum uerò sinistri lateris sine dolore aut inflammatione accesserit, ijs sanguinis è naribus profluuium pro vomitu expectandum est; magis tamen hoc loco in iuuenibus sanguinis profusionem expectare oportet : qui autem XXX. annum attigerint, & præterea senioribus multò minus, cum vomitus in hisce expectandi sint, in ardentibus autem & cæteris febribus, quibus colli dolor & temporum grauitas, & (vt ita dicam) caligo vertiginosa in oculis, aut etiam præcordiorum contentio nullo cum dolore accedūt, his sanguis è naribus profluit . In his causis, in quibus pulmo maxime afficitur, sanguinis è naribus profusio expectanda est. Signum profusionis sanguinis è naribus in febribus acutis feruentioribus minime voluntarias lacrimas aliquando fuisse obseruauit Hippo. modo nulla alia perniciofa signa, aut antecessissent, aut subsequuta essent . Qui in febribus obsarauerunt, ijs sanguis è naribus profluens, aut cita alius morbum

morbum soluit. Post vehementiorem pulsus in ulceribus sanguinis profluuium malū. Et si è naribus sanguis fluxerit abstergitur ægritudo; nec non & si sudores superuenerint, qui iudicia afferant cum urinis, & quibus subsideant alba, crassa, & leuia. Quibus in febribus, crura in tumore sunt, qui febre non remissa maturationem minime sit affectus; faucibusque non tumentibus suffocari eger uideatur, tumorque illarum recurrerit, sanguis his è naribus fluere consuevit, qui si copiose profluxerit, morbum absterget, sin minus morbi diuturnitatem indicabit, quo verò minus sanguinis profluxerit, eò deterius & diuturnius malum erit.

Dum singulas res notat, omnia se complecti putat. Qui comate occupati inter initia cum capitis lumborum, præcordiorum, colli dolore vigilantes; num phrenitici sunt? nasus hisce stillans perniciosus cum aliàs tum verò si I V. die cæpit.

Pessimum signum esse testatur Aetius; magnam enim esse vim sanguinis vel in toto corpore, vel in capite indicat. At Galen. aut copiam indicare tradit, aut imbecillitatem naturæ, quæ superuacanea extrudere nequit. ea verò, quæ in diebus iudicialibus depelluntur, exigua esse non possunt. Quibus lumbi dolent, his si oris ventriculi dolor accesserit, suspicor sanguinis profluuii antegressam notam esse.

Per hæmorrhoides scilicet, fieri etiam potest ut id accadat propter hæmorrhoidum retentionem. Qui statis quibusdam temporibus sanguinem profundunt, hi siti urgentur, difficiles sunt & exoluti sunt, ni sanguis prorumpit, in comitalem morbum incidunt.

Quædam addit, quæ retentionis sanguinis propria minime sunt. Tranquilli, qui perturbantur, peruigilant; è naribus aliquid profundunt, vj. die meliores sunt, noctu laborant, postridie sudant, somno opprimuntur, delyrantque, copiose sanguinem profundunt; an & aquosa vrina tale quid indicat?

Cuncta, quæ sanguinis profluuium antecedunt, hoc loco litteris consignauit. Quibuscunque sanguis multus eruperit, procedente morbo alius cum male habet, nisi si vrina concocta descenderit.

Hæc eadem quarto sententiarum conscripsit. In iudicialibus refrigerationibus sanguinis eruptiones vehementiores, pessimæ. Qui capitis grauitatem sentiunt, quibus sinciput dolet, qui somnum oculis non vident, sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid in ceruice contenditur.

At non multi. Qui peruigilarint, repente cum iactatione quadam sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid antea profluxerit, an & ubi horruerint?

Ioannis Baptista Donatij.

Horum quædam sanguinis profluuium præcurreunt. Colli dolores, oculi rubriores sanguinis profusionem præcurreunt.

Hæc uerò non perpetuò sed sæpius tamen sanguinis profusionem significant. Quibus alius adstricta est, hi sanguinem profundunt.

Semel hæc fortasse vidit. Quibus à lumbis ad caput & manus recursus fit, hi stupidi & dolore oris ventriculi conflantur, saniosis & serosis humoribus pleni large sanguinem profundunt, verumtamen & cita alius accedit cum corporis vexatione.

In quibusdam tantummodo hoc notauit. Quibus post sanguinis profluuium largum & frequentiore, alui sordium nigrarum, multarum depulsio accessit, his aluo adstricta maximis doloribus vexatis sanguinis profusio accedit; quod si alia quædam eruptio consequatur, facilius illam ferunt; nū hi multis frigidis sudoribus madent; conturbata in hisce vrina non mala; neque id quod genituræ simile in ipsa subsidet, representat, at sæpe his aquosa vrina profluit.

Hæc aliquando in re medica exercenda notauit, quæ generatim extulit, quod singulorum symptomatum vires ac facultates minime nouerit. Quibus ex rigore febres cum lassitudine, his menses mulieres profluunt; at si colli dolor accesserit, sanguis è naribus erumpit. in mulieribus quoque ualentibus idem contingere nullo negotio potest. Ex naribus sanguinem profluere maxime sperandum est, cum caput vexatur, & quæ aurium sonitus adferunt sanguinis profluuium indicant: aut menses crient cum aliàs tum si in spina ardor consequatur: forte etiam dysenteriam excitabit.

In hisce omnia minime continentur. Ventris quoque palpitaciones cum præcordiorum contentione sublonga, & quæ in tumore sit, sanguinis profluuium significat: horrent autem hi.

Hæc cum obscura sint, tum uerò in illis cuncta inesse minime videntur. Præcordiorum contentio cum capitis grauitate & surditate, & quæ uisus obtundunt, sanguinis profluvia significant.

Nihil planè noui affert, eadem Hippo. noster tradidit. Vndecima die sanguinis stellicidia, difficilia, cū aliàs tum si iterū stilla emanarit.

Hoc quoque singulare est. Quibus in humoribus sudor simul in iudicio, consequutus est: postridie autem postquam horruerint, præter rationem vigilijs vrgeantur, eis sanguinem profluxurum arbitror.

Neque semper neque magna ex parte hoc consequitur. Quos inter initia longa sanguinis profluvia vexant, rigor illa sistit.

Hoc aliquando accidere solet. Quibus capitis & ceruicis dolores, & totius corporis infirmitas quædam cum tremore accedit, hæc sangui-

sanguinis profluvia planè abstergunt, verumtamen & cum tempore hac ratione depelluntur.

Multas concursiones symptomatum litteris consignauit, & uiam & rationem generalem perscribere noluit. Non operis exigui est sanguinis profluium prænoscere, at rectè iudicabis, si hæc tecum ipse perpendes. Principiò considerandum num in toto corpore sanguinis affluat copia; deinde num tempus uernum, æstuum aut temperatum sit; deinde num febris ardens & acuta ægrum vrgeat; deinde num in præcordijs aliqua subsit inflammatio; deinde si quæ signa faciei, ceruicis, capitisque notentur, ex quibus intelligi possit, sanguinis profluium futurum, præsertim verò si partes illæ sanguine completæ ac refertæ sint. Postremò si aliquod in Thorace, præcordijsque signû ad sit, ex quo coniectura facile fiat humores ad superiores partes appell.

*Signa hæc
ægrum tangi
non possunt*

Suppuratio. Si verò xx. dies pertransierint, & febris vrgeat, tumorq; minime euanescat, ad suppurationem tendit. Si verò transierint lx. dies, febrisq; vrgeat, tumorq; non euanescat, suppuratû fore significat, & hunc, & eum, qui aliquam aliam partem ventris occupauit. Quæcunque suppurationes, dum sputum adhuc biliosum est, maturitatem assequuntur; perniciosæ ualde sunt siue biliosum illud separatim, siue simul cum pure admixtum expuatur. Atque illud potissimum si morbo ad vij. diem progressu suppuratio ab huiusmodi sputo separari incipiat. At uerò suppurationum quàm plurimæ rumpuntur xx. die: nonnullæ xxx. multæ xl. quædam lx. diem pertingunt. perpendere verò principium suppurationis futuræ necesse est; suppuratione orta ea ipsa die, in qua primum hominem febris corripuerit, aut si forte ipsum primo rigor occupauit, & si pro dolore grauitatē se sentire dixerit eo in loco, in quo dolor infestabat. Hæc enim in suppurationum initijs accidunt. Ergo ex hisce temporibus suppurationum eruptionem fore coniecturam capere oportet, eaque accommodare ad prædicta tempora necesse est. Si uerò suppuratio alterum tantummodo latus occuparit, ægrum vertere oportet, & perpendere, num in altero latere dolorem sentiat; ac tangere, num alterum altero calidius sit, & reclinato ægro in latus sanum interrogare oportet, num sentiat graue aliquod ex superiori latere incumbere, si enim ita se res habeat, in altero erit suppuratio, in quo grauitas sentietur. Cæterum hisce signis suppuratos cognoscere oportet: principiò quidem si febris non dimiserit, sed interdiu lenior, noctu uerò vehementior appareat, & sudores multi consequantur, tussis & tussendi cupiditas, in qua nihil memorabile expuat, vrgeat. oculi caui
fiant,

Ioannis Baptiste Donatij.

fiant, maxillæ rubeant, & ungues curuentur, digiti calefiant præsertim
verò summi, pedes in tumore sint, cibos non appetant, & pustulæ de-
nique in corpore passim oriantur. Quæcunque igitur suppurationes
diuturniores sint, hæc obtinent signa, quibus fidem adhibere ne-
cesse est. Quæ verò leuiiores sunt, his signis cognoscere oportet, si
quid acciderit ex his, quæ inter initia fieri consueuerunt; præterea ue-
rò si difficiliter spirauerit æger. At uerò, quæ ex ipsis citius aut tar-
dius disrumpuntur, his indicijs cognoscere oportet: etenim si dolor
inter principia accesserit, spirandi difficultas, tussis, screatus perma-
nens ad xx. diem perduret, eruptionem tunc potissimum expectare,
oportet, aut etiam multò ante: si uerò lenior fuerit dolor & cætera
huius proportionem, eruptio posterius expectanda est; necesse verò
est & dolorem subsequi & spirandi difficultatem, & screatum ante
puris eruptionem. Horum autem maxime incolumes seruantur, quos
febris eodem die post puris effusionem reliquerit, cibosque citius,
audiusque sumplerint, minimeque siti urgeantur, venterque pauca,
& coacta profuderit, pus album & lene & eiusdem coloris accedat,
atque sine pituita, dolore & tussi molestiori edatur; sin minus hi, qui-
bus proxime his contigerint. At uerò percunt hi, quos febris non di-
miserit, aut ubi eam decessisse putauerimus, rursus exardescens ægrum
corripuerit, & quasi siti urgeantur, cibos uerò minime appetant, & si
alius liquida fuerit, & pus pallidum & liuidum ex pectore expuerit,
aut pituitosum, aut spumosum, si cuncta hæc accesserint, pereunt. Qui-
bus uerò ex ijs quædam subsequuta fuerint, quædam uerò non, horum
nonnulli intereunt, nonnulli uerò diutius incolumes euadunt. Verum
tamen ex omnibus signis, quæ adsunt, cum in hoc casu, tum uerò in
alijs coniecturam facere oportet. Qui pleuritide correpti sunt nisi
intra xliij. diem superne expurgentur, morbi in Empyema fit trans-
latio. Quibus ex angina in pulmonem fit conuersio, ij septem die-
rum spatium planè intereunt. Si uerò hos præterierint, purulenti eu-
dunt. Si in ventrem sanguis præter naturam profusus est, ij ad sup-
purationem ueniant necesse est. ab Erysipelate putredo aut suppu-
ratio malum. Post diutinum partum ad ventrem pertinentium do-
lorem, suppuratio. Destillationes in uentre superiori ad suppu-
rationem perueniunt spacio viginti dierum. Suppurationibus occupa-
tum vruntur, aut secantur, si purum & album pus profundatur, in-
columitatem habent. Quibus purulentum iecur vratur, si purum pus
& album extrudatur, incolumes euadunt, in tunica enim pus
continetur.

Vomitus

Vomitus. Quicumque verò in febris non mortifera dixerit capitis dolore urgeri, aut etià præ oculis obscurum quoddam obuersari si & oris uentriculi morsus huic accesserit, ei biliosus uomitus aderit: quod si rigor quoque accesserit, & partes infra præcordium frigidiores habuerit, citius euomet.

At si quid biberit aut edierit hoc tempore, citius multò euomet. Quos autem grauitates quidem totius capitis, oris verò uentriculi morsus urget, & nauseant, hi biliosa & pituitosa euoment. Post tuberculi in interiores partes eruptionem virium infirmitas, uomitus, & animæ defectio.

Dolor capitis. Iam verò quibus horum dolor accesserit prima ipsa die, hi 4. magis quam 5. premuntur. 7. uerò liberantur. plerisque tamè ipsorum 3. die, dolere incipit, vexantur uerò quinta, eo priuantur 9. aut 11. Qui uerò inceperit 5. die, cæteraque horum proportionem accedant, horum morbus 14. iudicium subit, superueniunt autè hæc & viris & mulieribus maxime in tertianis febribus. iunioribus uero fiunt & in hisce, & in febribus cōtinuis & sinceris tertianis. Capitis dolor vehemens, & perpetuus si cum febre afflixerit, aliquodque ex pestiferis signis consequatur, mortiferum admodum est. Quibus febre occupatis vrinæ descendunt perturbatiores, quales esse solent iumentorum, ijs dolor capitis uel urget, uel urgebit. Quicumque sani doloribus capitis repente corripiuntur, & muti illico euadunt, & stertunt, septem dierum spatio, nisi si febris eos occuparit, pereunt. Caput dolenti & circumdolenti pus uel aqua, uel sanguis descendens per os, nares, aures morbum soluit. Vterum gerentibus si capitis dolores superuenerint, quæ somnum afferant cum grauitate mali sunt.

Uteri dolores. Hi, quos grauitas totius capitis, stomachique erosiones atque fastidia male habent, biliosa & pituitosa euomunt, pueros neruorum distentio plerunque uexat, mulieres uerò non modò hæc mala corripiunt, uerum etiam uteri dolores.

Paraplegiz, Maniz, oculorum sensus priuatio. Seniores, atque hi quorum calor natiuus in dies magis ac magis debilitatur, ac frangitur, si grauitate totius capitis, uentriculique morsibus, eiusque fastidio constentur, quod præ imbecillitate neque vomitu neque sanguinis profusione copiam abundantiamque coaceruatam propellere non ualeant, aut in paraplegiam, aut in maniam, aut oculorum cecitatem incidere solent.

Sudor. Materia crudiori in morbis sudore aliquando indicium subeunt

Ioannis Baptista Donatij.

subeunt ægroti, quod in mulieris ægritudine, quæ in littore lecto tenebatur, obseruauit Hippo. Quorum cutis arida & sicca contenditur ij line sudore pereunt, quorum uerò laxior est, ij sudoribus madentes moriuntur. In ijs morbis, in quibus sudoris spes ostenditur, & minime diffunditur siccitatis morbi indicium est, Et si in febribus acutis sudores superuenerint, qui iudicia afferant cum urinis, in quibus subsident crassa, alba & lenia, morbum planè abstergent. Rigor. Rigores si superueniunt in die, quæ iudicium afferre soleat & cum maturationis signis, optimum subsequitur iudicium, minime autem bonum neque perfectum cum uel dici, uel maturationis indicia optima non erunt. Quibus in febribus sexto die rigores excitantur, ij difficile iudicium afferunt. Si rigor consequatur febre non desinente, ægro iam imbecillo mortiferum est. Qui ardente febre correptus est, si rigor consequatur, morbum abstergit. Frigidum distentiones neruorum tetanos, denigrationes, & rigores, quales in febribus, subsequi solent, excitat. Post multam vini potionem rigor & desipientia malum. Morbi in quibus uehementiores rigores subsequuntur, minime leuantur, nisi prope vigorem. Ante rigorem urinx suppressio si à bonis indicijs emanarit, perpendendum num aluus fluxerit, & somni accesserint, pariter & febris ratio, præsertim uerò quæ ex laxitudine concitatur. Rigor a superioribus uentriculi partibus magis incipit, calor uerò ab inferioribus. Quæ in diebus, quæ iudicia afferunt, cum iactatione & anxietate & absque sudore refrigeratio. sunt, malæ sunt atque ex hisce superuenientes rigores mali.

Quanto melius ex Galen. hoc pacto. Si rigor iudicium afferat, concitetur uerò, ex iactatione, morbum soluit, præsertim si accedant sudores uel uomitus commodi, uel cita aluus. Ignoratio cum rigore mala; mala quoq; & obliuio. Ex rigore refrigerationes, quæ non iterum calefiant, malæ. Aestuarii rigores aliquantum perniciosi statim ea quoque cum sudore facies in his mala, posteriorumque refrigeratio, distentionem neruorum excitat.

Galenus hæc rigor si tertio vel I V. die consequatur, proprium febriū est symptoma; in morbis uerò si post appareat, iudiciumq; nō afferat, deterimum est. Tremores in neruorum distentiones si eadunt, dum sudores emanant, recurrere solent, iudicium eorum exercetur, cum rigor iterum eos occuparit, iterum uerò rigent maximè in ventre incipiente ardore.

Hæc ex Galen. commentarijs. Aegritudines, quæ cum sudore abstergi uisæ sunt, iterumque recurrunt, & iterum incenduntur, atque
iterum

iterum sudoribus euelli visæ sunt, verum certumq; habent iudicium, ubi iterum rigore ægri correpti sunt. Ventris æstus rigorem antecedit: cætera falsa sunt. Rigor si bonam aliquando humorum exinani- tionem antecedeat, bonum, cum verò humores propelluntur, si sub- sequatur, malum. Rigor, qui iudicium affert in phrenesi, sudoribus morbum abstergit. Post sanguinis profluvium rigores diuturniores. Cum oculi peruertuntur cum febre & lassitudine rigor perniciosus; coma occupati in hisce malis minus commode se habent.

Graua & difficilia symptomata permiscet.

Indicijs ita notatis, ac separatis antequam ad ægrorum historias explicandas veniamus, animaduertendum, quod vrinæ nullo nō mor- bi genere contemplandæ sunt; etenim & in ventris, pectoris, pulmo- nis, neruorumque morbis semper illæ perpendendæ sunt: namque si bonæ profluxerint, magnum habent cunctis in morbis momentum vel ad salutem obtinendam, vel ad interitum præmonstrandū. Si quis enim magno in discrimine versatur propter ventriculi inflammatio- nem, si & alia quædam in eodem homine accesserit ægritudo, magnā quoque ad malum illud accessione fieri est necesse. Quapropter consuevit Hippo. in morbis pectoris vrinæ quoque inspicere, & qua- les essent nobis indicare; quamuis enim nullum non impendere vi- deatur periculum ab ijs partibus, quæ aerem & spiritum hauriunt, & reddunt: si tamen & illæ haud belle se habuerint, minime dubiū est, quin maior multo illius partis affectæ accessione ægro calamitas im- minet: veluti quoque & ijs, qui vululo laborant, parua in vrinis, ut sint bonæ, salutis spes consistit: at non paruum ad perniciem est mo- mentum, si prauæ ferantur. Illud præterea obseruandum, quod sepe- numero morbi quidam cum statim occupant, mortiferi sunt, cum ta- men inter initia maligni minime appareant; quoniam natura robusta egregiè morbo se opponit, cumque pulcherrimè reprimat, atque re- tundit. Quare accidit, ut ad exiguum tempus intermittat, iterumq; deinceps recurrat. atque ubi naturæ vires fractas atque debilitatas inuenit, grauius affligit, quod in vigore potius, quàm incæteris ægri- tudinis temporibus euenire solere obseruamus; quamobrem quidam moriuntur, quidam uerò ad sanitatem perducuntur. illi salutem ma- xime accipiunt, qui medicum habent, qui hæc maxime secum medi- tetur, & ex artis præceptis morbo medeatur; illi pereunt, qui medi- cum nacti sunt, qui utilitatis suæ tantummodo rationem habet; lon- giusque à recta morbi curatione animum abducit.

Ægrotus I. Ex ijs, quæ in Philisci ægritudine tertia die consequu-
ta sunt,

Philiscus.

Ioannis Baptista Donatij .

ta sunt , manifestè admodum morbi ipsius exitum conijcere possumus: etenim cum his, quæ iudicia afferre solent, illaque minime exercent, non modò mortifera signa accedunt, verumetiam , quæ magis mortifera signa appellauimus, superueniant , meritò mortem prædicere ac præsentire debemus. hæc autem in tertio signorum gradu antea à nobis collocata sunt . Indicium illud præterea accessit, quod eertum, dilucidum, insigne, & fidum antea nominauimus, vrina scilicet nigra, quæ non modò tertia die profluit, verum etiam quarto descendit, quæ pessima est. atque in tertio gradu posita . Sitis anxietas , vigilix , lingua arida febris ardentis symptomata sunt. sudores frigidi, parui somni prauis moribus morbum præditum esse demonstrant, quæ in primo gradu locauimus. at extrema frigida mala sunt . Delirium terribile est; quod intelligi facile potest ex Hippo. progn. at si desinât & iterum assurgant abscessus, ægrique onmino expuere desinant febre permanente, horribile est: periculum enim est, ne delirent ægri, aut moriantur . Et infra. Auris dolor acutus unâ cum febre continua & magna horribilis est; effugere enim non potest, quin aut deliret, aut pereat æger, quod signum medium est . Stilla sanguinis è naribus syncera prauum est, perniciemque affert; quod in tertio gradu ponitur. Extrema uerò liuida mortem subesse significant, qui malorum signorum iij. gradus est. Tot igitur, tantisque vel signis vel symptomatibus obrutus æger, quæ iij. & iij. gradum malorum attingebant, diutius spiritum ducere non poterat. vrina autem, in qua nebulæ apparebant rotundæ grauituræ consimillimæ interque se maxime disiunctæ, humoris vitrei febrem generantis genus demonstrabant. quòd uerò minime subsiderent, naturâ crudiores humorem cōcoquere & maturare non valere planè indicabunt . II. Silenus uerò non aliter atque Philiscus affectus, quoniam egregiè ualidus erat, xj. die mortem oppetijt. principiò lumbi præcordiaque dolebant, capitis grauitas, vigilix, colli contentio eum vexabant, quæ imminētis delirij certis. signa esse solent, quod pulcherrimè obseruatum est ab auctore Prorrh. in ipso statim libri initio . Verumtamen hæc quamquam nihil ad prædictionem uel salutis uel mortis conducere videantur, tamen prætereunda non sunt: propterea quòd insaniam indicant: in qua tamen cuncta posita non sint: tamen quoniam haud contemnendum indicium est, minime silentio inuoluendum erat . Cæterum prima ipsa die biliosa, syncera, spumosa, multa que alius reddidit: quæ cum mala signa sunt, tum uero causæ, quæ illa excitant, malæ sunt: primumque malorum signorum gradum ascendunt . Alui sordes spumosa, mala; biliosa,

Silenus .

biliosa, pernicioſa: quicquid item lynceri extrudit per uentrem natura, perniciem affert: quæ tertium malorum ſignorum gradum faciunt. Mala & pernicioſa eſt vrina nigra: niſi ſi talis fortasſe appareret, quòd bilis atq; ſerum in ea deſcendiſſet, in qua uerò nigra quædam ſubidit, mortifera eſt, quæ eundem aſſequuntur gradum. Siſis, uigilia, lingua arida, mala ſunt: at febris ardentis ſymptomata. Secunda die eadem ſigna conſequuta ſunt, quibus inſania quoque acceſſit, quæ nota non ſine horrore eſt. Tertia die cuncta deteriora ſubſecuta ſunt: vrinæ non modò nigræ, uerum etiam turbidæ profluxerunt, præcordiorum contentio eorundem inflammationem ſignificat. Quinto die colligationis ſigna adiuncta ſunt, quæ magis mortifera ſunt. Vrinæ tenuis perlucidæ ualde malæ ſunt: & tempore egent ad maturationem. Sexta die peſſima acceſſerunt indicia: ſudores enim circa caput tantummodo conſequuti ſunt, qui peſſimis moribus præditum morbum eſſe indicant. Extrema uerò frigida proximæ mortis certa indicia ſunt. quæ quartum malorum gradum tenent. quòd uerò neque alui ſordes, neque vrinæ profluxerint: iam in præcipiti ægrum eſſe denunciant, quam rem euentus ipſe comprobauit: namque ſeptima die eger obiit: etenim planè obmutuit, extrema corporis uim caloris nullam amplius continebant, neque vrina profluxit. At octaua die ſigna nonnulla apparuerunt reuiuifcentis naturæ: namque exanthemata conſequuta ſunt rubiora, rotunda, parua, quæ pugnam naturæ cum morbo oſtendebant: etenim illa conata eſt extrudere, quicquid prauorum humorum ſuperfluebat: at uires multis partibus inferiores habebat: quod demonſtrauit ſudor frigidus, qui per totum corpus emanauit, qui peſſimus eſt, poniturque in tertio malorum ſignorum gradu. Stercora tenuia & ueluti crudiora: vrina item acrior, tenuis, perlucida; quæ reddebatur cum dolore, ſomni tenuiores, poſtremò illud, quod ne uerbum quidem proloqui potuiſſe adſcribit, pernicioſiſſima ſunt, quæ quartum malorum notarum gradum aſſequuntur. Ergo meritò decima planè concidit: hinc còtertim profluxit vrina, quam natura amplius continere non poterat, quæ tamen praua erat. Extrema iterum reſruxerunt: quod ſignum celi in primo malorum gradu collocatum ſit: namque malum eſt: tamen quoniam conſequitur ſignis, quæ quartum tenent gradum, peſſimè cum ægroto agi, atque adeo actum eſſe de ægroti ſalute demonſtrant. vndecima planè periit. Iam uerò in hiſce duobus ægrorum hiſtorijs illud maximè animaduertendum, ſi pernicioſa ſigna, quæ ad quartum gradum efferantur, primis diebus indicatorijs continenter in morbis acutis apparuerint, vj. uel vij. ho-

minem rapiunt: sin in ceteris diebus consequuta fuerint, moram aliam quam exitum interponit: namque maior in prioribus diebus quam in ceteris vim ac potestatem inesse obseruauimus. Etenim ubi in agitudinibus aliqua facta est temporis accessio, dies continuò infirmiores redduntur, & eorum quasi uis exinde emoritur. III.

Herophon Quantum habeant ponderis signa ea, quæ certa sunt ex Herophon-
tis historia maxime discere possumus: nam cum inter ipsa princi-
pia ad mala & perniciofa signa, mortifera quoque, quæ tertium gra-
dum attingunt, accesserint, nisi si v. die certa aliqua nota quasi Sol
quidam illuxisset, desperatus homo fuisset. *παράδειξας μεταβολὰς*
vocat: namque vigilæ, pauca biliosa, quæ frequentius descenderunt
mala erant, & perniciofa; vrinæ uerò tenues & nigre planè mortifere
quæ tertium gradum ascendunt. At illud bonum, quòd humores ta-
met si non omnes in inferiores partes fuerunt detruli, unde lien. 5. die
protinus intumuit: etenim bona, magnaue pars eorum ad superiora
propulsa fuit, quare & surditas consequuta est, quæ mala est, & de-
lyrium quod horribile est; lienis uerò tumor inter certa indicia à
nobis aggregatus est; quod tertium malorum gradum planè obscura
uit: etenim vrinis nigris, quod aliud opponeres planè non habebamus
7. uerò alia bona quoque signa apparuerunt: nam extincto illo febris
incendio æger refrixit, mentis compos factus est, somnus accessit &.
Quamuis febris eum iterum corripuerit, lien tamen imminutus est,
mens constabat, dolor urgebat in inguine, principiò è lienis regione,
deinde utramque tibiā infestauit, quod haud dubium argumentū
est materiam morbum facientem ad inferiores partes deturbatam
fuisse, huc accessit nox, quam facile tulit, quæ omnia bona, atq; adeo
optima indicia sunt, tertiumque gradum inter bona indicia tenent.
vrinæ præterea profluxerunt meliore præditæ colore, in quibus non-
nihil subsidebat, quæ humorum inceptam maturitatem ostendebant.
Instituta igitur at, nondum absoluta maturatione 9. sudor emanauit,
iudiciumque subsequutum est, quo æger omnino liberatus non
est; namque haud contemnenda humorum pars intus inclusa relictæ
erat, quæ longius aberat à maturitate. Quare ex Hippo. sententia,
quæ post iudicia in morbis relinquuntur, recidiuam inducere consue-
uerunt, iudicium uerò ob morbi uexationem exercitum fuisse appa-
ret. 14. febris, surditasque iterum ægrum occuparunt, lienque in tu-
more fuit. 17. tandem morbus exitum optabilem habuit: namque in
terdiu lien amplius tumore præditus non erat, surditas nulla, nulla
dementia, crura tantummodo dolore premebantur, quòd naturam
egregie

egregie ualidam fuisse demonstrabant. noctu sudor iterum consecutus est, qui penitus ægritudinem absterfit. IIII Philini vxor febre ardente correpta fuit, quam rigor, oris uentriculi, præcordiorum, locorum muliebrium, capitis colli, lumborum dolores, alui sordes biliosæ cōsequuta sunt: quæ symptomata morbi, locorum scilicet inflammationis erant, quæ & si mala essent, periculum tamen uitæ nulum creabant, præterea signa quædam accesserunt, quæ morbi malos mores declarabant, ut sitis & uigilia. vrinæ uerò tenues, & nullo colore præditæ ad humorum crudorum maturitatem consequendam tēpore egere naturam significabant. At naturæ vires, quæ ex pulsibus maximè cognoscuntur, quos planè præterijt Hippo, prorsus ignotæ nobis sunt, quare de longitudine & breuitate morbi certò prælagire mihi possumus. Extrema frigida cum malum indicium sit, tamen quoniam inter morbi principia apparuit, maxime perniciosum euadit, & 4. malorum gradum ascendit. 6. delirium accessit cum antea præcesserint signa ea, quæ ab auctore Prorrh. cōmemorata fuere, capitis scilicet, lumborum, præcordiorum, colli dolores: nec non uigilia. 8. neruorum distentiones accesserunt, quæ pessimæ sunt, quantumque gradum malorum signorum attingunt, præsertim cum tot malis, perniciosisque signis consequantur. 10. aliquid planè sperare iubebat; nam ea die mens redijt, 11. etiam somnus accessit, cuncta memoria retinebat, quæ tamen minime perseuerarunt, continuò de mente deturbata est. vrina copiose, ac coaceruatim cū neruorum distentione, profluxit. 14. dolores, qui totum corpus occuparunt, uerba multa, mentis suæ paululum fuit, sed illico ab eadem mente fuit deserta. Hæc 17. vel 20. mortem impendere demonstrant. vtrumque exitus comprobauit, nam 17. planè obmutuit, 20. uerò periit. V. vxor Epicratis febris acuta uexabatur, quæ ut superior ex crudis & biliosis humoribus concitata est, morbi id est locorum inflammationis symptomata erant oris uentriculi, locorum, capitis, colli, lumborum dolor, alui sordes biliosæ. Sitis uerò & uigilia, & dementia, quamuis minimum perdurauit, malis moribus morbum præditum significabant, 10. ex dolore. illo crurum uehementiori magnum esse naturæ cum morbo pro salute certamen, coniecturam facere possumus, & humorum partem maximam ad crura protrudisse, uerum illico ad superiora recurrisse; unde iterum eam oris uentriculi dolor, capitis grauitas subsequuta sunt. 11. sudor, qui ut ægra facilius morbum ferret, in causa fuit, subsequutus est, quod bonum indicium fuit. Vrinæ autem melioribus præditæ coloribus, in quibus multa subsidebant, inchoatam

Vxor Philini.

Vxor Epicratis.

mortalis.

Ioannis Baptista Donatij.

choatam humorum concoctionem esse demonitabant, quæ certa & insignis nota concoctionis est. Quare morbus necessariò protrahabatur, atque 15. iudicium subiit, vt omnino liberata minime sit, sed tamen longe à periculo aberat; namque post illa ita deinceps ad 40. usque ægrotauit, ut omnino expers esset periculi; etenim tametsi 18. sui uehementius vexaretur, lingua combusta uideretur, somnum non caperet, delyraret, & 20. iomno planè opprimeretur, uomitusque nigrorum & surditas consequuta esset, tamen (omitto consultò vrinam editam fuisse crassam cum candidiore sedimento) crura doluerunt; quod indicium certum supra à me appellatum est, rigor, somnusque accessit: cæteris uerò diebus etsi pugna ià senescere videretur, attamen victoria minime dubia erat, namque hostes dissipati. 21. copias suas in pectus subdixerunt, unde lateris sinistri grauitas, dolor, tussisque consequuta est. inde pulsi ueluti in arcem montemque; aliquè in caput se receperunt, unde faucium dolor, ruborque continuo apparuit, columella contracta est, & destillatio acris, mordax, salsaque emanauit. 34. primo per aluum, deinde 40. per vomitū depulsi sunt humores prope oēs, tandem perfectè illius iudiciū 80. editum est. V I. Magna quædam errans, & vaga febris Cleonactidem occupauit; cuius symptomata erant capitis, sinistri lateris, atque aliarum nonnullarum partium dolor; quali uerò id ex lassitudine, defatigationeque contigisset; qui dolores humorum multitudinem significabant bonis moribus præditum, morbum esse demonstrabant bona indicia, quorum nonnulla quartum gradum bonorum attingunt, ciborum cupiditas, somnus, quod siti minime affligeretur, vrinæ colore præditæ, præterea sudores, & uomitus, quæ ut æger morbum facilius multò erret, effecerunt. uomitus autem nota extremarum manuum refrigeratio fuit: vrina uerò subrubra, in qua rubra, quædam subsidebant, quales. XL. dies profluxisse testatur. morbum quidem diuturniorem, attamen salubrem reddebant: optima uerò fuit, quæ LX. descendit. LXX. indicium subiit, cum in vrinis rubrum, & lene subsideret tantum species, formaque subsidentiz in morbis potest. V I I. Febris, qua correptus fuit Methon, continua & ardens erat, cuius symptomata sunt Lumborum dolor & grauitas, in quibus erat humorum putrescentium sedes, alui sordes tenues biliosæ subrubræ humoris morbum facientis genus significant. I I I. die capitis grauitas subsequuta est, quæ humores superiores partes petisse ostendit, quare. I V. die sanguis ex naribus profluxit: at uerò vrinæ nigræ, in quorum medio nigrum quoddam innatabat, diuulsum, quod omnino non subsidebat, crudi-

cruditatem humorum, & periculum minime vulgare imminere demonstrabant: tertium enim malorum signorum gradum attingunt, pessima enim sunt. V. verò sanguinis profluuium & sudore iudiciū subijte non perfectè, quòd cruditas iudicium sustulerit; nam (ut antea ex Hippo. adnotauimus) concoctio breui iudicium futurum declarat, optatam & expeditam securitatem significat; cruditas vero & immaturitas aut ad abscessus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos pro rogat, aut dolorem, aut mortem affert, aut horum ipsorum morborū recidiuas minatur. Quāpropter post iudicium sæpius sanguinem erupisse tradit; hoc verò est exemplum abscessus *κατ' ἐκροήν* qui scilicet eruptione fiunt. Illud nullo modo prætereundum, quod cōmémorat Hippo. Methonem aquam multam I I. die bibisse, eamq; ventrem egregiè reddidisse hoc factum (præsertim si ipsius consilio data non fuerit aqua) vituperandum videtur, quod eo tempore humorum maturatio incepta non erat at ad sitim extinguendam, qua mirifice in morbis acutis ægri vexari solent, aluumque ciendam optimum remedium est; præsertim si frigida detur, & non valde multa, nam tanta dari minime debet nisi si humorum absoluta concoctio sit. V I I I. Non dubium erat, quin huic ægro continuò pereundum esset; nam ut vigilæ, delirium, iactatio, febris ardentis symptomata sint, desperatus homo planè erat, cum tot congruerent indicia mala & pessima nullis omnino bonis intercedentibus: etenim sudores perpetui, qui morbum minime imminuebant, præcordia sublimia, contenta dolentia, sitis nulla urina nigra, extrema frigida, subliuida, omnium rerum desperatio, & denique neruorum distentiones inter ipsa initia consequuta sunt; quæ I I I. malorum signorum gradum attingunt. Quapropter illud ueriss. est, quod Hippo. scriptum reliquit, febres natura maxime maleficæ & quæ signis (ut ita dicam) terribiliss. ægros corripiunt. I V. die aut citius interimere: diem verò. V. vidit, propterea quod primus lenior fuerat. I X. Veriss. illud est quod Gale. adnotauit, quod si huic ægro inter morbi principia missus fuisset sanguis, nullo negotio mortifera egritudo ad salutem conuerti poterat: namq; certissimum signum extulit natura, quo ostendit hostes facile posse propellere, modo paulum fuisset adiuta; etenim ad partes inferiores eos ægregiè protruxit, sed tanta eorum erat copia (quæ ex ea re potissimum dignosci potuit, quod caput quoq; occuparunt, deliriumq; excitarunt) ut paruum illud membrum tantam multitudinem capere non potuerit. Quapropter I I. ipsa die natura planè concidit. huiusce verò ægroti casum nunquam obliuisci debemus propter mor-

Crasinus.

Criton.

Clazome
rius.

πρωτοῦ
πρὸς.

permanferunt. accelsit deinde præcordiorum dolor maxime animad-
uertendus ac extimescendus: anxietas; quæ pessima est, sudores frigi-
di, quamvis per totum corpus emanarint; cum febre acuta morte signi-
ficant. Verumque illud est quod si multa mala signa apparuerint, ni-
hilque lenius consequatur, mortis timorem incutiunt, signaque ea sta-
bilitatem maiorem habent, quæ IV. gradum attingunt. IV. die
sopor conlequutus est, qui malus est: è naribus stillauit, quod & pes-
simum signum est. Vrinæ oleosæ, quæ colligationem ostendunt,
quæ VI. ægrum pericurum facile portendebat: nam (vt antea dixi-
mus) perniciofa signa si continenter in morbis acutis apparuerint,
mortem. VI. vel. VII. impendere demonstrant. V. nihil planè
boni superuenit, nam sitis, anxietas, urina oleosæ, delirium alius
suppressa in præcepti ægrum esse demonstrant: meritò igitur. VI. ex-
trema frigida, delirium, spiritus magnus & rarus, neruorum disten-
tio, & tandem mors illico conlequuta est. XII. Febris acutæ, qua
homo hic uexabatur, symptomata tantummodo scripsit, vomitus, &
lingua sicca, præcordiorum dolor morbum malis moribus præditum
esse indicat, nam febres ex præcordiorum doloribus excitatæ malignæ,
urina rubræ, quæ minime sublidebant, malæ sunt, & maxime vitupe-
randæ, sitis præter rationem depulsa mala est, primumque gradum
malorum signorum tenent. V. Indicia planè mortifera apparuerunt;
nam oleosa & leuis profluxit. hæc verò signa tertium malorum gra-
dum attingunt. VI. delirium accelsit, quod horribile est. VII. uri-
næ eadem, alius reddidit liquida, quæ mala sunt, nec nõ turbata, quæ
magnam naturæ cum morbo dimicationem esse ostendebant. Lumi-
brici humores marcescere indicant, & morbum malignum. in maxi-
mo verò cum morbo certamine naturam venisse illud argumento est,
quod bene mane sudor conlequutus est calidior, qui morbum propè
omnem depulit; nam febrem planè absterfisse visus est, at vigilæ, de-
lyrium; cuius nota antè præcessit, seræatus scilicet frequentiores, &
nigrorum vomitus, qui malus est, haud magna salutis nota nos nixos
esse demonstrarunt: nam vnum tantum bonum indicium inter multa
mala obiectum est. dolor crurum, qui. X. hominem occupauit, mor-
bum cuncta iam tenere ostendit, vnde & mors. XI. conlequuta est.
XIII. Quod ægri non uno morbi genere laborent aliquando ma-
nifestum est, multiplices uerò morbi non vno & eodem tempore,
nèque unico iudicij genere indicium subire potis est. hæc mulier prin-
cipiò febre vehementiori correpta est, cuius symptomata erant; capiti-
tis, colli, lumborum dolores, sordes alui biliosæ, vigilæ, delirium, &

*Quidæ calidus
cens.*

*Mulier qui
in litore.*

Ioannis Baptista Donatij.

præcordiorum dolor, magna uerò materię pars ad cerebrum & principium neruorum manus dextrę & linguę propulsa est, quare ægra vocem amplius exprimere non poterat, & resoluta est manus dextra cum neruorum distentione. Signa uerò erant maxime & periculosa, nam delirium terribile est, uigilię malę, præcordiorum tumor magnus quoddam est, & minime contemnendus: neruorum distentiones periculosę. Urinę tenues morbum crudiorē esse indicant. V. die sudor noctu consequutus est, qui febrem planē depulit, sed quoniā morbus ad maturitatem planē non peruenit, iudicium optabilem exitum non habuit, quemadmodum Methonis, cuius morbus paulatim deinceps maturitatem consequutus est, propter morbi uerò uexationem iudicium cito editum est, quod minime aliquando perniciosum est, præsertim si in natura uires sint firmissimę, id antea quoque aliquando accidere posse adnotauimus & in Methone obseruauimus. Restabat alius morbus, qui neruosum genus occupauit, comprobant id symptomata ipsa, tremor, sopor delirium, qui uomitu & sudore 14. absolutē iudicium subiit. X I V. In hac quoque anteuerit iudicium natura, cum & in hoc morbo plurimum posset, & ab acrioribus humoribus uehementius vexaretur, ac agigaretur. iudicium uerò exercuit 7. dies, cum uix dum incohata esset humorum maturitas, nam urinę perpetuò bonis quidem coloribus præditę erant, ueruntamen tenues erant, febre laborabat acuta, cuius symptomata erant capitis, colli & pectoris dolores. Delirium & anxietas malignum morbum ostendebat. Ergo meritò in recidiuam incidit; in qua notabantur quoque indicia quædam mala, nam uentris sordes nigre & male olentes, malę sunt. Optima 11. profluxit urina, in qua album & lene quoddam subsidebat, quapropter optimum statim sudore subsequutum est iudicium.

Tertij libri Hippo. Aegroti.

Pithion
DVPLICI Pithion quoque morbo correptus est febre & humorum copia haud multa, quę thoracis partem, quę cum ultimis ceruicis uertebreis connectitur, occupauit. Primum intercostale spatium vulgò appellatur, huius maturationis principium fuit 6. die, namque sputa reddita sunt subrubra, 10. uerò sudauit, sputaque maturiora prodierunt. huius symptomata fuerunt tremor manuum, & os distortum, quę consequuta sunt.

sunt, cum natura humores deorsum raperet. Febris uero materia nunquam ad maturitatem planè perducta est: namque urinae semper tenues & colore minime praeclarae profluxerunt, quae humorum summam cruditatem demonstrabant. Quod uero in ipsa innatabat nubilosum, medium quoddam est inter album & nigrum, quare bonum quidem iudicium consequutum est, ueruntamen imperfectum; unde Hippo. Quicumque urinas tenues, & crudas diutius edunt, si caetera ueluti incolumibus signa accesserint, abscessum expectare oportet locis infra septum transuersum positis, quem in hoc ipso accidisse obseruauimus: nam die 40. abscessus cum stranguria factus est, febris uero symptomata erant delirium, & alui sordes biliosae.

II. Iocinoris inflammatione correptus est Hermocrates, cuius symptomata sunt febris, lingua adusta, capitis & lumborum dolor, alui sordes paucæ, combustæ. Signa uero erant surditas, uigiliae, delirium, ciborum fastidium, morbus regius, urinae tenues, quae non subsident, morbi cruditatem ostendunt, & grauiss. morbi duritatem. Turbatæ uero cuncta naturam turbare ac inuoluere significat. hæc signa, quæ primum malorum gradum attingunt ad 11. usque diem perseuerarunt: quibus coma adiunctum est; quod perniciosum est, tertiumque gradum tenet, id enim accidit, vel ob uirium imbecillitatem, uel quod pars omnino refrixerit. quod uero 14. febre carere uisus sit, id malis moribus morbum præditum esse demonstrauit, & perniciosissi. signum est; nam his, quæ præter spem, rationemque leuant, fidem habere non oportet: etenim signis mortiferis apparentibus quantò leuius se habet æger, tantò perniciosior morbus est. à febre uero liberatus est non modo sine sudore, sed & sine ullo alio signo. ægroto febre ardente occupato, quæ excitauit humores aciores, & mordaces, quorum significationem dederunt aluius liquida, & tenuis, malis signis & perniciosis apparentibus, in die iudiciali, cum nihil quod ad iudicium pertineat planè consequutum sit, malum sedatum est. quid præstigiendum nisi mortem & calorem natium cum consumptum, tum uero extinctum esse? hoc uero comprobant ciborum fastidium, sopor, lingua arida, & quod siti minime vexaretur. III. magna fuit in hac ægritudine naturæ dimicatio cum morbo, in qua non semel, sed ter, quaterque descendit, & nihil æger uirium firmitate præstitisset, mortem profecto cum vita commutasset. febre ardente occupatus fuit, cuius symptomata erant, capitis dolor, sopor, præcordiorum contentio; signa delirium, uigiliae, lingua arida, sitis, licnis tumor, dolorque femoris directò. Urinae te-

*Hermocra-
tes.*

*Qui in de-
calo.*

nues, quæ aliquando encoresmata dispersa habebant, & crassiores fa-
rinam, genituramque referebant, aliquando verò nigra quædam in
ipsa sublidebant; alui sordes nigrae, tenues, spumosa, sopor, vomitus,
sanguinis meri stilla, quæ quarto die emanauit, sudor collû & caput
tantummodo madens. horum plurima mala sunt, quæ tametsi primû
gradum prauarum notarum tantummodo teneant; tamen cum multa
sint, mortis timorem incutiunt. horum fidem optima nota planè immi-
nuit, lienis tumor, dolorque femoris directò; significat enim humores
rectâ ad inferiores partes fuisse propulsos; quod indicium inter certos
antea à nobis numeratum est. Rigor ix. ad quem diem superiora si-
gna perdurarunt, subsequutus est; atque sudor, quæ propter febris
magnitudinem eandem protinus abstergere non potuerit. delirium,
dextri oculi distortio signa sunt iudiciorum. at quoniam in iudicio vri-
nae tenues descenderunt, imperfectum illud fuisse ostenderunt; quare
14. febris iterum hominem corripuit, eiusdemque generis signa con-
sequuta sunt; & in secundo malorû gradu collocantur. Vrinae tenues
profluxerunt, in quibus innatabant nebulosa quædam, vigiliae, deli-
rium vigeabant, dolor femoris, & tibiæ aderat. 17. iterum natura
in morbum impetum fecit, sudorque per totum corpus emanauit, vo-
mitus consequutus est, febris decessisse visa est. Verumtamen non
magnum omnino ex hoc iudicio natura fructum percepit; nam mate-
ria nondum maturitatem assequuta erat; vrinae enim iterum tenuiores
profluxerunt, & ea consequuta sunt, quæ morbi robur indicarent. in
tanta tamen contentione ac certamine naturæ cum morbo, illud nul-
lo negotio dijudicari poterat; naturam facile posse morbum supera-
re; nam & illum aggredi, & paullum propellere potuit. tertio quoq;
sudore morbum depellere conata est, idque in die iudiciali: verum
quoniam materia ne tunc quidem maturitatem cœperat: vrinae enim
tenues semper erant, ad xl. usque iudicium perfectum est productum,
quî dies de morbis acutis, sed longioribus iudicare solet. IIII. Mor-
bus magnus est: cerebrum enim affectum est, quod eius symptomata
indicant, surditas, delirium haud vulgare, conuulsio, præcordia dex-
tra retracta: mortifera planè signa, quæ tertium malorum signorum
gradum tenent. huc accessit vomitus æruginosorum quam plurimo-
rum, quæ celeriter morbum moueri indicabant: namque ex eorû, quæ
profunduntur quantitate morbi motum cognosci iam pridem adnota-
uimus. vrinas uerò in quibus innatabant quædam genituræ similia,
perniciosas esse iam pridem diximus, & celeritatis notam esse. merito
igitur v. obiit die. V. Quod hic febre ardente correptus fuerit, quam
excitauit

Philista

Chenion

excitauit copia biliosorum humorum, apertè ostendunt, quæ emissa fuerunt: nam inter ipsa initia, nec non toto morbi spatio multa uenter reddidit biliosa, & xvj. vomuit biliosa, flaua, multa: præterea verò & morbi symptomata: nam vigilæ, delirium, rigor, postremò sudor cōsequutus est, qui morbum propè absterfit. humores autem hi statim caput occuparunt, vnde capitis grauitas cum dolore, labri inferioris, & capitis tremor, neruorum distentio, delirium, uigilæ. principio uerò nonnulla signa praua consequuta sunt, quæ primum malorum gradum tenent. at iiij. somnus accessit, quod optimum signum est, vrinæ crant optimis coloribus præditæ: & quod in illis innatabat, cum modicum quoddam esset inter album & nigrum, concoctionis tempus paululum prorogari demonstrabat. vij. iudicium subiit cum sudore, imperfectumque fuit, quod sine concoctionis notis dies septima iudicaret de magno morbo. nono igitur febris redijt. xvij. iterum iudicium subiit: uerum neque huic fidendum fuit: quoniam xvij. tertio febris redijt. absolute xx. iudicatus est. hoc loco maxime animaduertendum, quod post recidiuam & iudiciū vrinas optimas profluxisse affirmat, & tamen tertio febre æger correptus est. An aliquando natura paulo infirmior, tametsi materia maturitatem cōsequuta est, tardius, quæ aduersa sunt, nonnunquam propellere conatur, ut & antea obseruauimus. hinc iudicia paulum extrahi contingit? hæc res cum non satis fortasse à ueteribus medicis cognita, ac percepta fuisset, delendum putauerunt, vigesimo. at uerò cum sic in omnibus codicibus legatur, ueterem lectionem tueri uolumus. Suspiciari quoque aliquis posset, post iudicium vrinas optimas subsidientias non habuisse: nam Hipp. non optimam subsidentiam, sed tantummodo subsidentiam habuisse, scriptum reliquisse uidemus. nos uero eam sententiā maxime sequuti sumus, quam probare Galen. visus est. VI. Nullus in huiusce virginis ægrotantis historia, dierū iudicialium certus est ordo, & in dierum enumeratione codices ipsi veteres & probati minime inter se congruunt, ac consentiunt. illud tantummodo in huius virginis casu notandum est, summa eam capitis destillatione laborasse, & tæbe, in quam natura propensior erat, consumptam tandem fuisse. symptomata omnia ac signa cum malignum morbum, tum naturalis caloris, extinctionem significant; etenim cum ardēti febre uexaretur, minime sitiebat; nihil assuuebat, nihil appetebat, ciborum omnium fastidium eam vrgebat, extrema frigida, uerba nulla, tristis erat, animum despondebat, nihil, quod maturitatem aliquam assequeutum esset, ex petore expuebat: destillatio multa tenuis, acrior. Illud minime prætereundum,

*Euriana
filia.*

Ioannis Baptista Donatij.

Anginosa
tereundum, quod viam, quam sumpsisse dicit, delirium excitasse dicebant. An forte id ex muliercularum, aut eorum, qui ægrum adseruabant sententia scripsit? minime; namque id eam præstare solere aliquando testatum reliquit Galen. VII. Hæc angina laborabat, cuius symptomata febris acuta est, colli, pectorisque oedema subrubrum, quod priorem & posteriorem pectoris partem occupat: quod morbi magnitudinem ostendit: obscura vox, spirandi & deuorandi difficultas, lingua rubra & arida febris magnitudinem indicant. extrema frigida, anhelitus sublimis, potus per nares effusio, quod omnino deuorare non posset: vrinarum & alui sordium suppressiones perniciose signa sunt, quantumque malorum indiciorum gradum assequuntur: extinctionem enim, & (vt ita dicam) mortificationem natui caloris portendunt, quare merito v. die mortua est, VIII. Adolescens hic febre ardente correptus est, quam excitarunt crudi, & biliosi humores: id indicant aluus cita, eius sordes tenues ac biliosæ, præterea verò delirium & sitis. Prima ipsa die mala, imò verò pessima apparuerunt indicia, quæ in tertio malorum notarum gradu collocatur: nã subnigræ profluxerunt vrinæ, aluus tenuis, vigilæque subsequuntur sunt. Secunda verò cuncta deteriora fuerunt: grauioribus enim & pluribus symptomatibus plena est: nam sordes alui plures profluxerunt, illæque minime suo tempore extrusæ sunt, de mente deiectus est, paulum sudauit, quæ periculosa indicia sunt, & primum tenent malorum gradum. Tertiò verò auctus est morbus, nã perturbatus ægri totus erat status, siti urgebatur, anxietas, iactatio, desperatio accessit, de mente deturbatus est, præcordiorum contentio mollior, quæ periculosa signa sunt: nam icter & lien inflammatione correpti sunt: extrema liuida & frigida planè mortifera sunt, & tertium gradum ascendunt, præsertim in adolescente, qui xx. ætatis suæ annum agebat, notæ enim hæc deteriores sunt, cum in huiusmodi ætate apparent: merito igitur vij. extinctus est. IX. Ileo correptam mulierem hanc propter morbi celeritatem tam cito decessisse uerisimile est, inflammata verò erant tenuiora intestina, uomitus multi, potum retineri non poterat, dolores circa præcordia urgebant, tormina aderant perpetua, quæ nullo non tempore morbum consequi solent. vigilæ uerò & anxietas malis moribus præditum morbum ostendebant, & praua indicia sunt, quæ primum gradum tenent. extrema verò frigida mortifera nota est, & tertium gradum ascendit. Verba autem fecit de vrinis, quoniam si in huiusmodi morbo bonæ profluxerint, ad sanitatem quidem perducì posse ægrum sperandum omnino non est: at si malæ sunt, exitio sunt,

cum

cum enim periculū aliquod imminere videtur, uno tantūmodo morbo occupatis; si & alia quædam accesserit ægritudo, malum ægro augeri necesse est. X. Hæc mulier, febre ardente correpta, cum in primis venis melaericis, & Gibbis iecoris partibus cruda quædam aggregata essent; cuius symptomata, lingua arida, sitis, vigiliæ verò & anxietas, malignum morbum significant; in hoc morbo concoctionem materia nunquam assequuta est: nam perpetuò, inquit, alui illuuius multa erat, tenuis, cruda, vrinæ uerò pauca & tenues. XI. Altera etiam mulier incidit in febrem ardentem, cuius symptomata erant lumborū dolor, capitis grauitas, uigiliæ, coma, cuncta, quæ in ea signa adsunt, mala sunt: quæ primum tenent malorum gradum: nā secundo die tenuia & mera deiecit. 3. deteriora, uigiliæ. 4. delirium, metus, metastitia, oculi distortio, sudor circa caput tantū pessima nota est, & tertium gradū ascendit, extrema uerò frigida mortē prænunciant, subsequentibus uerò diebus multa ad ea adiuncta sunt pessima & mortifera: quibus apparentibus illico mors expectanda erat. Vrinæ erāt pauca, quæ vim expultricem iam extinctam esse significant, cum præsertim multum biberit: nam quinta scriptum reliquit, siti eam maxime urgeri. vrinæ nigrae extinctionem caloris indicant, extrema sublimida mortem maturiorem prænunciant. VI. verò mortem obiit. XII. Tertiam hanc mulierem exemplum nobis proposuit Hippo. naturæ fortioris, nam cum omnia indicia inter ipsa initia essent planè mortifera, tamen. XI. diem eam uidisse tradit, nihil verò in toto eius ægritudinis tempore omnino apparuit, quod illi bono esset nam sudores frigidi circa caput, alui sordes multæ tenues, vigilia, sitis magna, iactatio, frigidior sudor, qui per totum corpus emanauit, extrema frigida, delirium, partim mala, atque adeo pessima sunt, partim verò mortifera quæ tertium gradum ascendunt. Quapropter magis mirum est quod: IX. vel. X. non interierit, vixit autem vsque ad. XI. V. propter naturæ robur; nondum enim. XVII. annum excefferat; naturam uerò fuisse egregie robustam, illud argumento est, quod etiam prope victa, conata sit hostes cum sanguine per nares protrudere. septimo quoque sudores emisit. IX. vomitum excitauit. X. vrinarū maximam copiam effudit, quæ nonnihil egram iuuissse visa est. at paradoxam mutatio fuit, signumque illud naturam planè consolidasse significat: etenim cum antea de vrinis ne uerbum quidem fecerit Hippo. X. verò scriptum reliquerit multam descendisse vrinam, naturam eam amplius continere non potuisse indicium est, & vires omnes planè amisisse, quod & in secundo ægroto pri. de m. v. animaduerti. Satis adhuc

Mulier a-
pud Hippo:
mudem

Occidit
uxor.

Mulier que
in menta-
ciu foro.

Ioannis Baptista Donatij.

adhuc apertè (vt arbitror) ostendimus quemadmodum rationem hanc præceptionis accomodari ad egrorū historias oporteat, satisq; (ni fallor) in multis egrorum historiis id ita se habere experientia comprobatum est. Nunc quoniam in hoc tertio libro. XVI. quoque egroti restant, quæ res ipsa cognita facilior sit quæcūque etiā in hisce egrotis obtigerint eadem, quæ prius via ac ratione, seruata summa industria perpendemus, ut planè certam ac perspicuam totam præfandi doctrinam habeamus.

Pestilentis anni ægroti. XVI.

PARIVS in Thaso febre correptus est ardentiori, cuius symptomata statim Hippo. ipse explicauit, siti cruciatur, coma occupabatur, atque interdum vigilijs, citæ aluus erat, quæ reddebat liquida & biliosa multa, quæ humorum cachochimiam demonstrabant, vrina alba summam humorum cruditatem indicat. ciborum fastidium, & odium, naturam imbecillam esse portendit. oleosæ uerò vrinæ minime quidem bonæ sunt, at non ualde mortiferæ; ea uerò minime pinguis erat, sed colore & crassitie oleo persimilis uidebatur. Pinguia uerò quæ aluus 7. profudisse testatur, magis mortifera sunt, quæ 2. gradū malorum signorum ascendunt. Vomitus æruginosus, malus est. 11. de morbo iudicare natura conata est, verum nihil ad exitum perducere potuit, quæ res illam infirmiolem esse testatur. 12. delirium accessit. 18. iterum iudicium exercere conata est, sed frustra, nam superioris meliorem exitum non habuit, uigiliæ enim & coma consequta sunt. ciborum fastidium idem erat, alui sordes biliosæ & crudæ. Quare 24. in recidiuam incidit. 34. iterum iudicium editum est. item 40. sed perpetuò à morbo natura uicta est ac superata. Huc accessit praua uictus ratio, quæ perniciem ei planè comparauit: quare. 100. die obiit, cum mala & mortifera semper signa consequta sint nullis unquam bonis apparentibus. II. Mulier hæc egregiè ualida erat: nā & morbus diutinus fuit, & natura multoties conata est morbum depellere. Febre acuta laborauit ob retentionem purgationis post partum, cuius symptomata erant rigor, horror, atque delirium. malignū morbum factum esse ostendit, animi deiectio, ciborum fastidium, anxietudo, iactatio, & quòd siti minime vrgeretur, cum tamen sitis acutatum febrium proprium sit symptoma: atque ea signa praua sunt,

&

& primum malorum gradum tenent. Sanguis autem, qui post partum profluit, melancholicus est, qui cum caput occupasset, melancholica facta mulier est. urinae multae, tenues, & nigrae editae sunt: quae si multae profluxissent, quemadmodum in huiusmodi casibus euenire saepe solere scimus, morbum facile depulissent. at in huiusce aegritudine nihil tale contigit: namque ut multae fuerint, certè crassiores non erant. haec quoque cacochymia laborauit, nam cita erat aluus, reddebatque multa, tenuia, & bilem aquosam, vigilia uero affligebatur, quod humores in cerebroputrescerent. coma erat propter humores humidiores, & frigidiores, qui superiora loca petierunt. 27. natura egregie morbum aggressa est, ad coëdicemque humores detruxit, quod naturae robur maximum demonstrauit. at 40. humores recurrunt, pectusque obsederunt, unde tussis excitata est, quae agram somnum capere minime patiebatur, & multa ex pectore expuebat: uerum nullam unquam maturitatem materia assequuta est. Neque uero abscessus aliquis consequutus est ex ijs, qui in longis morbis, cum aeger ad salutem perducitur, apparere consueuerunt: nam (ut scriptum reliquit. Hippo.) quaecumque febres moram longam faciunt, aegro ad sanitatem properante, sic ut neque dolor urgeat propter inflammationem, aut propter aliam manifestam causam, huic abscessus erumpit cum tumore aut dolore in aliquo articulum, maximeque in inferiorem, at hanc sanitatem assequuturam esse minime uerisimile erat: etenim signa omnia mala antecesserant, ciborum fastidium, tenues, & aquosae urinae, coma iactatio, cita aluus, cuius illuues erat cum multa tenui & aquosa bile. tussis perpetua, humidior, delirium quod siti minime urgebatur. cuncta mala erant indicia & tantum abest, ut sanitatem pollicerentur, ut interitum minarentur. nullis igitur bonis apparentibus notis mirum alicui minime uideri debet, si 80. perierit, nam & antea prope mortua iacebat: etenim superioribus diebus ne uocem quidem pro imbecillitate mittere poterat, quod extincti caloris natiui portentum est. III. Nemini mirum uideri debet, quid sit, quod homo hic 10. mortem obierit, nam inter principia ipsa cuncta mortifera aderant indicia, quae 3. gradum ascendunt, atque a diebus paribus accessiones occupabant. febris acuta correptus fuit, cuius symptomata rigor, lingua arida, sitis & uigiliae erant. urinae edebantur subnigrae, quae malae sunt. 2. extrema frigida erant, mutus erat, quod malum quoque est: sine uoce, quod peius est, nam 4. malorum gradum attingit: extinctionem enim caloris natiui portendit, idè significat, quod & statim subdit, breui spiritu, id enim calor

Pythion

Ioannis Baptista Donatij.

extinguebatur. hoc comprobauerunt stercora frigida, quæ non à calo-
re, sed a frigore concreta fuerant. vinæ nigræ & oleosæ. 10. propter na-
turæ robur mortuus est, cum multò ante perire deberet: remitti ue-
rò uidebatur morbi aliquando impetus, quoniam natura morbo se
opponere minime audebat. IV. exemplum acuti morbi nobis reli-
quit Hippo. nam hic phrenitide (quod nonnulli putarunt) minime
periit, uerum obæruginosorum humorum prauam qualitatem. id no-
bis demonstrat æruginosorum, atque adeo uenenosorum humorum
uomitibus, qui inter ipsa initia consequutus est: ea enim, quæ inter mor-
borum principia excutuntur, humorum genus, quod morbum exci-
tat, demonstrant, quæ etiam alius reddidit idem ostendunt: in hoc
uero cuncta mala signa adfuerunt, nam sudor multus per totum cor-
pus emanans febrem minime discutiens, & qui minime sit in causa,
ut æger facilius morbum ferit, malo esse, consuevit, & primum malo-
rum indiciorum gradum attingit. Stercora uero quæ profluxerunt,
cum assatim & multa reddita sint, naturam iam uictam succumbere
demonstrant. Secunda die ea consequuta sunt, quæ idem sane de-
monstrarent: nam sine uoce fuisse tradit: id autem caloris natiui ex-
tinctionem significare antea tradidimus, & 4. gradum malorū ascen-
dit. in fine 3. periit, & tertio potius quam quarto interiisse dicendum
est. V. Caluus hic exemplum est mutationis præter naturam: namq;
cum hic tertio planè die uitæ finem facere deberet, præter spem fe-
moris dolor remissus est, & 4. expirauit & vrina multa descendit,
quoniam natura uim, quæ retinet, planè amiserat. extremæ uero par-
tes frigidæ signum mortiferum est, & tertium malorum gradum as-
sequitur. 3. dies non 4. illius uitæ finem esse debebat, in qua præ-
ter opinionem femoris dolor finitus est, & materia in caput perue-
nit, de mente enim deturbatus est æger. hoc uero die nulla pelsi-
ma signa consequuta sunt. VI. Ego uero lætor exemplum hoc no-
bis oblatum acutissimi morbi, in quo homo ad sanitatem perductus
sit, nam ea res mirifice me leuat, præsertim cum tot iam periisse ui-
derimus, hic febri acuta uexatus est, cuius symptomata erant si-
tis multa, capitis grauitas, quòd pars materiæ aliqua sursum la-
ta esset, anxietas. Lien intumore erat, quòd maior materiæ pars
eò detrusa fuerit, quæ inflammationem excitabat, sanguis ex si-
nistra nare postea accessit, quod est celeris iudicii signum: idem
ostendebant. vrinæ multæ turbatæ, quæ magnum esse naturæ cum
morbo certamen indicant. 2. die urinæ crassæ quæ subsidebant, hæc
uero naturam arbitrato suo materiam moderari, demonstrant. an-
xietas

Phreniti-
uis

Caluus

Perides

xietas ad eo male hominem non habebat: præterea somnus accessit,
 qui salutem certò expectare iubebat. 3. uerò die cum multa &
 optima vrina profluxerit, noctuque quies subsequuta sit, minime du-
 bium erat. 4. hominem iudicium subiturum; sudor autem morbum
 egregiè depulit. VII. virgo hæc humorum copia laborat haud *Virgo Aro*
 vulgari, illud argumento est, quod inter ipsa morbi initia menses
 profluxerunt, rubor & anxietas aderant, quæ humorum copiam osten-
 debant. correpta fuit febris acuta & ardenti, cuius symptomata erant
 sitis, & vigilia, anxietas verò malignum morbum indicat, signa aderāt
 ad 7. vsque mala: quantum igitur ad ea, quæ apparuerunt, spes exigua
 salutis erat, at vrina profluxit optimo prædita colore, quod signum
 tametsi diuturniorem morbum fore indicet, tamen maxime salutare
 est; quapropter ea deinceps consequuta sunt symptomata, quæ ma-
 gnum quoddam esse certamen atque discrimen naturæ cum morbo
 ostenderent; ita tamen vt victoriam natura reportaret; nam octauo
 die surditas, quæ profusionem sanguinis portendebat, vigilia, anxie-
 tas, accessit. 14. etiam de mente deiectus est. 17. signa victoriæ edi-
 ta sunt, nam sanguis è naribus profluxit, surditasque prope depulsa
 est. at iudicium imperfectum fuit, cuius signa antecesserunt, surditas,
 delyrium, vigiliæ anxietas. 20. materia in inferiora loca detrusa est,
 pedum dolor excitatus est, surditas, delyriumque planè absterfa. *morbus*
 dor, sanguinis ex naribus profusio consequuta sunt, febrisque tædem
 discessit. Sed quoniam ea erat morbi magnitudo, vt à natura illico
 vinci minime posset, idcirco ad 27. iudicium perductum est, cuius in
 dicij signa antecesserunt, surditas, & delyrium, maximo sudore mor-
 bus depulsus est, cum tamen sanguinis quoque, profusio meritò effect
 expectanda. VIII. Quod contemplandæ perpetuo vrinæ sint, an- *Anaxion*
 tea nos docuimus, nunc verò Hippo. demonstrat idem in hac histo-
 ria in qua narrat Anaxionem lateris dolore correptum fuisse, cuius
 symptomata erant lateris dextri dolor perpetuus, febris acuta, spiran-
 di difficultas, tussis. Vrinæ inter ipsa morbi initia tradit bonis colo-
 ribus prædita fuisse, multas, tenues, quæ febris tempora diuturnio-
 ra futura ostendebant. Vrinarum exinde non meminit. 27. tantum-
 modo in ea multa alba subsedisse affirmat, quæ absolutam materiæ
 maturationem ostendunt. cætera maturationem humorum, qui pleuri-
 tidem concitabant, demonstrant. 20. cuius prænuncia erat. 17. iudi-
 cium subiit æger, at imperfectum fuit, quoniam nōdum absoluta erat
 humorum maturatio. nihil ergo mirum, si in reciduiam inciderit: et-
 enim quæ in morbis relinquuntur post iudicium, morborum renoua-

Ioannis Baptiste Donatij.

tionem, & perfectum iudicium. 34. natura excreuit sudore per totum corpus emisso, febrique penitus profligata. I X. Hic febre ardente & magna principio correptus est, cuius symptomata sunt capitis dolor, vomitus biliosus, sitis, molestia delirium, ac ante. 14. febris (ut ita dicam) acumen retusum est; nam febris accessio non uno & eodem modo repetebat. Surditas subsequuta est, quæ profusionis sanguinis aliquando nota est; nam, qui in febribus obsurduerunt, ijs sanguis è naribus profluens, aut cito alius morbum soluit. Urinæ tenues & nigrae malum erat indicium, & nisi natura uiribus valuisset Herophytus periisset. Spiritum liberè ducebat, quæ imperabantur optime sumebat, quæ magnam habent ad salutem præmostrandam vim. diutius in morbo superando natura laborauit; attamen. 40. plane vicit. sanguinemque è naribus profudit, & febris remissa est, at totam abstergere ægritudinem non potuit, quoniam morbum maximum depellere non potest, magni enim morbi magna naturæ auxilia postulant. 60. coxæ dolor accessit, quod optimum signum est. 80. manifestaurationis indicia adfuerunt, profluxerunt urinæ bonis coloribus præditæ, in quibus, quod subsidebat, multum erat. 100. perfectè iudicium subiit. X. Hunc completum, refertumque tridioribus & biliosis humoribus febris occupauit, quæ diebus paribus accessiones habebat, eius symptomata erant, sitis, lingua exusta, horror, vigilie, biliosorum vomitus, malis moribus præditum indicant, anxietas, cordis verò dolorem biliosi humores os ventriculi occupantes excitabant. Urinæ nigrae male erant, quæ nota insignis est, tertio die cum ita leuata sunt. 4. urinæ tenues, & encorema habebant. 7. & 8. leuata & remissa sunt omnia. 20. crassa & alba, in qua nihil subsidebat, urina profluxit, quæ certamen naturæ cum morbo primum, deinde & crassitiam crudorum humorum significat. Sudor dein multus subsequutus est, qui iudicium exercuit, at, cum sine cōcoctionis signis factum fuerit, meritò eger in recidiuam incidit. 24. de morbo perfectè iudicauit, tametsi non omnino optime urinæ profluxerint, albæ erant urinæ, uerum quod subsidebat, (ad id enim nunquam non respicere debemus) optimum erat. in hoc quoque egroto natura egregiè ualida erat. XI. Hæc quoque mulier humorum copia laborauit ob mensium retentionem, unde facta melancholica est, tristis, timida. humorum abundantiam nervorum distentiones, dolores multi & magni continui totum corpus vexantes comprobant, febri correpta est. primo die ea lenior fuit, quam consequuta sunt mastitia, verba multa, quæ caput humo-

Herophytus

Nicotem

Mulier morosa

humores petiſſe demonſtrant. 3. dies de morbo iudicauit ſudore emiſſo. Vrinæ nigræ erant, quoniam menſes, qui retinebantur melancholici erant. Eneorema autem valde rotundum habebat, quod humorum craſſitiem indicabat. iudicium vero minime fidum ſubſecutū eſſet, niſi ſi menſium profluuium acceſſiſſet, quod fidum ex inſido, ut eſſet, effecit. XII. Virgo hæc plethoria laborabat; id ſignificat ru-
bor faciei, oculorum dolor, capitis grauitas anxietas: feбри ardente correpta eſt, cuius ſymptomata ſunt, ſitis, vigiliæ lingua fuliginofa, ſicca; maligna verò minime erat febris. Prima igitur ipſa die concoctio humorum cōſequuta eſt; at infirma erat maturatio, nam vrinæ bono tantūmodo colore præditas eſſe tradit. 3. naturæ opera humorum effuſio, quamuis minime abſolutā maturitatem aſſequuti fuerint, facta eſt; illud argumento eſt, quòd ſequentibus etiam diebus facile, toleranterque huiusmodi humorum profuſionem tuliffe aſſirnat egrotam. Iudicium ſubiit. 6. die, quod obſeruare diligenter debemus; nam id petrarò accidit, quamquam perfectè tunc non iudicatum ſit; quoniam poſt illa menſes profluxerunt; quæ res iudiciū perfectum reddidit. XIII. Hunc incidiffe in iocinoris obſtructionem, antequam ad morbi narrationem ſe conuerterit, memoriæ mandauit, & ſecundo de morbo. vulg. ſic ſcriptum reliquit. color qui multum pallidus eſt, & qui candefcens pallit. quoniam omne huiusmodi à iecore eſt, & ex hoc ſunt iecore hi morbi, & morbi regiā iecore ad ſubalbidum colorem vergunt. caro bouina craſſum & crudum humorem gignit, lac verò caprinum & vinum, niſi ſi ſuo tempore ſumatur, facile putreſcit, & in bilem vertitur. Quare mirum non videtur, ſi corpus ad obſtructionem procliuior mala uictus ratione in morbum inciderit, inflammationem ſcilicet iecoris. huius ſymptomata erant præcordiorum dextrorum tumor cum dolore, ſitis multa, vigiliæ, ſopor verò inflammatio, delirium & obliuio, vnà cum bilioſis humoribus crudorum humorum copiam ſuperſeſſe demonſtrant. extrema frigida mortem prænunciant. Vrinæ tenues & nigræ mortiferæ, quæ. 3. malorum graduſcendunt. earū verò paucitatē obſtructionē haud vulgarem, & naturam planè concidiſſe oſtendunt. ſordes verò alui nigræ, & tandem lactæ naturam vires omnes amiſiſſe demonſtrant, quæ pernicioſiſſ. ſunt: merito. 34. periit. præter. opinionem accidit, vt. 14. commodius ſe haberet. XIV. Mulier hæc quemadmodum & ſuperiores ſanguine melancholico retento incidit in febrem acutam, quæ vteri inflammatione mirifice acuta eſt; cuius ſymptomata erant capitis & colli grauitas, ſitis, vigiliæ, triſtis uerò erat & ſeu-

Virgo la
24.

Aedlorius

Mulier Gr
Zici.

Ioannis Baptista Donatij.

non signis
us.
solens
habere
ra humoris, qui morbum excitabat, copia & natura huius pars caput occupauit, inde vehementer insaniuit. Anxietas malignum morbum ostendebat. Vrinæ tenues crudum morbum, nigræ uerò, oleosæ colliquationem demonstrant. 14. verò pessimis signis, atque adeo perniciosiss. quæ quartum gradum malorum assequuntur, interij; namq; neruorum distentiones adorant. extrema erant frigida, urinae amplius non profluebant. XV. Hæc & phrenitide & melancholia correpta est, illius symptomata erant, quod minime loquebatur, lacrimæ, risus, vigilie, verba multa, febres leuiores erant, quare ad 21. morbus perductus est, multa ac mortifera, signa notantur quæ & 3. & 4. malorum gradum ascendunt, palpitatio, flauorum euulsio, & extremarum partium frigiditas iam uerò proximæ mortis indicia fuerunt, sic cæcutis contentio, & quodd, quæ bibebat citò venter reddebat. Sensus vocisque omnis amissio, & spiritus breuis, quæ caloris planè extinctionem indicant. XVI. Hic ex potu & venere cum diu calore leniori correptus esset, tandem decubuit, inciditque in febrem ex uitiosa humorum copia excitatam, quæ inflammationem quoque præcordiorum mouit, principio minime grauem, deinde magnam, postremò & delirium excitatum est. febris symptomata fuerunt, sitis, vigilie horror, anxietas. at tenues urine paucæ nullo præditæ colore materiam caput occupare significant, his accessit spiritus magnus & rarus. cutis autem arida & contenta, pessimum signum est, tertiumque gradum malorum tenet, nec non & alui, illuies multa, tenuis & pinguis in præcipiti egrum fuisse significat; cum urine minimum profluit, naturæ uim illam, quæ expultrix dicitur, iam consumptam à morbo fuisse præmonstrat.

In quæ desinere plerunque soleant,
ægritudines, & eorum iudicia.

Abcessus. 34.b.
Animæ defectio. 39.b.
Aqua inter cutem. 40.
Conuulsio. 36.a.

Delyrium. 37.b.
Dolor. 37.b. 44.a.
Dysenteria. 39.b.
Furor. 37.b.

Inflammatiō. 37.b.
Intestiniore leuitas. 40.
Mania. 135
Parotides. 40.
Purris eruptio. 40.
Paraphleging. 44.

Recidiu. 41.
Rigor. 44.b.
Sang. è naribus profluuium. 41.b
Sudor. 44.
Suppuratio. 43.
Vomitus. 44.
Vteri dolor. 44.

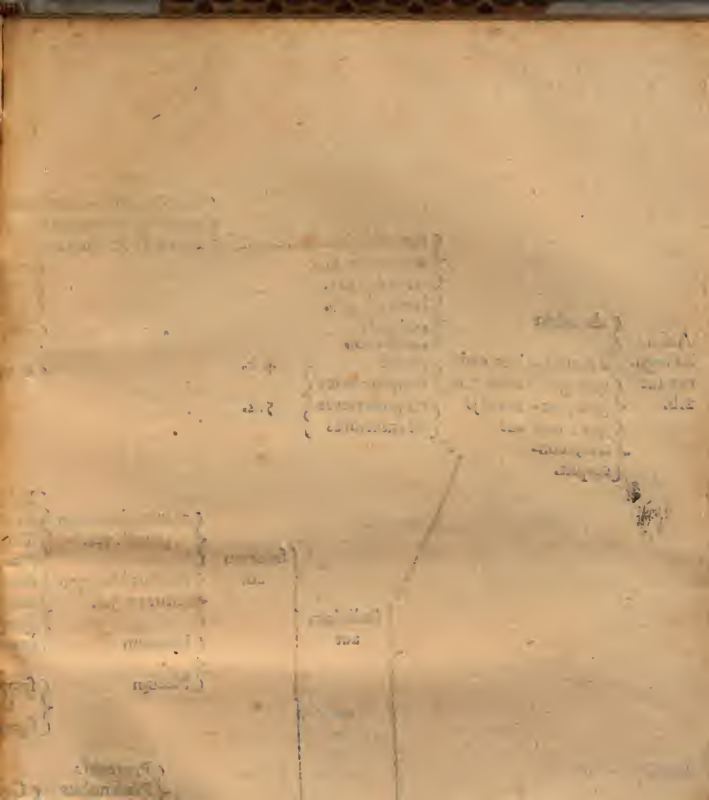
Aegrorum Hyppo. nomina, quorum
Historias in extremo libri diligen-
tissime perpendimus.

Abderis virgo. 162.
Adolescens. 51.b.
Adolescens. 55.b.
Anaxion. 54.a.
Anginosa. 51.b.
Appollonius. 55.a.
Cherion. 50.b.
Clazomenius. 48.b.
Cleonaetides. 47.b.
Crythonus 48.

Erasinus. 48.
Eurinaetis. 51.a.
Larissæ caluus. 53.b.
Hermocrates. 50.a.
Herophitus. 54.b.
Herophon. 46.b.
Homo quidam. 49.a.
Mulier apud Pantimedem. 52.a.
Altera. 52.
Mulier Morosa. 54.b.

Mulier in Cyfico. 55.a.
Mulier quæ ducumbebat in Men-
dadium. 52.a.
Mulier in Thafco. 52.b.
Meton. 47.b.
Melidia. 49.b.
Nicodemus. 54.b.
Parius. 52.b.
Pericles. 53.b.
Philifchus. 45.

Philini vxor. 47.a.
Philiftes. 50.b.
Phythion. in Thafco. 53.a.
Phreniticus. 53.b.
Pithion. 49.b.
Qui in Dealui horto. 50.a.
Silenus. 45.b.
Virgo lariffa. 55.a.
Virgo in Abderis. 54.a.

Anima-
lia regū-
tur aut
2.b.

{ ab anima

{ à natura—hæc eadē

{ quæ gi- mouet in

{ gnit, au- iudicijs

{ get, nu- aut

{ trit, con-

{ coquit.

{ Inordinatim—

{ ordinatim 3. a.

{ acriter } 3. a.

{ lente, } 4. b.

κατ'εξουσίαν

κατ'ἀπολογίαν

{ criticè

{ symptomaticè

{ ad posteriores

{ ad anteriores

{ aut ob morbi vehemētiam

{ aut ab ijs quæ extra. 5. a.

{ aut ab ijs quæ intra

{ morbi

{ fe

{ ac

{ magni

{ Corp

4. b.

5. a.

{ Iudicium

{ aut

{ futurum

{ aut

{ natura plurimum

{ potest. 7. a.

{ morbus id cogno

{ scitur ex 7. a.

{ Ignotum

{ Notum

{ Pulsis

{ funct

{ Tem

{ princ

{ morbi

{ magni

{ symp

{ mate.

{ symp

{ 8. a.

{ signis

{ Præteritis

{ Præsentibus

{ Ex morbi

{ 13. b.

{ Ex excretorum—

{ Gen

{ magni

{ Tem

Medicus	{	Ex morbi magnitudine	{	Quantitate	{	Qualitate 6. a.					
qui egrum ad		Causis		30		Modo					
feruant		Tempore accessions		Tempore							
celeritas		Morbi tempore		Loco							
ma 5. a. b.		Ætate. 6. a.									
elsio	{	Corporis habitu	{	Morbi forma, tar-	{	ditas					
tudo causæ 6. a.		Ab ijs quæ prosunt &		Iudicia differunt		6. a.	{	Causæ minus acro-			
Symptomatum		nocent						Symptomatum ino-			
ris constitutio		Ab ijs quæ excernuntur							pia & paucitas		
										Ægroti habitatio	
	{	Secundum naturam	{	Iudiciorum	{	Perfecta, imperfecta					
		Secundum quod con-		14. a.		{	Cum signis, sine signis				
		ferunt. 5. b.						Fida, infida			
		Secundum dignitatem							Tuta, periculosa		
		facultatem								Bona, mala	
nes naturæ	{	Communiter	{	Iudiciorum	{	manifesta, obscura					
ries partium		Proprie.									
alium.											
pecie											
udine											
matum multitudine											
cruditate											
matibus	{	Certa	{	Bona	{	Mala 12. a.					
		Incerta		8. b.		{	Maiora				
		dubia						9. b.	{	Minora	
		aperta									10. a. — Hæc
		Insignia									
	Obscura										

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona. 17.	Melius. 16.	Optima. 15. b.	Valde magni
Salutaria. 17.	Securius. 16.	Placidiff. 16.	momenti. 15. b.
Supstes. 17. b.	Valde pro-- dest. 16.	Securiff. 16. b.	
Vtile. 18.		Securitatē. 16. b.	
Prodest. 18.		Cōmodifs. 16. b.	
Commoda. 18.			
Oportet. 18.			
Conducit. 18.			
Soluit. 18. b.			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala. 19. b.	Peiora, seu dete-- riora. 25.	Pessima. 26.	Mortē proxi-- mam, & ci
Magnū malum. 23. a.	Valde mala. 87.	Perniciosa. 26	tam. 30. b.
Absurdum. 23.	Magis periculo-- sa. 25. b.	Terribile. 28.	Valde perni-- ciosa. 31.
Maligna. 24.	Minus pernicio-- sa. 25. b.	Mortifera. 28.	Terribilia ma-- xime. 31. b.
Minus graue. 25.	Non magnopere perniciosa. 25.	Mors. 29.	Maligniss. 31. b.
Prauum. 23.	Non ualde mor-- tifera. 86.	Valde morti-- fera. 30.	Perniciocifs. 31. b.
Praua admodū. 24. a.		Magis morti-- tifera. 30.	Timor. 31. b.
Periculosa. 25.		Magis terribi-- lia. 30.	Disperatus ho mo. 31. b.
Minus periculo-- sa. 25.			
Non bonum. 25.			
Minus bōa. 25. b.			
Damnare. 25. b.			
Minus securum. 25. b.			

M E D I A S I G N A.

Fol. 9. pag. 1. linea 18. alicui legendum alui. fo. 16. pag. 1. li. 7. auctem legendum auctem. fo. 17. pag. 1. li. 24. iuratur legendum edatur. fo. 20. pag. 1. li. 26. homini legendum huiusmodi. fo. 22. pag. 1. li. 54. per functiones legendum perfrictiones. fo. 28. pag. 1. li. 27. nunciare prænunciare. pag. 2. li. 6. omnino omnes. fo. 29. pag. 2. li. 17. significant. lin. 23. excreperit excreetur. fo. 30. pag. 1. li. 1. erant, qui ductus perdurabāt defunt hæc tria verba. fo. 31. pag. 1. li. 19. oris superest. fo. 32. pag. 1. li. 30. defunderunt defecerunt. fo. 33. pag. 2. li. 18. Defunt sequentia Nebulæ quæ apparent in vrinis albæ quidem bonæ sunt, & illa de. fo. 36. pag. 1. li. 3. Defunt quarta quæ die in quartanis reponendum. fo. 42. pag. 2. li. 33. humoribus horribus. fo. 53. pag. 1. li. 28. inflammationis inflatio. pag. 2. li. 6. adorant aderant. pag. 11. li. 1. flauorum floccorum

1. 1000000	1. 1000000	1. 1000000	1. 1000000
2. 1000000	2. 1000000	2. 1000000	2. 1000000
3. 1000000	3. 1000000	3. 1000000	3. 1000000
4. 1000000	4. 1000000	4. 1000000	4. 1000000
5. 1000000	5. 1000000	5. 1000000	5. 1000000
6. 1000000	6. 1000000	6. 1000000	6. 1000000
7. 1000000	7. 1000000	7. 1000000	7. 1000000
8. 1000000	8. 1000000	8. 1000000	8. 1000000
9. 1000000	9. 1000000	9. 1000000	9. 1000000
10. 1000000	10. 1000000	10. 1000000	10. 1000000

[illegible]